

The Project Gutenberg eBook of Tyttö Helgolannista

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Tyttö Helgolannista

Author: Gustav Nieritz

Release date: September 22, 2008 [eBook #26689]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TYTTÖ HELGOLANNISTA ***

Produced by Tapio Riikonen

TYTTÖ HELGOLANNISTA

Kirj.

Gustav Nieritz

Suomennos Saksan kielestä.

Helsingissä, K. E. Holm'in kustannuksella. 1877.

SISÄLLYS:

1. Vanha kalastaja
2. Haaksirikko
3. Uusi tuttava
4. Ystävä
5. Pahan tavan valta
6. Työ palkan perii
7. Erikäs
8. Liddyä kohtaavat kummalliset tapaukset
9. Liddy rupee parantajaksi
10. Hauskoja vieraita
11. Solmu liestyy ja aukenee
12. Selityksiä

ENSIMÄINEN LUKU.

Vanha kalastaja.

Aika, jolloin tämä kertomus saapi alkunsa, on Huhtikuu vuonna 1820, ja ensimmäinen paikka, johon se viepi nuoret lukijansa, on Saksanmeri eli Pohjanmeri, jonka ala täyttää noin kymmenentuhatta neliöpeninkulmaa maanpallomme pinnasta. Yhä kovemaksi lounastuuli oli peittänyt tähän asti kirkkaan taivaan tummilla pilvillä ja ilman rantaan jättänyt vaan kapean kaistaleen, josta maillensa menevä aurinko lähetti viimeiset säteensä äärettömän vedenpinnan yli. Valkeat vaahtopäiset aallot vyöryivät eteen päin pitkissä ja syvissä vaoissa; ne näyttivät mielivän toisiansa tavoitella ja taistella keskenänsä, jolloin heistä kuului jymiseviä, pauhaavia ääniä. Laskeuva aurinko oli koko seudun yli levittänyt loihituvalonsa, jonka ihanuus kolkon maiseman rinnalla näytti vielä jalommalta. Helgolannin saaren punertavat kallioseinät kohosivat selvästi näkyviin tummaa taivasta kohden ja olivat mieluisana lepopaikkana äärettömällä merellä toivoton harhailevalle silmälle.

Saaren lukuisain kattojen yli kohoavan kirkontornin kellot lähettivät jäähyväisensä eroavalle päivän tähdelle raikkaalla, kauas kaikuvalla soitolla. Oli ehtoorukouksen hetki. Saaren matalammasta osasta kulki leveä tie ylös kunnaan kukkulalle. Se oli täynnä ihmisiä, jotka vireässä liikkeessä vaelsivat ylös ja alas. — Mereltä katsoen he näyttivät mustalta muurahaisparvelta, joka kulkee edes takaisin puuhaellen pesänsä rakentamista. Ankkurissa olevat laivat satamassa mahtoivat, ainakin suuremmaksi osaksi, olla syynä tähän vireyteen; sillä rannalle rakennetut mökit olivat enimmältään köyhäin kalastajain asuntoja, joita tällainen väen liike tuskin lienee tarkoittanut. Korkeimmalla kukkulalla liehui mahdolloman suuri lippu, jossa oli saaren nykyisten omistajain, Englantilaisten, värit. Lähellä oleva kanuuna, jonka miehistöllä aina oli palavat sytyttimet, pakoitti kaikki sivuitse purjehtivat laivat osoittamaan kirjavalle kankaalle sille tulevaa kunnioitusta. Tämä lippu muistutti Saksalaisia laivureita maavouti Gesslerin riman päähän pystytetystä hatusta, jolle nöyryytettyjen kerran täytyi paljastaa päänsä. Kuuliaisempina kun Tell mukauntuivat he täytymykseen, ja kun kanuuna pamahtaen lausui "hattu pois pästä", levittivät he lippunsa, eivätkä olleet tykkiänsäkään laukaisematta, jos heillä vaan sattui niitä olemaan, johon Englantilaiset samalla tavalla vastasivat "kiitoksia paljon." Kuinka monta tuhatta centneriä ruutia ja kuinka monta tuhatta taaleria lieneekään vuosittain tämän kohteliaisuuden vuoksi merellä ja satamoissa turhaan pamahutettu ilmaan? Moni vanha saituri lienee joutunut kiusaukseen ruveta tästä ilmeisestä tuhlauksesta nurisemaan; mutta merenkulkija, joka pitää tämän tavan kiitettävänä, jopa jalonakin, on hänelle parempaa opettava. Tosiaankin, kun merenkulkija, joka kenties moneen viikkoon ei ole nähnyt muuta kuin vettä ja taivasta, vihdoin huomaa laivan taikka toivotun sataman tulevan näkyviin ja kun silloin tulen leimaus vilkkuu häntä vastaan, kepeä savukiehkura tupruelee ilmaan, ja tykin jyriä pyörii aaltojen yli, niin tämäpä hänestä tuntuu ikään kuin vuorelaisten tervehdys: "onnea matkalle!" niinkuin ystävän "terve tultuasi", niinkuin viheriä kosteikko äärettömässä aavikossa, ja ilolla hän vastaa tervehdykseen, kulunkeja laskematta.

Ja eiköhän liene parempi näin viattomalla tavalla tuhlata ruutiansa, kuin käyttää sitä tuhansien veljien surmaksi? Ja eiköhän vuoden pitkään nuoret ja vanhat, köyhät ja rikkaat tupakan savussa puhalla monta sataa tuhatta taaleria ilmaan kenenkään ihmisen sitä pahaksumatta? Tämän pienen poikkeuksen perästä käännyin takaisin Helgolantiin, jonka rakennuksia valkoinen tulitorni hallitsee hiljaisessa vakavuudessa ikäänkuin isä lapsiansa. Levollisena se katselee alas vyöryviin aaltoihiin, jotka taukoamatta näyttävät kokevan huhtoa pois koko kallion, jolle se on perustettu. Peileillä varustetusta tornista ei musta savu vielä tihkuele, lasilevyjen takaa ei vielä loista kaiket yöt palava valkean valo, jota on määrätty toivotuksi johtotähdeksi pimeässä kuljeksiville. Leimahtava valo, joka välkkyy lyhdyn toisella sivulla, on vaan auringon viimeisen säteen heijastus, jonka meri pian nielee. Merellä liikkuu laivoja joka haaralla. Siellä näkyy purjeilla peitettyjä kolmimastoisia aluksia ja niitä yhä vähempiä aina pienimpään kalastajan veneeseen asti. Edelliset rientävät kohisten, niinkuin majesteettilliset joutsenet pöyhistyneillä kuvailla ja siivet kohollaan, vaahtoavien aaltojen halki; vaan pienimmät liitelevät kyyhkyisten kaltaisina eteenpäin pienen purjeensa avulla. — Sade tihmoaa hiljalleen alas, ja kalat ryöpsähtävät iloisina ylös vedestä, tervehtien vesipisaroita, jotka katoavat näkymättömiin isoon valtakuuntaansa.

Yhä tiheämmäksi ja läpikuultamattommaksi muuttui sateen hieno, harmaa vaippa, joka peitti kaikki esineet. Tällä hetkellä avattiin erään rannalla olevan mökin ovi. Kaksi miestä, toinen jotenkin iäkäs, toinen nuorempi, noin kahdeksantoista vuoden vanha, astui ulos. He kantoivat yhdessä pientä ympyriäistä ruskeata pajukoppaa, josta useita nuoranpäitä riippui alas. Sen yläreunaan, joka oli korkista, oli vieretysten asetettu lukemattomia ongen koukkuja, joihin oli pujoiteltu matoja ja isompien kalojen tähteitä syötiksi.

Miesten vaatteet olivat karkeasta karvakankaasta; heillä oli roimahousut, pitkä takki, sen alla ahtaat

liivit, ja lakki päässä. Jalassa oli pitkävartiset, hyvin rasvatut saappaat. Miehet astuivat ääneti taakkoinensa erään kalaveneen luo, johon he laskivat taakkansa, ja toistivat sitte vielä pari kertaa saman työn. Viime kerralla saattoi kalastajan vaimo heitä ulkopuolelle mökkiä, jossa hän heitti heidän hyvästi sanoen: "Jumala teitä varjelkoon! palatkaa onnellisesti takaisin!"

Vanhus kiitti vaan päänsä nyykähdyksellä, mutta nuorukainen vastasi: "kiitoksia, täti! jääkää hyvästi!"

He astuivat veneeseen, sovittivat pienen purjeen tuulta myöten, kiinnittivät sen köydet sekä peräsimen ja lähtivät hyvillä mielin ulos merelle. Vene oli tuskin kahtatoista kyynärää pitkä, mutta jotenkin leveä ja syvä; sillä oli kummallekin puolelle kaltava kansi, jonka yli veneen laita kohosi tuskin puolta kyynärää. Peränpuolella, jossa vanha kalastaja istui, olivat loput onkisiimoineen. Aukon kautta, jota sopi sulkea eräällä siihen tarkasti sopivalla arkulla, päästiin kannen alle. Siellä olivat kalastajan vähäiset tarvekalut, ja muutamat vakat, joihin saadut kalat pantiin. Nämä olivat sen vuoksi puolilleen täytettynä puhtaalla merivedellä. Täyden puolen tunnin he kulkivat eteenpäin virkkaamatta ainoatakaan sanaa toisillensa. Oli jo niin pimeä, ett'ei enää voineet selvästi nähdä veneen toisesta päästä toiseen. Meri hyrski, purje liehueli tuulessa, purjeraaka vinkui ja narisi, vaan muuta ääntä ei kuultu.

Äkkiä leimahti korkealla ilmassa tulipunainen, kosteassa ilmakehässä etäälle välähtelevä valo. Siitä valkeavaahtoiset laineet kävivät ruusunpunaisiksi. Se oli ihana näkö.

"Katsokaa, eno!" virkkoi nuori mies, "tulitorni loistaa jo."

Vanhus oli vielä vähän aikaa ääneti, tuprutellen sakeampaa savua piipustaan. Sitte vastasi hän tyllysti: "kalastaja, joka on kaloja pyytämässä, ei saa suotta jaaritella niinkuin vanha akka; vaan hänen täytyy osata olla vaiti. Sytytä lyhty, Vilho!"

Tämä totteli ja ripusti lyhdyn mastopuuhun. Samaan aikaan ilmaantui merelle monta samallaista liekkiä, milloin lähempänä, milloin loitompana, joka saattoi Vilhon unhoittamaan enon vasta antamat nuhteet ja kysymään: "emmekö rupee yhteen seuraan oman väkemme kanssa?"

"Ei!" vastasi tämä vakavasti. Yhä eteenpäin kiiti vene, siksi kuin tulitornin liekki viimein tuskin kiiltomadon kokoisena pilkoitteli taivaan rannalla. Toistenki kalaveneitten liekit olivat jo kadonneet. Nyt kalastaja päästi purjenuoran irti, jotta purje liehui maston ympärillä ja vene äkkiä hiljensi vauhtinsa.

Sitte hän otti kopasta ongenköyden pään, kiinnitti siihen pienen tyhjän tynnyrin, ja vähän päässä siitä isollaisen kiven, ja heitti sitten molemmat mereen. Vilho auttoi häntä vikkellästi, irroitti onkikoukut kopan reunasta ja laski ne varovasti veteen, jossa ne noin kahden kyynärän päässä toisistansa lyhyissä siimoissansa riippuivat alas pitkästä onkiköydestä. Vähän väliä sitoi hän köyteen pieniä piikiviä, jotka painoivat sen veden pinnan alle. Kun yksi koppa oli tyhjennetty, kävi hän toisen sisältöön käsiksi, kunnes kaikki ongensiimat olivat köyteen solmitut ja varustetut veden pinnalla uivilla korkkipalasilta. Tätä työtä tehdessään he vähitellen soutelivat venettä eteenpäin, sen mukaan kuin monen sadan sylen pituisen köyden laskeminen mereen sitä vaati. Ajatteleppas vielä, että tähän oli sidottuna enemmän kuin tuhannen noin kahden kyynärän pituista hienoa siimaa koukkuinensa, täkyinensä, niin voit kuvailla itsellesi, minkälaista kalastaminen merellä on. Pitkän köyden toiseenkin päähän pantiin tynnyri, jonka läheisyyteen vene nyt pysähtyi. Vaikka tihmasade ja aaltojen räisky oli kastellut heitä ihoon asti, eivät venemiehet hievahtaneet paikaltaan, vaan odottivat kärsivällisesti, että kala-raukat tarttuisivat petollisesti peitettyihin koukkuihin. Tällä ikävällä tavalla aikailtiin noin puolitoista tuntia, jonka ajan kuluessa vanha kalastaja vaan pari kertaa oli lämmittänyt ja virvoittanut itseänsä lekkerin tulisella sisällyksellä. Nyt läheni heitä kiireesti liekki, joka suuruutensa ja korkean asemansa vuoksi ei näkynyt kuuluvan mihinkään kalastajaveneeseen. Samassa se väkevä humina, joka tavallisesti kuuluu tuulen puhaltaessa laivan purjeisiin, ja aaltojen kohina, joita emäpuu valtavasti jakaa, ilmoitti, että lähenevä alus oli sangen iso laiva.

Pian tulikin korkea, tumma runko kalastajien näkyviin, jotka peläten päälle-purjehtimista kokivat kimeillä huudoilla antaa laivan miehille tiedon läsnäolostaan. Tämä oli kuitenkin tarpeetonta; sillä laiva oli tahallaan laskenut matalan kalastajaveneen lyhtyä kohden. Tultuansa sen läheisyyteen, kääntyi se äkkiä vastatuuleen ja keinueli nyt hiljalleen aalloilla. Samassa kaikui kimakka ääni:

"Ohoi, kalavene?"

"Kalavene!" kuului vastaus.

"Onko luotsi veneessä?"

"Luotsi on," vastasi vanhus.

"Osaatteko luotsata laivan Elbe-virran suuhun?"

"Totta kaiketi, yhtä helposti, kuin löydän oman vuoteeni kotona."

"Paljonko siitä vaaditte? Kuinka paljon meidän tulee maksaa?"

Arvelematta vastasi kalastaja: "kolme sataa taaleria."

"Oletteko hullu?" kaikui laivasta. "Sanokaa lyhyesti tarkin hinta."

"Kolme sataa taaleria!" vastasi vanhus jäykästi.

"Se on liian paljon," vastattiin. "Me annamme teille sata viisikymmentä."

Kalastaja nauroi ilkkuen, ja lausui: "Arvelen minä toki lastin ja miehistön olevan vähintäkin sata kertaa minun vaatimukseni arvoiset. Parhaitenpa sen itse tietänne!"

"Vaadittu summa on liian suuri," huusi toinen ääni laivasta, "niin paljoa emme voi teille luvata."

"Suurempi on minun edesvastaukseni, jos otan laivanne haltuuni," vastasi kalastaja. "Hengelläni ja omaisuudellani täytyy minun vastata laivan turvallisuudesta, eikä se ole helppo asia näillä vesillä, jotka ovat täynnä hietasärkkiä, luotoja ja salakareja. Taidatteko ennustaa, milloinka saan palata kotiin ja kuinka kauan minun sitten taas täytyy olla työtönnä ja elää tällä ansiollani? Luotsin tulot ovat useimmiten sangen epävakaiset ja välistä ne tuskin riittänevät paluumatkan ja ajanviivykkeen maksamiseksi."

"Mutta, eno," sanoi Vilho hiljaa, "koko vuoden pitkään ette ansaitse kolmea sataa taaleria kalastuksellanne."

"Vaiti, poika!" tiuskasi vanhus. "Et sinä näitä asioita ymmärrä; sorretun luotsinviran kunnia ei salli minun tinkiä. Joka ei pidä itseänsä arvossa, sitä ei muutkaan kunnioita."

"Ettekö suostu kahteen sataan?" tinki yllä mainittu ääni.

"Kolme sataa eikä äyriäkään vähempää!" huusi kalastaja vakavasti.

"Jättäkää tuo pölkypää rauhaan," huusi toinen laivasta. "Rahat tahdomme itse ansaita, vaikka meidän senvuoksi täytyisi pari päivää kauvemmin kulkea merellä. Purjehtikaa ahnehtijan yli," lisäsi hän vimmoissaan. "Semmoista konnaa ei kukaan kaippaa."

Näytti siltä, kuin olisi aiottu täyttää lausuttu uhkaus; sillä laiva kääntyi entiseen suuntaansa ja kiiti hyrskien ja kohisten venettä kohden. Töin tuskin pääsivät tämän omistajat soutamalla laivan vaarallisesta läheisyydestä, joka nyt, seurattuna vanhan kalastajan herjauksilta, purjehti koukkujen yli, saattoi ne epäjärjestykseen, jopa upotti osan niistä mereen.

Yhtä harvapuheinen, kuin Vilhon eno ennen oli näyttänyt olevansa, yhtä runsaasti valuivat nyt vihan sanat hänen huuliltaan. Kaikki kalastaja-kielen herjaussanat, jotka suinkin johtuivat hänen mieleensä, antoi hän laivan miehille evääksi matkalle. "Kapaturska minä olen," lisäsi hän sitten, "jos eivät nuo miehet olleet tuhman-pöyhkeitä, visukinttuja Englantilaisia. Rehellinen Saksalainen ei olisi sillä lailla menetellyt. Sepä vasta urostyö olisi ollut, jos tuolla isolla sianpurtilolla olisivat purjehtineet näkinkengän kumoon. Joutukoot nyt hai-kalojen ruuaksi!"

Yhä vielä sadatellen rupesi hän nyt etsimään katkaistua koukkuköyttä vetääkseen sitä veneesen. Kalat, jotka siellä täällä sätkyttelivät koukuissa, otettiin irti ja heitettiin jo mainittuun vesisäiliöön. Kun uponnut köyden pätkä antoi aihetta uuteen vihoittelemiseen, lausui Vilho hiukan nuhtelemalla: "turvallisempi kai olisi ollut, eno, jos olisimme ruvenneet yhteen seuraan naapureimme kanssa. Yhden ainoan veneen avulla olisimme voineet löytää kadonneen köydenpätkän."

Eno ei vastannut mitään. Mutta, kun myöhemmin eräs kalavene vihdoinkin lähestyi, oli tämän apu ukolle aivan suotuisa. Molempain veneitten väliin vedettiin köysi, jonka keskikohtaan ripustettiin raskaat rautaiset ketjut, varustettuina useilla koukuilla. Upottaen tämän veteen, soutelivat veneet eteenpäin siihen suuntaan, johon koukkuköysi oli laskettu, ja muutaman turhain yritysten perästä saivat he kadonneen pätkän koukuille ja vetivät sen ylös. Sydän-yön aika oli jo kulunut, kun veneet kääntyivät takaisin Helgolantiin.

TOINEN LUKU.

Haaksirikko.

Vanha Wäber, Vilhon eno, kuorsasi jo vuoteellaan kotimajassa. Vilhokin oli kääriynyt lämpöiseen peitteeseen, vaan ei kuitenkaan saattanut nukkua; sillä vieraan laivan kohtalo huolestutti nuorukaisen hellää mieltä. Hän ajatteli monin kerroin, ett'ei hän suinkaan niin tylysti ja itsekkäästi olisi vaatinut korkeinta palkkaa, vaan että hän aivan ilmaiseksikin olisi vienyt laivan satamaan. Sentähden syntyi hänessä kiihkeä halu saada siihen tarvittavat tiedot, ja hän päätti ottaa tarkan vaarin kaikesta, mikä häntä siihen auttaisi. Vihdoin, kun hänenkin väsyneet silmänsä olivat ummistumaisillaan, säikähdytti häntä äkkiä kanuunan jymisevä pamahdus. Kun paukahdus kymmenen minuutin kuluttua uudelleen kuului samalta suunnalta, herätti hän enonsakin.

"Kuulkaa, eno!" huusi hän peljästyksissään. "Rantasärkällä lauaistaan hätä-ampumia. Voi Herra Jumala, kunhan ei vaan olisi se laiva, jonka teidän olisi pitänyt luotsata Elben suuhun!"

"Mitäs jos olisi?" kysyi kalastaja haukotellen. "Katkaistun köyden tähden he jo olisivat tämän ansainneet, heidän itaruudestansa puhumattakaan."

"Mutta, eno, mitäpä laivan miehistö saa laivurin itsepintaisuudelle?"

"Kuten isäntä, niin palvelijakin," vastasi Wäber, "minä takaan, että he nyt mielellänsä antaisivat nuo kolme sataa taaleria kymmenkertaisesti, jos sillä voisivat pelastua karilta."

"Eno, se, joka voisi tehdä hyvää, eikä sitä tee, hänelle se on synniksi, sanoo pyhä raamattu. Ettekö tahdo auttaa haaksirikkoon joutuneita?"

"Auttaako? hm! miten se on ymmärrettävä? Ei sitä luotsia ole, joka voisi heitä haaksirikosta pelastaa, jos he todellakin ovat lähellä Kantosärkkää; mutta sopisihan mennä kokoilemaan niitä tavaroita ja ihmisiä, jotka vielä veden päällä pysyvät. Edelliset jäävät löytäjälle ja jälkimäiset tuottavat palkintoja. Kiireesti siis työhön, ett'eivät toiset ennätä ennen meitä."

Lämpöinen vuode vaihetettiin pian läpimärkiin vaatteisin. Miehet astuivat veneeseen ja laskivat rannalta huolimatta tuulesta, sateesta ja pimeydestä.

Wäber näytti taas, että avara meri oli hänen oikea kotinsa, jossa hän tuli toimeen yhtä hyvin kuin ahtaassa tuvassaan. Vaikk'ei hän pilkkopimeässä yössä voinut saada johdatusta tähdistä, käänsi hän kuitenkin veneen oikeaan suuntaan, kompassia kysymättä, ja ikään kuin muuttolinnut, joiden myös on tapana kulkea ilman oppaatta, lasi hän pelkäämättä ulos hyrskivälle merelle. Heikko masto notkui tuulessa niinkuin varpa, vene kallistui veden pintaan asti; suolaiset aallot huuhtoivat kantta, monta kertaa uhaten miehiä upottaa; mutta kalastajat eivät säikähtyneet.

Tällä vaarallisella matkalla kuuluivat miehet vielä monta hätä-ampumaa, jotka yhä vähemmillä väli-ajoilla kuuluivat kiihkeästi pyytävän apua; mutta, kun ne neljänneksen tunnin kuluttua kokonaan vaikenivat, lausui Wäber levollisesti: "Nyt se on tehty. Kanuunat ovat ryypänneet suunsa täyteen merivettä eivätkä sentähden voi sitä avata. Nyt ne eivät enää kelpaa hai-kalojenkaan ruuaksi."

Tämä puhe hirvitti rehellistä Vilhoa. Hän ei huolinut kanuunoista eikä niitä muistanutkaan; mutta hellimmällä säälillä hänen ajatuksensa kääntyivät niihin ihmisiin, jotka jo varmaan olivat saaneet surmansa aalloissa. Hänessä riehui katkera vihan tunne enoa vastaan, jonka voitonhimo oli tuottanut niin monen onnettoman perikadon. Vene kiiti halki aaltojen nopeasti kuin vesilintu. Mutta hätäisenä päästä pelastamaan, mitä vielä pelastettavissa oli, toivoi Vilho itsellensä siipiä voidaksensa pikemmin rientää vaaran paikkaan. Kauan oli jo tämä kulku kestänyt, moni salakari ja hiekka-särkkä oli sivuutettu eikä vieläkään oltu perille päästy. Päivän ensi koite ruskoitti jo idässä, kun vihdoinkin merellä uiskentelevat laivan pirstat osoittivat, että surkea aavistus oli tosi ja että veneen tuli liikkua varovasti välttääksensä yhteentörmäystä näitten esineitten kanssa. Wäberin kunniaksi sanottakoon, että hän ensin katseli, olisiko ihmisiä avun tarpeessa, ennenkuin hän käänsi huomionsa arkkuihin ja tynnyreihin. Mutta kun ei karilla eikä aalloissa näkynyt ainoatakaan ihmis-olentoa, rupesi hän sitä kiihkeämmin täysin määrin harjoittamaan ranta-oikeutta ja hinaamaan veneeseen kaikki, minkä hän luuli maksavan vaivan. Surullisena oli Vilho häntä auttamassa ja päätti sydämmessään olla ottamatta vähintäkään osaa saaliista, jolla hänen mielestään ei suinkaan voinut olla Jumalan siunausta. Jo oli veneessä, sekä kannen alla että päällä, monta arkkua ja tynnyriä, joiden sisältö näytti olevan jokseenkin kallisarvoista, kun koko joukko kalastaja-veneitä läheni myöskin ottaaksensa osaa tähän toivottuun saaliiseen, joka vuosittain tuottaa Helgolantilaiselle melkoisen lisäyksen hänen elatukseensa. Nyt veti nuorukaisen huomion puoleensa eräs esine, joka todellakin näytti sen täysin väärin ansaitsevan. Se oli tynnyri, jonka pohjapuoli oli kiinnitetty laudan palasista hätäisesti kyhättyyn lauttaan. Köysi, jonka toinen pää monin kerroin oli kierrettynä tynnyrin ympärille ja joka näytti olleen johonki tarpeesen käytettynä, oli Vilholle aivan suotuna välikappaleena, ja siitä hän veti lautan ja tynnyrin veneen läheisyyteen. Pelon ja ilon sekainen huuto pääsi hänen huuliltaan, kun hän veneen korkeammalta kannelta katsoi alempana

olevaan tynnyriin ja siellä havaitsi nähtävästi hengettömän ihmisen, joka pienuutensa vuoksi näytti olevan lapsi. Näin olikin. Noin yhdeksän tahi kymmenen vuoden vanha tyttö, kyyristyneenä ja kädet ristissä, istui tynnyrin pohjassa, jossa jo oli jotenkin paljon merivettä.

Tämä oli kauhistuttava näkö. Ainoastaan vanhempain alttiiksi antava rakkaus oli voinut, huolimatta omasta vaarastaan, keksiä nämät keinot, pelastaaksensa sydämensä lemmikin silminnähtävästä perikadosta. Kukapa tietää, minkälaisella kuoleman kauhistuksella tämä lautta tehtiin ja millä tuskalla pienoinen otettiin äidin sylistä ja pantiin tynnyriin, millä ristiriitaisilla tunteilla se viimeinkin heitettiin meren valtaan ja köysi liukui vapisevista käsistä! — Luultavasti oli jo silloin viimeinenkin pelastuksen toivo kadonnut, kun nuo poloiset jättivät lapsensa tuon heikon tynnyrin turviin. Varmaankin oli äidin ja isän silmä kääntynyt aaltoihin päin, jotka pois veivät heidän kalliimman aarteensa valtameren äärettömään avaruuteen, kun itse laiva jo oli pirstoiksi särkynyt. Kaiketi oli hukkuvaisten vanhempain viimeinen silmäys pyhitetty tyttärelle, ja vedellä täyttyvä korva vielä tajusi sen hätähuutoja. Voi, kuinka katkeralta kuolema suolaisen meren aalloissa lienee tuntunut noille onnettomille vanhemmille, jotka vajosivat syvyyteen tietämättä lapsensa kohtalosta mitään!

Puuhaellessaan tynnyrin hinaamista veneeseen oli Vilho vähällä syöksyä mereen. Avuliaasti auttoi eno häntä taintuneen, köntistyneen lapsen virvoittamisessa. Täydellisesti se onnistui vasta kotona, kun lapsen päältä oli riisuttu märjät vaatteet, hän oli pantu lämpöiseen vuoteeseen ja hänelle annettiin lämmintä teevettä juotavaksi, jonka jälleen hän oksensi nielaistun meriveden ja vaipui syvään uneen. Vilhon ihastus ihmishengen pelastamisesta oli ääretön. Aivan niinkuin eno piti vedestä kootut arkut ja tynnyrit oikeana omaisuutenansa, uskoi Vilhokin itsellensä olevan jonkunlaisen omistus-oikeuden pelastettuun lapseen, ja hän piti velvollisuutenansa ottaa sen erityiseen huostaansa. Tämä olikin tarpeellista sen vuoksi, että vanha Wäber sittemmin näytti aikovan hyljätä lapsen, kun ei kukaan tunnustanut sitä omakseen eikä tullut sitä rahalla lunastamaan. Olipa onni, että rouva Wäberillä oli hellempi, lempeämpi luonto kuin hänen miehellensä, ja että hän piti tyttöä hyvänä hänen kauneutensa ja suloisuutensa vuoksi. Ne lapset, jotka Jumala oli hänelle antanut, olivat kaikki kuolleet, ja hän piti haaksirikkaisen tytön tervetulleena palkintona niistä ja vanhuutensa toivottuna turvana.

Herätessään unesta täydellisesti tointuneena ja nähdessään olevansa pienessä, köyhässä ventovierasten keskellä, purskahti Liddy (tämä oli tytön nimi) kovaan itkuun. Turhat olivat Wäberin vaimon lohdutus-sanat sekä kirjavat simpukat, joita Vilho sydämensä tuskassa antoi hänelle; ainoastaan ankara Wäber sai lapsen asettaumaan.

"Ole kohta siivolla!" tiuskasi hän. "Jos et pian lakkaa vaivaamasta korviani, niin minä heti paikalla pistän sinut tynnyriin takaisin ja heitän mereen, jossa kalat sinun syövät, niinkuin ovat vanhempasikin syöneet."

Mitä hyvyys ei voinut, sen vaikutti pelko. Liddy vaikeni ja mukauntui surulliseen kohtaloonsa. Vastarintaa tekemättä antoi hän pukea itsensä kalastaja-tytön karkeisiin vaatteisiin ja toimitti nöyrästi ne pienet työt, jotka annettiin hänelle tehtäväksi. Mutta entisistä elämänvaiheistaan hän ei voinut antaa tyydyttävää selitystä. Hän sanoi eläneensä äitinsä kanssa maalla kauniissa huoneissa ja isänsä usein olleen poissa matkustuksilla. Hiljakkoin oli tämä palannut kotiin ja kertomuksillaan saattanut äidin itkemään, jonka jälkeen kaikki kapineet pantiin kokoon, ja sitten astuttiin laivaan. Yöllä, kun hän makasi sikeimmässä unessaan, temmattiin hän vuoteeltaan ja pantiin tynnyriin, vaikka hän huusi ja rukoili, ja sitten hän pelosta meni tainnuksiin.

Syystä saattoi arvata Liddyn vanhempien olleen varallista, jopa ylhäistäkin väkeä, vaan heidän sukunimistönsä sekä haaksirikkoon joutuneesta laivasta ei tyttö voinut tehdä vähintäkään selkoa.

Vaikka Liddy alussa katkerasti murehti vanhempiansa sekä oudoksui uusia olojansa, niin tämän kuitenkin paransi aika, joka on paras lääkäri ja lohduttaja. Liddyn surua lievittämässä oli paitsi tätä kalastajan vaimon ja Vilhon ystävällisyys ja lapsen mieli, joka helpommin kuin vanhan voi mukauntua elämän vaiheisiin. Parin viikon kuluttua oli katkerin suru unhotettu ja Liddy oli tottunut nykyiseen tilaansa.

KOLMAS LUKU.

Uusi tuttava.

Eräänä iltana olivat Wäber ja Vilho palanneet kotiin kalastusretkeltä, joka oli sangen hyvin

onnistunut, ja koko perhe oli tästä varsin hyvällä tuulella. Sillä aikaa kuin miehet puhdistivat ja järjestivät siimojansa ja köysiänsä, keitti Wäberin vaimo illalliseksi äyriäisiä, hummeria, merisirrkoja ja garneelia ja muita kuoriais-eläviä. Liddy ei seisonut joutilasna, vaan oli ripustamassa siimoja kuivamaan. Tästä työstä kutsui häntä hänen kasvatusta äitinsä ja käski hänen seisoa takkavalkean ääressä pitämässä keitosta huolta. Liddy totteli. Milloin hän lisäsi puita takkaan, milloin katsoi kattilaan, missä monijalkaiset meri-elävät ryömivät. Erittäinkin häntä ihmetytti tavattoman suuri hummeri, jonka toinen kynsi oli paljon suurempi ja leveämpi kuin Liddyn käsi, ja joka koki painaa pienemmät naapurinsa allensa. Nämä taas ponnistivat kaikki voimansa pysyäkseen veden pinnalla, ja taistelivat sentähden, vaikka turhaan, mahtavamman vastustajansa kanssa. Yhä kiivaammin peuhasivat elävät; heidän kiihkonsa eneni sen mukaan, kuin vesi hehkuvasta liekistä kuumeni. Liddy pelkäsi jo, että elävät tappelunsa vimmassa putoaisivat pois täydestä kattilasta. Nyt kuuli hän jonkun aukaisevan tuvan ovea ja luullen sitä takaisin tulevaksi kalastajan vaimoksi huudahti hän: "äiti, tulkaa pian tänne! äyriäiset pyrkivät kaikki pois kattilasta."

"Miten se olisi mahdollista?" kysyi vieras ääni, ja hämmästynyt lapsi mäki tuntemattoman miehen lähenevän takkaa ja heti kääntävän silmänsä kattilaan päin. Vaatteensa olivat, vaikk'ei komeat, kuitenkin kalastajan pukua paremmat. Hänellä oli lyhyt, harmaa, isonappinen takki, mustat housut, jotka ulottuivat polvien yli ja olivat niihin pitkillä nauhoilla sidottuna, mustat pumpulisukat ja jotenkin jykeät, leveillä tinasoljilla koristetut kengät. Ympyriäinen kampa, sellainen kuin maaväellä on tapana pitää, oli hänen sileässä tukassaan, joka pitkissä suortuvissa valui alas takin kaulukselle.

"Voi, voi!" alotti hän nuhdellen, "noita eläinparkoja! Hyi sellaisia kristityitä! Vanhurskas armahtaa juhtaansa, mutta jumalattoman sydän on armoton. Tiedätkö, armas lapseni, mitä varten äyriäiset niin peuhaavat ja taistelevat? Sulasta hengen hädästä, sanon minä sinulle. Etkös ole se haaksirikkoineen lapsi, jonka tuo uljas Vilho pelasti tynnyristä? Katso, samoin kuin nuo hyönteiset kattilassa, niin sinun vanhempasi ja kaikki, jotka olivat haaksirikkoineen joutuneessa laivassa, ovat taistelleet aaltoja vastaan ja turhaan kokeneet päästä veden pinnalle. Epätoivossaan he ovat tainneet temmata viimeisen lautapalasen toistensa käsistä ja siitä taistelleet, sillä eroituksella vaan, että ne hukkuivat kylmään veteen, mutta nämä kiehuvaan. Jos nuo mykät elävät osaisivat puhua, niin ne huutaisivat: armahtakaa! armahtakaa! pelastakaa meitä tuskistamme, suokaa meille pikainen kuolema, vaan älkää meitä pitkällisellä kiduttamisella siihen saattako. Me tunnemme, yhtä hyvin kuin te, kuinka tuli polttaa ja vaivaa! Me nielemme tulta! Tuli polttaa hennot sisälmyksemme! Tuli — yhä ankarammin vaivaava tuli katkaisee heikon elämän-lankamme!"

Liddy katsoa tuijotteli vierasta, joka sangen liikuttavalla äänellä kertoeli verkalleen keitettyjen äyriäisten kärsimyksiä. Vähitellen ymmärsi hän sanojen merkityksen ja hellä sääli tuotti kyyneleitä hänen silmiinsä. Oivaltaen sen kiireisen liikkeen, jonka lapsi teki kattilaa kohti, lisäsi vieras: "liian myöhäistä, lapseni! Epätoivon taistelo on loppunut ja kattilassa on kaikki hiljaa. Viimeisen kerran kohotti hummeri, apua anoen, ison kyntensä ja kuoriais-eläimet uiskentelevat kiehuvaan haudassaan aivan niinkuin Egyptin sotaväki Punaisessa meressä."

Mies vaikeni ja katseli miettiväisenä kattilaan. "Kuinka ihmeellistä!" lausui hän sitten, "meitä ihmisiä tuo kamala kuolema rumentaa, mutta noita halveksittuja eläimiä se kaunistaa. Heidän ruskea likavärinsä muuttuu ihanimmaksi ruusunpunaksi. Miten huolellisesti meidän Herramme on heitä varustanut ja varjellut vihollisia vastaan. Ovathan ne pantsarillaan muinaisten ritarien kaltaiset, jotka eivät jättäneet vähintäkään paikkaa ruumiissaan vihollisillensa altiksi. Katso, tyttäreni! aivan näin tulee meidänki olla varustettuina saatanaan ja pahojen ihmisten ryntäyksiä vastaan. Kiusaajan lähestyessä, ota uskon kilpi, vyötä kupeesi vanhurskauden rinta-raudalla, älä sovita vartaloasi kure-liiveihin, vaan Jumalan haarniskaan, suojele päätäsi autuuden kypärillä, olkoon jalkasi valmiiksi kengitettyt ja varjele itseäsi hengen miekalla, joka on Jumalan sana. Mutta ymmärtäneekö tuo lapsi minua? Kah kun en voi olla saarnaamatta silloinkaan, kun se on aivan suotta. Armas pienokaiseni! Osaatko sinä syödä äyriäisiä? Eivätkö nuo eläimet, jotka näyttivät niin hirveiltä, sinua inhoita?"

Liddy katseli miestä kummastuneena ja sanoi: "osaanhan tulla syödä äyriäisiä."

"Sen tekee tottumus," vastasi tämä. "Tosiaankin se ihminen, joka hirvesi syödä ensimmäisen äyriäisen, lienee ollut ylen uskalias taikka varsin nälissään. Jos tuolle tytölle antaisin sammakoita, sisiliskoja taikka —"

"Hyvää iltaa, herra pastori!" sanoi kalastajan vaimo astuen sisään, "mikä tuopi meidän majaanme niin kunnioitetun vieraan?"

"Ensiksikin maalliset huolet," vastasi herra pastori; "minä tulisin teiltä tilaamaan yhden keitoksen kaloja. Mutta samassa täytyy minun myöskin pitää huolta teidän sielunne autuudesta. Vast'ikään olen huomannut teistä jotakin varsin moitittavaa. Kuinka taidatte kristittyinä vastata siitä, että panette äyriäiset kylmään veteen tulelle ja niin julmalla tavalla kidutatte niitä kuoliaaksi? Sitä en koskaan olisi voinut ajatella teistä, jota aina olen pitänyt hurskaana rippilapsenani."

"Puheenne alku oli vähällä peljättää minua," vastasi vaimo. "Hoh, hoh! niin kauan kuin minä voin muistaa, ei äyriäisiä ole keitetty muulla tavalla. Minun vanhempani ja esivanhempani ovat niin tehneet ja ovat autuaallisesti kuolleet."

"Tuhanten vuosien vääryydet," innosteli herra pastori, "eivät yhteensä ole yhdenkään tunnin hurskautta. Sielunhoitajananne käsken minä teitä tästälähin ensin tappa äyriäiset kuumalla vedellä, ennenkuin panette ne kiehumaan. Tavallinen luulo on, että kaikki, jotka eivät huuda, eivät tunne kipujakaan. Ihan päin vastoin! Mitä varten me huudamme, kun meitä lyödään, haavoitetaan taikka kidutetaan? Kipua keventääksemme. Sentähden mykät olennot ovatkin enemmän sääliä, kun eivät voi sitä tehdä. Minulla oli eräs muuten sangen kelvollinen palvelustyttö, jonka minun täytyi erottaa palveluksestani, sentähden ett'ei hän voinut tahi kenties ei tahtonut teurastaa Jumalan luontokappaleita vähemmän julmalla tavalla. Elävältä ankeriaalta hän pisti silmät ja pään puhki kaksisaarisella kahvelilla ja naulasi sen sillä lailla kyökin pöytään kiinni, saattaaksensa siten mukavammin nylkeä ja leikellä sitä; tunnustipa hän aivan julkeasti, että hän, niinkuin ylhäisissä taloissa on tapana, oli leikannut reidet eläviltä sammakoilta ja sitten jättänyt ne avuttomina oman onnensa nojaan."

"Tahdon teitä totella, kunnioitettava herra!" sanoi kalastajan vaimo liikuttuna. "Tässä annan teille käteni sen päälle."

"Hauska on sitä kuulla," vastasi herra pastori. "Muutenpa olettekin hyvä kristitty, ja sen olette osoittaneet tämän haaksirikkoisen lapsenkin suhteen. Sentähden Jumala varmaan suopi teille menestystä. Sillä sen, kun olette tehneet yhdelle näistä Hänen vähimmäistä veljistänsä, sen teitte Hänelle. — Mutta pitäkää huoli siitäkin, että perheenne jäsenet, naapurinne ja ystäväne, eivät harjoita samallaista vääryyttä, kuin te tähän asti tietämättömyydestä olette tehneet. Minun on aikomus mitä pikemmin saarnassani teroittaa kuulijoilleni, mikä moitittava tapa eläinten rääkkäminen on. Mutta suokaa minun nyt toimittaa asiani. Onko teillä valituista kaloja minulle?"

"On kyllä," vastasi vaimo suopeasti. "Tulkaa itse, kunnian herra, katsomaan, ja etsikää, mitä teille sopii."

Herra pastori läksi kalastajan vaimon ja Liddyn kanssa, jonka toimi takan ääressä jo oli päättynyt, kalaveneelle, jossa oli melkoinen määrä meren asukkaita kala-arkussa. Niitä oli ympyriäisiä ja litteitä, monta eri muotoa, kokoa ja väriä. Edelliset olivat makrilleja, pietarinkaloja, kultarautuja, merenhaukia, meren-ankeriaita, kapeljoita y.m. Jälkimäiset, rauskukalan sukuun kuuluvat, olivat kammeliat, santikka ja maariankala. Ne olivat muotoansa kärväis-läpsän taikka paperileijun kaltaisia; niillä ei ollut mitään näkyvää päätä, silmät olivat litteän ruumiin yläpuolella ja pyrstössä oli kynsi.

Herra pastori valikoitsi ja maksoi kaloista vähäpätöisen summan; kasvatus-äiti antoi Liddylle käskyn kantaa ne herra pastorille hänen kotiinsa. Tyttö rupesi mieluisesti tähän toimitukseen ja lähti hengellisen herran seurassa matkalle, jonka tämä tiesi lyhentää opettavaisilla puheillaan. Hän kertoi työlle, ett'ei kaloilla ole keuhkoja niinkuin ihmisillä, vaan että niillä on kitaset keuhkojen asemesta, että niillä on uimarakko, jonka ne täyttävät vedellä painuessaan alas syvyyteen, mutta jälleen tyhjentävät ylöspäin pyrkiessään. Hän opetti työlle, ett'ei kaloja palele kylmemmissäkään vesissä, niillä kun ei ole lämmintä verta, ja hän käänsi tytön huomion siihen tiheään suomupukuun, joka peittää koko niiden ruumiin ja jonka päällä on limakalvo. Hän vakuutti työlle, että ihmiset ensin olivat oppineet laivan rakentamista kaloista; sillä pyrstö oli antanut aihetta perämelan keksimiseen, evät airojen, ja suipukka, vettä helposti halkaiseva pää samoin emäpuun keksimiseen. "Armas lapseni," lisäsi hän, "luonto on ääretön ja ihmisen velvollisuus on yhä enemmän oppia sitä tuntemaan, ylistääksensä Jumalan kaikkivaltaisuutta ja hyvyyttä. Vedenpisara on olopaikkana tuhansille pienille eläville. Mikä ääretön joukko niitä lieneekään valtameressä! Yksin simpukoita tunnetaan monta tuhatta lajia, jotka kilpailevat toistensa kanssa muodon ja värien kauneudessa ja loistoisuudessa, vaikka enin osa heistä oleskelee meren pohjalla, ihmisen silmälle näkymättömänä. Ken voipi selittää, miten nuo madot saavat kivenkovuuden, kauniisti kiilloitetun, usein erinomaisilla piirustuksilla varustetun huoneensa? Nämä ovat erikokoisia, pienimmät kuin sinapin siemen, isoimmat vaskirummunkin suuruiset, ja korallit, nuo mitättömien matojen rakentamat kotelot, kohoavat huoneen korkuisiksi kariksi, joita vastaan tukevimmatkin laivat särkyvät. Tästä opimme, mitä yhdistetyt voimat matkaansaattavat, ja ett'ei pidä halveksia vähäpätöisintäkään vihollista."

Tätä puhuessaan olivat pastori ja Liddy nousseet saaren korkeimmalle kukkulalle, jossa edellisen talo oli aivan kirkon vieressä. Sinne oli heiltä kuitenkin vielä jommoinenki matka kuljettavana. Jo rupesi hämärtämään, ja täällä korkealla kallion töyräällä viuhahteli tuuli, joka alhaalla tuskin tuntuikaan. Liddy katsahti ylös ja seisautui äkkiä, pelosta kiljaisten.

Vähän matkan päässä havaitsi hän, näet, äänettömän joukon oudonnäköisiä olentoja seisovan ikäänkuin sotajärjestyksessä, paikaltansa liikkumatta, pienintäkään ääntä päästämättä. Ne näkyivät kaikki järkähtämättä katsoa tuijottavan vyöryvään mereen ja olivat enemmän kummitusten kuin

elävien olentojen näköisiä.

Hengellinen herra sanoi hymyillen, havaittuansa syyn tytön pelkoon: "Tuletko tänä päivänä ensikerran tänne, kun et ennen ole noita veitikoita nähnyt? Kylläpä heistä uskon, että he kaipauksella katselevat mereen ja mieluisammin palaisivat sinne, kuin täällä ovat tuulen keikutettavana. Tyttäreni! jos milloinkaan huomaat jotakin kammoittavaa, astu vaan pelkäämättä suoraan sen luoksi, ja pelkosi on haihtuva kuin härmä auringon paisteessa. Tehkäämme nytkin niin ja minä takaan, että vielä naurat omaa pelkoasi. Onpa sinulla kädessäsi noitten kummitusten kumppania," — hän viittasi kala-haaviin, — "vaan ethän niitä kuitenkaan pelkää."

Vieläkin vähän säikähtyneenä seurasi Liddy pastoria, joka rohkeasti astui hengetöntä sotaväkeä kohden. Ja mitähän näkivät likemmäksi tultuansa? Useoita satoja, jopa tuhansiakin, noin parin kyynärän pituisia seipäisin pistettyjä kaloja, pyrstöt pystyssä ylöspäin ikään kuin höyhentupsut. Niistä lähtevä sangen paha katku saattoi kävijämme aivan pian kääntymään pois niiden läheisyydestä ja palaaman entiselle polullensa.

"Nuo kummitukset, joita äsken näit," virkkoi pastori, "omat oikeita tuulenpieksijöitä; sillä sittenkuin tuuli on, kuten vast'ikään näit, heitä pieksänyt, rupeavat ne vuorostansa tuulen pieksijöiksi, vaeltaen ulos maailmaan monennimisinä, siten paremmin kelvataksensa ihmisille. Kapeljoiksi nuo veitikat kutsuvat itsensä tuoreina merestä tultuansa. Näillä seipäillä kuivettuneina ne muuttuvat kapakaloiksi. Jos heille osoitetaan se huomio, että he suolataan, niin ottavat tuon ylhäisen nimen 'Laberdan'; mutta, jos he suolaamisen perästä kuivataan, kutsutaan suoraan kapaturskaksi. Kolmella viimeisellä nimityksellä he tulvailevat yli suuren osan maanpalloa; sillä heidän lukunsa on legiona, ja miljoonia pyydetään joka vuosi, eikä heidän kuitenkaan vielä ole havaittu vähenevän. Tätä voi ainoasti sillä tavoin ymmärtää, että tiedetään jokaisen naaras-kapeljon sisältävän neljä, jopa kuusi miljoonaa munaa. Mitä viisaus Jumalassa, että niin ääretön sikiäväisyys on olemassa ainoastaan hyödyllisissä elävissä eikä raatelevissa pedoissa taikka myrkyllisissä matelijoissa!" — Tultuansa kotinsa ovelle lasi pastori tytön luotansa, kutsuen häntä pian tulemaan takaisin.

Ennättääksensä kotiin iltaiselle rupesi Liddy kohta kiireesti kulkemaan kotiin päin. Pian oli hän tullut seipäisin pistettyjen kalojen läheisyyteen, joita nyt tulitornin punertava liekki valaisi. Täällä häntä valloitti sanomaton alakuloisuus ja sydämmen ahdistus. Herra pastori oli äsken lausunut, että nuo kalat seipäiltänsä ikävöimällä katselivat alas mereen, heidän oikeaan kotiinsa. Ja kaipauksen tyttökin tunsii, katsellessaan kallion kukkulalta veden ääretöntä valtakuntaa, jonka aallot synkällä pauhinalla vaahtoellen särkyivät kalliota vastaan.

Olihan tuolla hänen rakastettujen vanhempainsa kylmä, syvä, musta hauta, haaksirikkoisten surkea kalmisto, joidenka lepopaikkaa ei mikään muistopatsas, ei risti eikä vihanta ruohokumpu osoittanut! Näitten rakastettujen ruumiit olivat kenties nyt ahnasten meripetojen syötävänä ja inhoittavat madot kalvoivat sitä suuta, jota Liddy niin usein oli suudellut. — Hirveä ajatus! Nyt hän vasta täydelleen huomasi, kuinka onnellinen hän oli ollut hellien vanhempiensa huostassa, ja kuinka paljon hän haaksirikon kautta oli kadottanut. Yksinäisenä ja hyljättyä oli hän nyt avarassa maailmassa, eläen vierasten ihmisten armoilla, ja näiden sääliväisyys ei ollut verrattava isän ja äidin rakkauteen, joka vielä kuoleman hetkenä oli hänen pelastustansa ajatellut. Nyt hänellä ei ollut veljeä, ei sisarta, ei ystävää eikä edes leikkikumppaliakaan, ja näitäpä hänen lapsellinen mielensä kuitenkin haikeasti ikävöitsi. Katkerat kyyneleet valuivat hänen silmistänsä, ja hän painoi kasvonsa käsiinsä. Hän olisi mieluummin maannut vanhempainsa vieressä suolaisessa syvyydessä. Ruokahalu oli häneltä kadonnut; keitetyt äyriäisetkin inhoittivat häntä, nämät kenties olivat olleet hänen vanhempainsa ruumiita ahmimassa. — Näin seisoi Liddy suruunsa vaipuneena, unohtaen kaikki ympärillensä. Tästä hänen herätti lempeä, lohduttava ääni, joka sydämmellisellä ystävällisyydellä lausui: "mitä varten itket, armas pienoiseni? mitä täällä teet niin myöhään? etkös tule kotiin minun kanssani?"

Liddy katsahti ylös ja näki nuoren vaimon seisovan edessänsä, häntä hellästi katsellen. Vaimon halvat vaatteet ynnä kantokori hänen selässänsä osoittivat, että hän, samoin kuin Liddyn elatusvanhemmatkin, oli alhaista kansanluokkaa.

"Oletko sinä se haaksirikkoinen tyttö, jonka tuo uljas Vilho tuonain veti ylös merestä?" jatkoi hän puhettansa.

Kun Liddy myöntäen nyökäytti päätänsä eikä nyhkytyksiltä voinut puhua, toisti vaimo kysymyksensä: "mitä vasten itket? onko kukaan tehnyt sinulle pahaa?"

Liddy pudisti päätänsä ja sai vaivalla sanotuksi: "minä suren — rakastettuja vanhempiani."

"Sen kyllä uskon," vastasi vaimo sääliväisesti. "Mutta sureminen ei auta mihinkään, eikä herätä vanhempiasi kuolleista."

"Mutta ne makaavat meren syvyydessä, jossa hai-kalat heitä syövät!" jatkoi Liddy.

"Maa on Herran joka paikassa," lohdutti vaimo, "ja yhtäpä se meille taitaa olla, josko meren kalat taikka maan matokset syövät mitättömän ruumiimme. Mutta kerran on meri samoin kuin maakin antava takaisin kuolleitansa, silloin kun he kokoontuvat viimeisen päivän tuomiolle."

"Mutta miten se on mahdollista?" sanoi Liddy epäileväisesti, "kun kalat, äyriäiset ja muut elävät ovat syöneet heidän ruumiinsa ja kuljettaneet ne kauas pois?"

"Minä en tiedä, miten se on mahdollista," vastasi vaimo, "mutta uskon sen kuitenkin vakaasti, sillä Jumalalle ei ole mitään mahdotonta. Sen on myös Kristus meille opettanut, jonka sana on totuus. Sentähden hän on noussut kuolleista antaaksensa meille tämän varmuuden ja poistaaksensa kuoleman kauhun. Jos uskomme petollista tietäjätärtä, joka meille jotakin mieluista ennustaa, sopiiko meidän epäillä, kun totinen ja kaikkivaltias Jumala lupaa meille korkeimman onnen?"

"Jospahan edes tarkasti tietäisin paikan, missä vanhempani ovat, taikka voisin käydä heidän haudallansa!" lausui Liddy vielä itkien.

"He lepäävät Jumalan helmassa," vastasi vaimo, "ja koko maa on meidän yhteinen hautamme, josta Herra vielä on kokoova meidän luumme. Tätä kaikkea on herra pastori minulle opettanut, kun luulin menehtyvänä suureen hätääni. Sellainen mies on suuri lahja tässä meidän saaressamme, jossa on niin paljon köyhiä viheliäisiä ja sen vuoksi meidän tulee häntä korkeasti kunnioittaa. Onpa minun kohtaloni kuitenkin surkeampi kuin sinun. Annappas! minä kerron sen sinulle. Mieheni oli kalastaja, samoin kuin vanha Wäber ja nuori Vilho. Viisi vuotta olimme onnellisina ja rauhassa eläneet ja Jumala oli armossaan siunannut avioliittomme kahdella lapsukaisella. Pieni Marttani oli juuri saanut ensimmäiset hampaansa, kun mieheni oli kalastusretkellään. Ilosta maltoin tuskin vartoa hänen takaisin-tuloansa. Seisoin ovella odottamassa, voidakseni heti juosta häntä vastaan kertomaan suloista uutista; voi! ilta kului, samoin yökin, kuluipa monta päivää — mieheni ei koskaan palannut takaisin. Niinkuin sinä, niin minäkin astuin meren rannalle ja huusin armasta puolisoani kääntymään kotiin päin kohisevilta aalloilta. Turhaan! Ranta kävi ainaiseksi olinpaikakseni ja kyneleet olivat ruokani. Pienokaiseni itkivät ja vaikerivat minun kanssani; mutta heidän isänsä ei tullut. Silloin pappi tuli minun, epätoivoon vaipuvan, luoksi ja kehoitti minua lempeillä ja ankaroillakin sanoilla jälleen tulemaan helläksi äidiksi nälkäisille ja viluisille lapsilleni. Hän virvoitti minua pyhän raamatun lohdutussanoilla ja teki minun kykeneväksi lohduttamaan muitakin murehtivaisia, vaikkapa vaan yksinkertaisella tavallani. Näin minä nyt elän Jumalan tahtoon tyytyväisenä ja odotan kärsivällisesti, siksi kuin Herra aikanansa jälleen saattaa meidät kaikki yhteen. Näethän siis, armas lapseni, ett'eivät vanhempasi yksin lepää meressä, ja että paitsi sinua on monta onnetonta maailmassa."

Liddyille oli vaimon yksinkertainen kertomus todellakin lohdutukseksi. Jokainen onnettomuus on helpompi kantaa, kun tietää saman kovan onnen muitakin kohdanneen. Hänen kyneleensä kuivuivat ja mielellään seurasi hän vaimoa, jolla oli asuntonsa aivan lähellä Wäberin tupaa ja joka saattoi hänet sinne asti.

Vilhon tarkka silmä huomasi heti, että Liddy oli itkenyt, ja myöskin, ett'ei ruoka tytölle maittanut; kuitenkin hän ei virkannut siitä sanaakaan. Makea uni palkitsi Liddyä kaikista kärsimisistä ja saattoi häntä ainakin yön aikana niitä unhoittamaan.

NELJÄS LUKU.

Ystävä.

Vaikk'ei hyvänsuopea Vilho tuntenut syytä Liddyn suruun, koetti hän kuitenkin vähillä neuvoillansa sitä lievittää.

Sen vuoksi hän oli ani varhain aamulla haeskellut joukon kirjavia simpukoita rannalta, ja eilis-iltana keitettyjen äyriäisten kuorista, kynsistä ja jaloista kokoonpannut monellaisia miesten, hevosten ja muiden kuvia, joilla hän aikoi huvittaa Liddyä tämän herätessä. Tyttö kiitti sydämmellisesti hänen lahjoistaan, vaan ei kuitenkaan voinut iloita, ja tästä poika suuresti huolestui.

"Mitä varten sinä itkit niin kovin paljon eilen illalla?" kysyi hän työltä, vakavasti katsellen tämän yksitotisia kasvoja.

Ensin Liddy oli vastahakoinen ilmoittamaan oikeata syytä, mutta ei hän kuitenkaan tahtonut kieltää totuutta. Kun Vilho monta kertaa toisti kysymyksensä, sanoi hän viimeinkin: "istuessani yksin kalliolla, jossa kapakalat olivat seipäisin ripustettuna, ajattelin rakkaita vanhempiani, ja sentähden täytyi minun itkeä. Olenhan minä orpolapsi, jolla ei enää ole veljeä eikä sisarta?"

Vilho ei tähän vastannut sanaakaan, vaikka hän pari kertaa aukaisi suunsa puhua suunsa, hän vaan aivan äänetönnä ryhtyi työhönsä, joka oli verkon kutomista. Mutta hetken perästä, kun kalastajan vaimo astui tupaan, virkkoi hän vakavalla äänellä: "täti, vieläkö muistatte viime-pyhäistä saarnaa?"

"Muistan jotenkin," vastasi vaimo, "vaan mitä varten sitä rupeisit kyselemään?"

"Sen saatte kohta kuulla. Tiedättehän siis, että pappi saarnasi rakkaudesta lähimmäistä kohtaan, jota meidän pitää osoittaman kaikille ihmisille ilman eroitusta. Hän sanoi, että meidän on pitäminen huolta sekä lähimmäistemme ruumiista, että myöskin heidän sielustansa. Pyhä velvollisuutemme on tehdä heitä ymmärtäväisemmiksi ja hurskaammiksi, taikka sanalla sanoen täydellisemmiksi. Tätä voimme tehdä siten, että olemme lähimmäisillemme hyväksi esimerkiksi, kehoitamme heitä hyvään ja varoitamme heitä pahasta, autamme heitä ahkeraan kirkon ja koulun käyntiin sekä piplian ja muitten mieltä ylentävään kirjojen lukemiseen, ja saatamme heitä viimeinkin hyväin, ymmärtäväisten ihmisten keskuuteen. Täti! tällä saarnallansa on pappi teitäkin nuhdellut. Olette kyllä osoittaneet armeliaisuutta tuolle köyhälle orpolapselle, olette ottaneet hänen majaan ja häntä elättäneet; mutta eipä hän vielä ole päässyt meidän kirkkoomme ettekä vielä ole häntä kouluun lähettäneet, ettekä ole antaneet mitään mieltä-ylentävää kirjaa hänen käteensä. Tosin hän ei meillä saa kuulla mitään pahaa, paitsi enon kirouksia silloin tällöin, ettekä salli hänen olla joutilaana. Mutta se onkin kaikki, mitä olette tehneet. Älkää siis ihmetelkö, jos tuon pienokaisen mieli käy raskaaksi, kun hänellä ei edes ole leikkikumppalia. Älkää tehkö hyvää tekoanne puoleksi, vaan lähettäkää lapsi kouluun oppimaan jotakin ja tutustumaan muiden lasten kanssa."

Suu ammollansa oli rouva Wäber kuunnellut sisarensa pojan saarnaa. "Poika!" virkkoi hän viimeinkin, kun Vilho vaikenä, "oletko mieletön? Mitähän tarkoitat? Kenpä voi vaatia meitä tekemään vielä enemmän tuon tytön hyväksi, jonka me suuressa köyhyydessämme olemme ottaneet lapseksemme? Koulu ja kirjat maksavat rahaa!"

"Täti!" sanoi Vilho keskeyttäen häntä, "tulevasta viikosta alkain maksaa eno minulle palkan. Siitä saatte ottaa koulurahan tyttölle. Hyvästä kirjasta on sittemmin neuvo pidettävä ja Liddy tulee kahta vertaa hilpeämmäksi, kun hän joutuu iloiseen seuraan. Uskokaa minua: joka antaa köyhille velaksi, se lainaa Herralle, ja hän on varmaankin runsaasti palkitseva teille sen hyvän, minkä olette lapselle osoittaneet."

Vanha Wäber, saatuansa tiedon Vilhon hyvästä aikomuksesta, oli äreissään tuommoisista tyhmistä houkkioista, jotka eivät ymmärrä pitää rahaa arvossa ja sentähden eivät mitään ansaitsekaan, vaan kuitenkin hänen vihdoin täytyi myöntyä Vilhon tuumiin; sillä tämä uhkasi muutoin hankkia itselleen uuden isännän.

Liddy oli jotenkin hämillänsä, kun hän ensi kerran astui lasten joukkoon, jotka uteliaasti häntä katselivat ja vaivasivat häntä kysymyksillään. Luonnonperäinen arkuus kuitenkin pian haihtui, ja hän kiitti sydämmessään henkensä pelastajaa Vilhoa siitä, että tämä, toimittaessaan häntä kouluun, myöskin samassa oli hankkinut hänelle joukon leikkikumppalia. Eräs pieni tyttö oli hänelle erittäinkin ystävällinen. Tämä istui samalla penkillä kuin hän ja koetti sentähden päästä tuttavuuteen uuden naapurinsa kanssa sillä tavalla, että hän tarjosi hänelle puolen aamiais-ruoostaan.

"Ota vaan, Liddy kulta!" sanoi pienoinen, kun ei Liddy tahtonut tätä vastaan-ottaa.

"Tunnetkos minua?" kysyi Liddy.

"Totta kaiketi!" vastasi tyttö. "Kaikki me sinun tunnemme ja tiedämme, että Vilho pelasti sinun tynnyristä. Mutta kun tuo vanha Wäber on niin kovin nyreä, emme ole uskaltaneet käydä sinun luonasi; muuten olisimme aikaa sitten tulleet sinua tervehtimään ja antaneet sinun kertoa haaksirikosta."

"Mikä on sinun nimesi?" tutkisteli Liddy naapuriltansa.

"Minä olen Donnerin Muthel," vastasi tyttö. "Kävelihän äitini toissa iltana sinun kanssasi, nähtyänsä sinun niin katkerasti itkevän. Me asumme aivan lähellä teitä tuossa pienessä, siniseksi maalatussa huoneessa."

"Onpa sinunkin isäsi hukkunut mereen, niinkuin minunkin rakkaat vanhempani?" sanoi Liddy nyt tutummaksi tultuansa.

"Hukkunutko? ei, sitä minä en usko, sillä hän osasi uida niinkuin kala vedessä. Vanha Wäber sanoo

nähneensä, kuinka hai-kala sieppasi hänen suuhunsa. Siitä on jo kolme vuotta, kun hän kuoli."

"Mutta millä keinoin te nyt elätte?" tiedusteli Liddy uteliaasti.

Muthel aikoi juuri vastata tähän kysymykseen, kun herra koulumestari rupesi heitä torumaan: "voi teitä pieniä kielipaltoja! pitääkö minun liimata suunne kiinni? Heti paikalla nenät kirjaan, taikka minä teidät opetan!"

Peljästyneinä vaikenivat lapset ja koettivat palkita pahantekonsa kahta vertaa suuremmalla ahkeruudella. — Sittemmin herra koulumestari kiitti Liddyä siitä, että hän jo osasi sangen hyvästi lukea ja taitavasti vastata kysymyksiin. Lukemisen perästä hän lahjoitti Liddylle ison tötterön täynnä mantelia ja rusinoita, jotka tämä tunnokkaasti jakeli kumppaneilleen. Kun hän näiden seurassa astui saaren alempaan osaan, tuli häntä vastaan kaksi Englantilaista upseeria varustusväestä.

"Annappas meillekin vähän sokeritötteröstäsi," sanoi toinen heistä astuen hilpeän lapsiparven keskelle ja ojentaen kätensä ikään kuin pyytääksensä.

Vikkelästi tarjosi Liddy heille aukean tötterön ja punastuen lausui hän ujosti, kumppalien nauraessa: "täss' on, hyvät herrat, ottakaa, mitä mielenne tekee."

Upseeri oli aivan hämmästyksissään, kun hän kuuli tämän vastauksen omalla äidinkielellänsä tuon köyhän-näköisen tytön suusta. Hän kääntyi kumppalinsa puoleen ja sanoi. "Kas niin, Edward, tässä tapasimme kotimaalaisen!" — Sitten hän taskustansa otti puolen kruunun ja heittäen sen tötteröön lisäsi hän: "tötteröstäsi puuttuu paras; se on sokeri. Osta sitä, ja sitten minä jälleen tulen sinulle vieraaksi."

Ystävällisesti jättäen hyvästi lähtivät Englantilaiset pois ja kunnioituksella katselivat muut lapset Liddyä, joka osasi puhua Englannin kieltä yhtä hyvin kuin saksaakin.

"Kuka on opettanut sinun puhumaan Englannin kieltä?" kysyi Muthel ollessaan yksin Liddyn kanssa, kun muut tytöt olivat menneet pois.

"Sitä minä en itsekään tiedä," vastasi tämä. "Isäni puhui tavallisesti Englannin kieltä ja äitini saksa minun kanssani. Voi, jospa he vielä eläisivät! Silloin minun olisi paljon parempi kuin nyt, eikä Vilhon tarvitsisi maksaa koulurahaa minun edestäni."

"Sinun tulee kiittää Jumalaa siitä, että on käynyt näinkin hyvin," vastasi Muthel. "Jos Vilho ei olisi tavannut sinua, niin olisitpa joko hukunut taikka kuollut nälkään tynnyrissäsi."

"Sen kyllä ymmärrän!" lausui Liddy, "enkä tahdokaan nurehtia."

"Sinä tahdoit tietää, millä me elämme," huudahti Muthel vilkkaasti. "Tässä on meidän kotomme. Astuppas sisään! Äitini ei ole paha. Näytänpä sinulle käsitöitämmeikin."

Liddy meni Muthelin seurassa rouva Donnerin matalaan tupaan. Vaimo tuli ystävällisesti häntä vastaan ja tervehti häntä sydämmellisesti. "Jokos olet unhoittanut surusi?" kysyi hän sääliäisesti, ja meni sitten, kuten tammöisten luonnon lasten tapa on, hankkimaan pienelle vieraallensa jotain syötävää. Hän leikkasi viipaleen leivästään, ja voin asemesta levitti hän siihen jotakin mustaa taikinaa ja tarjosi sen sitten Liddylle.

Tämä katsoa tuijotti sitä kummallista kiiltävää pöperöä, joka oli ikään kuin yhteen tahraantuneet haulit.

"No?" sanoi rouva Donner, eikö maita? Olen tarjonnut sinulle, mitä minulla parasta on."

"Mitä tämä on?" kysyi Liddy ujosti, hypistellen leivän viipaletta.

Äiti ja tytär nauroivat sanoen: "se on kaviaaria eli kalan mätiä, josta maksetaan paljon ja jota pidetään suurena herkkuna."

"Kalanmätiäkö?" kysyi Liddy ja katseli leivän viipaletta kahden vaiheella.

"Ne ovat merikalojen munia, joita minä sullon pieniin pönttöihin ja lähetän mannermaalle," selitti rouva Donner. "Maistappas vaan!"

"Kalanmunia?" kysyi Liddy tuskallisena. "Eiväthän toki muuttune kaloiksi vatsassa, niinkuin sammakoista ja konnista on havaittu?"

Tästä hänelle aika tavalla naurettiin, ja viimeinkin hän rohkeni maistaa mätiä.

"No, maittaako?" kysyi rouva Donner.

Liddy oli aivan hämillään. Hän ei tahtonut valhetella eikä myöskään olla epäkohtelias, ja sentähden oli hän vaihi.

"Sano suoraan vaan!" lausui Muthelin äiti. "Eikö se sinulle maita?"

Silloin tunnusti Liddy, että kuiva leipä maistui paremmalta kuin suolainen kaviaari. Vaimo ei sitä pahaksunut. "Enpä minäkään pidä paljon kaviaarista. Se on vaan rikasten ruokaa, joilla on varoja syödä ja juoda kaiken päivää. Nämä ovat tavallisesti niin onnettomat, ett'eivät tunne oikeata nälkää ja janoa. Sitä puutetta pitää tuon kiihoittavan kaviaarin palkitseman, ja sen vuoksi he siitä maksavat paljon rahaa. Semmoisia keinoja ei meidän, Jumalan kiitos, tarvitse käyttää; työ ja puutteet tuottavat meille ruokahalun. Mutta ylellisyydessään ei rikas tiedä, mitä hänen pitää syömän; sen vuoksi hän viklan jälkiäkin ja pääskysen pesiä, joita hän tuottaa tuhansien peninkulmien päästä."

Tyttöjen mielestä oli tämä melkein mahdotonta; he eivät kuitenkaan epäilleet rouva Donnerin puhetta, he vaan ihmettelivät. Sitten näytti Muthel vieraallensa, mitä muuta hän ja hänen äitinsä työskentelivät. Terävällä raudalla leikkasivat he kalan suomuja kaikellaisiin muotoihin ja kokoihin, joista suurten kaupunkien naiset sitten kutoivat ja ompelivat jos joitakin kauniita kaluja. Rouva Donner teki myös pieniä kaloja korkista, joita hän päällysti valkoisella palttinalla, ja tytär veti viivan pitkin niiden selkää sinisellä värillä. "Niillä," vastasi rouva Donner Liddyn kysymykseen, "houkutelaa suuremmat kalat tärppimään onkikoukkuihin ja äyriäiset käymään rysiin. Tuhmatpa nuo kala parat ovatkin, jotka pitävät noita kömpelösti jäliteltyjä tönkkiä oikeina kaloina eivätkä havaitse heille viritettyä paulaa!... Huomatkaa, lapset! jos joku tulevaisuudessa koettaa houkuttaa teitä johonkin, lupaamalla taikka antamalla teille palkan, joka vaadittuun työhön verrattuna on suunnattoman suuri, niin peljätäkää siinä viritettyä paulaa, ja olkaa varovaiset."

Liddy säikähtyi, vaikk'ei hän oikein ymmärtänyt rouva Donnerin sanoja. Hän pelkäsi nimittäin jonkun paulan piilevän tuon ansaitsemattoman kultarahan alla ja ilmoitti sentähden huolensa Muthelin äidille. Mutta tämä rauhoitti häntä sillä vakuutuksella, että tyttö surematta sai pitää puolen kruunun suorana lahjana.

Rouva Donnerilla oli vielä muitakin töitä. Hän kehräsi hampusta hienoja köysiä, kutoi kalastajojille pieniä ja isoja verkkoja, ja Erdmuthe toi viimein nähtäväksi pöntöllisen kaikellaisia matoja, joita hän joutohetkinä kokoeli meren rannalta ja sitten möi kalansyötiksi.

Liddy punastui häpeästä ajatellessaan, että tuo paljon nuorempi Erdmuthe oli ahkerampi kuin hän. Ja kun nyt herra koulumestari juuri oli eilen selittänyt neljättä käskyä ja puhunut lasten kiitollisuudesta vanhemmillensa ja muille holhoojillensa, päätti hän itseksensä olla ahkera ja kiitollinen elatusvanhemmillensa ja Vilholle, niinkuin Erdmuthekin. Tämän aikomuksensa hän todellakin täytti, ja tarkkuudellaan sekä uutteruudellaan hän viimein pääsi niin pitkälle, että hän oppi kutomaan, ompelemaan, kehräämään, keittämään, pesemään, leipomaan ja osasi toimittaa kaikki talon askareet.

Wäberin vaimo ja Vilho näkivät hyväntekonsa täten hyvin palkituksi ja tuon äreän Wäberinkin täytyi mieltä lapsen, joka paikkasi hänen rikkinäiset verkkonsa, pesi, kuivasi ja järjesti koukun siimat, hankki täkyjä, kutoi hänelle lämpöisiä sukia ja palveli häntä kaikin tavoin.

Sentähden Liddy päivä päivältä menestyikin viisaudessa ja iässä ja armossa Jumalan ja ihmisten edessä.

VIIDES LUKU.

Pahan tavan valta.

"Enkö ennustanut oikein, kun sanoin, että Herra on teitä palkitseva, täti, siitä hyvästä, minkä olette tuolle orpo raukalle tehneet? Onhan Liddy jo tuonut kotiin puolen kruunun, jolla hän voipi ostaa kauniin kirjan itsellensä!"

Näin puhui Vilho riemuellen, kun Liddy koulusta tullessaan näytti upsierin lahjan. — Kalastajan vaimo myöntyi hänen tuumaansa ja käytti hänen neuvonsa mukaan osan rahasta koreakansisen uuden testamentin ostamiseen, josta Liddyn usein iltasilla täytyi lukea toisten kuullen. Jumalan sana, joka jo on osoittanut voimansa niin monissa miljoonissa ihmisissä, vaikutti nytkin kaikkiin kalastaja-tuvan

asukkaisin paitsi vanhaan Wäberiin. Nuoren lukijan molemmat kuulijat tunsivat evankeliumin yksinkertaisista sanoista ihmeellisen herätyksen, sydämen liikutuksen, valistuksen ja lohdutuksen. Tätä nykyä he aivan usein olivatkin lohdutuksen tarpeessa. Sillä aina siitä päivästä asti, jona vieras laiva, osaksi vanhan Wäberin syystä, oli joutunut haaksirikkoon, oli synkkä, kamala henki saanut hänet valtoihinsa ja kietoi hänet yhä lujempiin kahleisiin. Sananlasku: jolla syntiä tehdään, sillä rangaistaanki, oli hänessä toteen käynyt. Merestä korjattujen kalujen joukossa oli myös rommitynnyri, jota Wäber ei myönyt, vaan määräsi omaksi tarpeeksensa. Rommi tuli hänelle vietteleväksi myrkyksi, jota hän päivä päivältä nautti yhä suuremmassa määrässä, niin että hän aika harvoin oli oikein selvänä. Koska ihmisen todellinen luonto tulee ilmi, kun hän on humalassa, ja Wäber oli luonnoltansa äreä ja riidan-himoinen mies, niin hänen perheensä jäsenet saivat kärsiä sangen paljon hänen tähtensä. Vilho raukan kohtalo oli kovin; sillä hänen täytyi aina olla enonsa seurassa ja kärsiä häneltä haukkuma-sanoja, herjauksia ja lyöntiäkin. Ei kukaan olisi moittinut näin kiusattua Vilhoa, jos hän olisi koettanut hankkia itselleen toista isäntää, ja tosiaankin oli vaan kolme seikkaa, jotka estivät hänen tätä tekemästä. Nämä olivat, näet, hänen huolensa Liddystä, hänen kiitollisuutensa tätiänsä kohtaan ja Jumalan sana, joka yksin saattoi virvoittaa tämän onnettoman perheen sortunutta sydäntä. Todellakin, kuten hirvi haluaa raitista vettä, niin Vilhokin halusi pyhän raamatun lohdutussanoja, kun hän, kärsittyänsä ilkeän enonsa kiusantekoa, iltasilla tuli kotiin väsyneenä ja uupuneena.

Kun vanha kalastaja oli herennyt raivoamasta kohmelossaan ja kornaten makasi vuoteellaan, tuotiin pyhä raamattu esiin ja tuotti surullisille lohdutuksen. Se suloinen rauha ja ihastus, jonka hartaat kuulijat siitä ammensivat, oli aivan toista, verrattoman korkeampaa laatua kuin se hurmaus, mihinkä ilkeä kalastaja joutui turmelevaisen juomansa nautinnosta. Jos joku lukijoistani epäilisi tämän väitöksen totuutta, niin sanon, häntä sen enempää tuntematta, hänelle suoraan vasten silmiä, ett'ei hän suinkaan vielä ole ollut oikeassa hädässä. Sillä paremmin kuin kaikki kirjan-oppineet ymmärtää todellisesti murheellinen pyhän raamatun lauseita ja tuntee siinä olevan jumalallisen voiman.

Voi, miten turmiollinen toki juopumus on! Ei siinä kyllä, että juomari ikuisiksi ajoiksi tekee vahingon omalle sielullensa ja ruumiillensa; hän on muillekin ihmisille, etenkin oman perheensä jäsenille, monen tuskan tuottajana. Rouva Wäber ei suinkaan enää voinut miestänsä rakastaa, päin vastoin hänen täytyi ylenkatsoa häntä hänen riettaan himonsa tähden. Hänkin kärsi sangen paljon Wäberin alinomaisesta, useinpa kovakouraisestakin kiusanteosta, ja lukemattomia kyyneleitä hän hiljaisuudessa vuodatti perheellisen onnensa välttämättömästä häviöstä. Sillä saadaanpa kaivokin tyhjäksi, miks'ei sitten rommi-tynnyriä. Kaikki rommi oli vaeltanut Wäberin suuhun ja vatsaan, mutta himo ei ollut sammunut. Se tuli vaan päivä päivältä rajummaksi ja vihdoinkin hillitsemättömäksi. Onneton Wäber oli jo joutunut niin surkeaan tilaan, että kaikki hänen jäsenensä vapisivat, jos hän ei saanut suuhunsa melkoista määrää tätä hurmaavaa juomaa. Nyt hän joi, ei ainoastaan nautinnon halusta, vaan myös tukehuttaaksensa oman tunnon soimauksia, joita hän tunsu paheensa seurausten tähden. Pian tuli puute ennen varalliseen kalastaja-perheeseen. Vilho ei saanut enää mitään palkkaa, Liddyn täytyi heretä koulunkäynnistään, ja vaimon oli pakko myydä parhaimmat kalunsa voidaksensa suorittaa talouden maksuja; sillä hänen miehensä kantoi kaiken ansionsa rommikauppiaille. Monesti oltiin tarpeellisimmankin puutteessa, eikä onneton vaimo nähnyt mitään loppua kurjuudelleen. Tähän aikaan oli Liddy usein syynä siihen, että vanha Wäber joutui tuliseen riitaan vaimonsa ja Vilhon kanssa. Hän, näet, piti tyttöä hyödyttömänä rasituksena, jonka hän mitä pikemmin aikoi ajaa pois talosta, ja töin tuskin hän taipui vielä jonkun aikaa pitämään tyttöä talossaan. Seurustelemisessa Erdmuthen ja tämän äidin kanssa oli Liddyillä vähäinen lohdutus nykyisessä tuskallisessa tilassaan. Mutta tämäkin viaton virvoitus riistettiin häneltä pois. Sillä, kun hän eräänä iltana nuoren ystävänsä kanssa tuli ulos heidän huoneestansa, tapasivat he vanhan Wäberin, joka jotenkin juopuneena palasi kotiin saaren ylä-osasta. Havaittuansa Liddyn kiljaisi hän vihaisella äänellä: "kelvoton tyttö, vai seurusteletko sinä tuon väen kanssa? Joko nyt sinäkin rupeet minun vihollisten puolelle, sinä, joka syöt armoleipää minun luonani? Minä lyön sinut mäsäksi, jos vielä kerran astut tuon kynnyksen yli taikka pidät vähintäkään yhteyttä tuon roskaväen kanssa."

Donnerin vaimo, joka kammariinsa oli kuullut nämä kovalla äänellä lausutut sanat, tuli ulos ja sanoi lempeästi, mutta kuitenkin vakavasti: "Mestari Wäber! eikö mieheni kuolemakaan voinut sammuttaa vihaanne, kun vielä näin siirrätte sen minulle ja lapselleni? Enkö minä jo ole kyllin masentunut mieheni kuoleman kautta? Vieläkö tahdotte onnettomuuttani kartuttaa loukkaamalla hyvää nimeäni? Muistakaa, että vanhurskas Jumala on taivaassa ja Hän kerta rankaisee kaiken pahuuden. Minun miehenikö syy vai teidäkö se oli, että kauppias Mehliger katsoi paremmaksi heittää lainan luotsimisen Glückstadt'iin hänelle kuin teille?"

Wäber ei vastannut sanaakaan eikä saattanut luoda silmäänsä nuhtelevaan vaimoon, vaan tarttui Liddyn käsivarteen ja vei hänen kovasti toruen kotiin. Tästälähin välttääksensä kovempaa rangaistusta, tyttö vaan salaa, kasvatus-äitinsä tietien, uskalsi käydä Erdmuthen ja hänen äitiänsä tervehtimässä.

Eräänä aamuna Helgolannin saarelaiset saivat ihaella sangen suurella näkyä. Niin kauas, kuin silmä kannatti, oli meri peitettyä suurilla laivoilla, jotka isona purjemetsänä kulkea suhisivat aavalla ulapalla. Avarassa puoli-kehässä he lähenivät saarta, jonka asukkaat Englantilaisen miehistön kanssa

tulvailivat tätä harvinaista näytelmää katsomaan. Se oli kokonainen laivasto isoimpia linjalaivoja, joissa oli enemmän kuin tuhannen tykkiä. Jokaisella laivalla oli niitä kolme riviä päälletysten, ja ne kurottivat mustat kitansa ulos neliskulmaisista aukoista, uhaten kuolemalla ja turmiolla jokaista lähenevää vihollista.

Helgolannin merkki-tykki jo jumahtaen lausui: "hattu pois päästä!" ja pian liehuivat laivaston kaikista aluksista Englannin kirjavat liput. Nyt alkoivat keskinäiset tervehdykset tavallisella merilaivan kielellä. Näistä mahtavista sanoista koko saari vapisi. Oli melkein syytä pelkoon, että se vajoi suolaiseen syvyyteen näiden huumaavien pamausten törähdyttämänä. Tykin-reiät olivat ikäänkuin hornan kidat, jotka vuorotellen syöksivät suustansa tulenliekkiä ja savupilviä, niin että viimein tuskin mastojen ja raakojen ylimmäiset huiputkaan näkyivät savusta. Kun haiku haihtui, oli laivasto jo satamassa ankkurissa, näytellen katselijoille ihmis-neron suuruutta rakennus-taidon ihmetöissä, linjalaivoissa. Todellakin täytyy kaikkien muiden rakennusten maan päällä näiden uivien koljojen rinnalla jäädä takapajulle. Näitä katsellessamme tuntuu, ikään kuin raukenisimme tyhjiin; mutta samassa jälleen iloitsemme, kun ajattelemme, että se on meidän oma henkemme, joka on keksinyt tuon jättiläisen ja saanut sen kokoon metallista, puusta ja muista kasvi-aineista. Emme tiedä, mitä enemmän ihmettelemme, laivan suurta kokoako, sen lukemattomien osien sopusuhtaisuutta, koko laivan sievyyttä ja komeutta, vai sitä helppoutta, jolla tämä raskas jättiläinen tottelee johtajansa vähintäkin viittausta ja saadaan kääntymään mihin päin hyvänsä. Ikäänkuin hevonen, jonka luonnollinen hurjuus masennetaan ja ohjataan pienellä rautapalasalalla ja muutamilla kapeilla nahkahihnoilla, niin sadankahdenkymmenen kanuunan linjalaivakin miehistöinensä päivinensä tottelee tuon pienen perä-rattaan käskyjä palttina-purjeiden avulla, jotka kuljettavat tuota mahdotonta venkaletta vaahtovien laineiden halki.

Ei Liddy enemmän kuin muutkaan nuoret kyllästynyt noitten laivojen katselemiseen, joiden ympärillä ihmiset koko päivät pitkään hääräilivät. Tässä oli avara tila uteliaisuudelle ja voitonhimolle, ja kaikellaista kauppaa harjoitettiin matruusien ja merisotamiesten kanssa. Kateudella katseli vanha Wäber, kuinka paljon rommia laivaston miehet joka päivä nauttivat, varsinkin kun hänen täytyi rahanpuutteen tähden melkein kokonaan olla tämän mielujuomansa puutteessa. Sentähden olikin hänen omaisillansa pitkät päivät, eivätkä he voineet tehdä mitään hänelle mieliin. Päivää ennen, kuin laivasto lähti Helgolannista, nähtiin kalastaja hiljaan, mutta vilkkaasti keskustelevan erään linjalaivan perämiehen kanssa.

"Viisi puntaa on liian vähän," sanoi hän Englantilaiselle, "sillä poika on kyllä sadankin arvoinen."

Pitkällisen kinaamisen perästä näkyi kauppa tulleen hierotuksi, jonka jälkeen Wäber erkani perämiehestä sanoen: "Sekä minun että teidän itsenne tähden täytyy teidän asettaa niin, ett'ei meidän suostumuksemme tule ilmi. Helgolantilaiset, vaikka kyllä ovat Britannian Majesteetin uskollisia alamaisia, pahaksuvat kuitenkin, jos heidän saarelaisiansa väkisin tehdään matruuseiksi."

Aikaisin seuraavana aamuna lähti Wäber Vilhon kanssa kalastamaan. Kun edellinen noin peninkulman päässä saaresta pysähtyi heittäöksensä ulos koukkuköyden, lausui Vilho arvelevaisesti: "Kuulkaa, eno, minun mielestäni tämä paikka ei ole sopiva meidän yrityksellemme. Ettekö tiedä, että laivasto tänään purjehtii pois ja lähtee aivan tähän suuntaan? Tykkien jyrinä peloittaa kalat meiltä pois, ja kukapaties laivat purjehtivat siimojenkin ylitse."

"Joko nyt taas muna on olevinaan viisaampi kuin kana?" ärjähti Wäber, "sinä teet, mitä minä käsken, etkä pidä huolta mistään muusta."

Sill'aikaa kuin Vilho nyt kalastajan käskyn mukaan antoi käyden soljua mereen, istui Wäber joutilaana ja katsoi levottomasti saareen päin, josta laivasto juuri par'aikaa lähti liikkeelle. Leimaukset välähtivät, valkoinen savu kohosi ylös ilmaan, ja jyristen vyöryivät tykkien pamahdukset aaltojen yli. Pian sen jälkeen tuli koko laivasto purjehtien ikään kuin uiva joutsen-parvi ja käänsi, kuten Vilho jo oli ennustanut, kulkunsa kalastaja-veneeseen päin. Taas jäi Wäber joutilaana istumaan, käskettyään sisarensa pojan kiiruimmiten vetää koukku-köyden takaisin veneeseen. Kun poika raukka hiljaa huoaten kiinnitti koko huomionsa mereen ja siinä olevaan köyteen, veti eno siihen asti salassa pidetyn punaisen lipun maston huippuun, ja tuijotti taukoamatta laivastoon päin, jonka purjeilla verhotut laivat vähän matkan päässä vasemmalla puolella suhisivat veneen ohitse. Vilho oli nyt lopettanut vaivaloisen työnsä. Hiestyneenä katsoi hän ylös, ja näki nelihankaisen veneen soutavan heidän alukseensa päin. Tämä outo näky saattoi hänen huudahtamaan: "Eno, tuolta tulee vene! odotammeko sitä vai lähdemmekö ulos merelle? Sanotaan, ett'eivät nuo Englantilaiset sinitakit tee mitään leikin vuoksi."

Wäber ei vastannut mitään. Hänen päivettyneet kasvonsa olivat hämmästyttävän kalpeat; harmaat silmänsä tuijottivat päässä ja silminnähtävä levottomuus oli kuvautunut hänen muotohonsa. Tästä peljästyneenä huudahti Vilho kiihkeästi: "eno, kääntäkää vene purjetuuleen, vielä on aikaa paeta!"

Nämä sanat herättivät kalastajan tainnoksistaan. Äreästi vastasi hän: "ole vaiti! mitäs köyhän kalastajan olisi Englantilaisilta pelkäämistä?" — Nyt Vilho huomasi tuon liehuvan lipun, jonka kalastaja

oli vetänyt ylös veneen mastoon.

"Mitä tämä on?" huudahti hän levottomana, ja ensi kerran juolahti mieleen ajatus petoksesta: "minkä tähden annatte tuon punaisen vaateen liehua tuossa?"

Vaikka kalastaja pari kertaa aukaisi suunsa puhuaksensa, ei hän kuitenkaan saattanut saada sanaakaan lausutuksi. Yhä enenevällä sydämmen ahdistuksella katseli Vilho mykkää enoansa, milloin lähenevää venettä, joka jo oli saavuttanut kalastajat veneen. Siinä oli kahdeksan matruusia, ja heistä hyppäsi kohta neljä veneeseen. Viipymättä ottivat he nuorukaisen keskellensä, ja heidän esimiehensä kysyi pilkallisesti Wäberiltä: "onko tämä se karitsa, jota olette meille kaupitelleet, se Jooseppi, jonka mielitte myydä hänen kuninkaallisen majesteettinsa kolmikannelle, Neptunolle?"

Tähän kaunistelemattomaan kysymykseen vastasi vanha kalastaja vihaisella silmäyksellä, jonka hän loi kysyjään. Mutta tämä ei siitä hämillensä joutunut, vaan lisäsi "Jos ette ole hävenneet itse tekoa, miksi häpeätte sen tunnustamista? Tässä on verirahanne!" — Halveksivalla katsannolla heitti hän ostohinnan vanhan syntisen jalkojen eteen; mutta tämä ei ollut sitä huomaavinansakaan.

Se on useasti havaittava ilmiö, että jumalallisten ja inhimillisten asetusten rikkojat eivät anna rikoksellensa sen oikeata nimitystä, vaan ennemmin koettavat peittää sitä jollakin oikeuden varjolla. Tällainen itseänsä häpeäminen on syynä siihen, ett'ei varas edes vertaisellensä tunnusta mitään varastaneensa; hän käyttää aina jonkun kauniimmalta tuntuvan nimen. Sen tähden hän myös kovasti pahaksuu nimiä "varas" ja "lurjus", vaikka hän on ne solkenaan ansainnut. Petollinen palveluspiika hankkii vaan itselleen *kissarahoja* pettäessään herrasväkeänsä; vilpillinen kauppias, jolla on väärät mitat ja painot, *nipistää* vaan, ja hedelmävaras vaan *kurittaa* kirsimarjoja, luumuja ja päärynöitä. Lyhyesti sanoen, kaikellisille paheille on ihminen keksinyt omituisen sanakirjan, jonka avulla hän syntejensä kaunistaa.

Näin menetteli myöskin vanha Wäber, joka mielellään olisi pettänyt sisarensa pojan vähemmän häpeällisellä tavalla, niinkuin Juudas petti Herransa suun antamisella. Sentähdenpä hän suuttui veneen suoraan perämieheen, joka nyt rupesi kalvettunutta ja vapisevaa Vilhoa puhuttelemaan. "Poikaseni," lausui hän, "totta kaiketi sinä säästät meiltä vaivan antaa sinulle hyvästi selkään tehdäksemme sinut meikäläiseksi. Kyllähän itekin ymmärrät, että on parempi tulla kuningas Yrjö neljännen sinitakiksi, kun kauemmin jäädä sukulaisen luo, joka milt'ei voisi vaihtaa sinun yhteen kurjaan rommipulloon."

Vilho raukka katsoi surumielisesti rukoillen enoansa, joka käänsi kasvonsa pois ja hajamielisenä heilutteli koukkuköyden päätä. Sitten hän katseli tanssivia aaltoja, joihin hän nyt elämäänsä kyllästyneenä olisi heittänyt, jos eivät ympärillä seisovat matruusit vastustamattomana esteenä olisi seisoneet hänen tiellänsä. Hän katseli heidän tukevia jäseniänsä, heidän kovia uhkaavia nyrkkejensä ja huomasi siitä, että kaikki vastustaminen olisi turha. Mitään sanomatta astui hän perämiehen käskystä toiseen veneeseen ja vasta sitten, kun juopa hänen ja kavalan kalastajan välillä levenemistään leveni, sai hän puheensa takaisin.

"Eno!" huusi hän vapisevalla äänellä, "Jumala antakoon teille anteeksi, mitä olette tehneet minulle, onnettomalle nuorukaiselle. Jos tahdotte jälleen sovittaa tehtyä vääryyttänne, niin pitäkää tatiäni hyvänä, älkääkö hyljätkö Liddyä."

Yhä isoneva väli ja aaltojen loiskina estivät kalastajan kuulemasta uljaan nuorukaisen sanoja. Pian oli vene kadonnut syvään langenneen Wäberin näkyvistäkin. Aikailematta kääntyi tämä takaisin saareen päin.

KUODES LUKU.

Työ palkan perii.

Vasta yön selkään tuli Wäber aivan juopuneena takaisin kotiinsa.

Liddy makasi jo halvalla vuoteellaan; mutta rouva Wäberä oli huoli miehestään ja sisarensa pojasta pitänyt valveilla. "Missä on Vilho?" huusi hän miehellensä, kun tämä hoiperrellen ja ilman kumppalittansa astui tupaan.

Kun rouva Wäber monta kertaa oli toistanut kysymyksensä, vastasi kalastaja vihdoin änkyttäen: "mitäpä minä tiedän? eikö hän ole täällä? olenko minä hänen kaitsijansa? onhan poika jo kylliksi vanha

pitämään itsestensä huolta."

Juoppo-lalli vaipui vuoteellensa ja kornasi muutaman minutin kuluttua pitkään ja kovasti. Vaimon tuska eneni joka sekunnilta. Hän juoksi rantaan etsiäksensä Vilhoa veneestä, vaan ei löytänyt häntä sieltäkään. Siitä huolimatta, että kukaties hurja miehensä rupeisi häntä räökkäämään, herätti vaimo hänen unesta ja kiljaisi taukoomatta kysymyksen hänen korvaansa. Tästä heräsi Liddykin ja yhdisti äänensä kasvatus-äidin huutoon, saadaksensa selitystä Vilhon poissa olosta.

Lakattuansa raivoamasta siitä, että hänen unensa häirittiin, sanoi kalastaja: "Tuon kelvottoman nuorukaisen ovat kalat vieneet. Hänen piti vetää koukku-köyttä veneesen, mutta horjahti ja suistui mereen, ja sinne hän jäi. Onko se minun syyni?"

Lausuttuansa nämät hirveät sanat, joita kuullessa rouva Wäber ja Liddy milt'eivät joutuneet tainnuksiin, nukkui tuo törkeä mies uudelleen kuurona ja tunnotonna omaistensa haikeille valituksille.

Vilhon katoamisen perästä oli koto-rauhan viimeinenkin jäännös hävinnyt. Enemmän kuin milloinkaan oli Wäber juopumuksen orjana. Se apulainen, joka hänen täytyi ottaa Vilhon sijaan, oli raaka, pahantapainen ihminen; sillä paremmat kyllä varoivat menemästä yleisesti tunnetun ja halveksitun juomarin palvelukseen. Sellainen asiain laita ei voinut kauan kestää ja muutos oli tapahtuva tavalla tahi toisella. Se tapahtuikin, mutta toisin, kuin oli aavistettukaan.

Kaksi vuotta oli Liddy elänyt Helgolannin saarella. Hän oli täyttänyt kaksitoista vuotta, ja viime aikoina enimmästi elänyt niistä lahjoista, joita rouva Donner, vähistä varoistansa, ja myöskin herra pastori tavan takaa antoivat hänelle. Nyt hän oli rouva Wäberin ainoa lohdotus ja sentähden tälle tuiki tarpeellinen.

Muutamana sumuisena iltana oli suurin osa saaren miesväestä yhdessä seurassa lähtenyt kalastusretkelle. Noin kaksisataa venettä oli sumu-ilmassa ulkona aavalla merellä. Hämärän tultua nousi kova tuuli, joka pian kiihtyi rajuksi myrskyksi. Jo oli sydän-yö, mutta ei vielä yksikään kalaveneistä palannut takaisin ja aallot olivat nyt niin korkeat, että ne helposti olisivat satojakin veneitä kerrassaan kaataneet. Pitkin rantaa seisoivat vaarassa olevien kalastajien vaimot ja lapset, valittaen, vapisten ja rukoillen Jumalaa. Heidän hätähuutonsa voitti rajujen aaltojenkin tyrskyn, eikä kukaan heistä pitänyt lukua myrskystä, sateesta ja yön kylmyydestä. Viimein johtui heille mieleen se neuvo, että sytytettäisiin valkea noille tuulen ajelemille, merellä kulkeville veneille merkiksi, joka osoittaisi heille tien kotosaareen. Kaikkiin lyhtyihin, mitkä saatiin käsille, sytytettiin valkea. Lyhtyjen kantajat, monta sataa luvultaan, nousivat muitten asukasten kanssa saaren korkeimmalle huipulle, likelle vanhaa valotornia, ja antoivat, tuulesta ja myrskystä huolimatta, valonsa loistaa pilkko pimeään, ja odottivat hartaasti toivoen ja rukoillen omaistensa kotiintuloa. — Heidän odotuksensa ja toivonsa ei ollutkaan turha. Parvittain ja vähillä väli-ajoilla tulivat kalastajaveneet rantaan, vastaan-otettuina vartoojien riemuhuudoilla ja niiden tuskallisilla kysymyksillä, jotka vielä omaisiansa kaipasivat. Noin kello kolmen aikana aamulla olivat kaikki veneet miehinensä onnellisesti kotiin saapuneet, paitsi yksi ainoa, vanhan Wäberin. Hänen vaimonsa oli myös Liddyn kanssa viettänyt tämän hirmuisen yön rannalla. Kun muut olivat iloisina palanneet kotiin miehinensä, poikinensa ja isinensä, oli hän nyt ainoa, joka toivotonna jäi meren rannalle seisomaan. Jokaiselta rantaan tulevalta veneeltä oli hän kuulustellut miehensä kohtaloa, alinoma oli hän kertonut kysymyksensä, ja vihdoin hän sortuneella äänellä kääntyi viimeisen puoleen. Tämä toi hänelle sen hirmuisen sanoman, että hänen miehensä vene luultavasti oli aattoihin uponnut. Vähän matkan päästä oli hän kuullut Wäberin haukkuvan renkiänsä, jonka kanssa tämä oli joutunut riitaan rommipullosta. Kohta sen jälleen oli rajua, ankara huuto kaikunut halki ilman, ja sitten ei venettä enää näkynyt.

Suruunsa sortuneena seisoivat onneton vaimo pauhaavan meren rannalla. Hänen harmaat hiuksensa liehuivat tuulella, ja sadevesi tippui niistä samoin kuin hänen vaatteistansakin. Luoden surun lakastuttamat silmänsä tähdittömään taivaaseen, väänteli hän äänetönnä työhön tottuneita, käsnäisiä käsiänsä, ja ikään kuin nuori viiniköynnös kiertelee vanhan kuoleutuneen puun runkoa — niin Liddykin hyväillen ja tukien vasemmalla kädellään syleili hyväntekijäänsä, oikealla yhä kantaen palavaa lyhtyä. Silmistä valuvat kyneleet sekaantuivat sadepisaroihin, jotka virtasivat nuoren tytön kasvoja alas.

Näin he seisoivat kauan aikaa liikkumatta, mitään puhumatta. Viimein tunki onnettoman lesken sydämmen pohjasta nämä sanat: "Herra! älä käy tuomiolle hänen kanssansa, vaan ole hänelle armollinen." Vähän tointuneena lisäsi hän sitten: "rakas Liddy! rukoilkaamme, että Jumala armahtaisi hänen kurjaa sieluansa."

Ja he rukoilivat rajua ilman pauhatessa. He rukoilivat niin, kuin sopiikin — hartaasti, Jumalan tahdolle alamaisina. Sammumaisillaan kiilui valkea lyhdyssä; sitä tulisemmin paloi innostuksen liekki rukoilevaisten sydämmessä. Se tunkeusi pilvien kauhun ja pimeyden kautta taivaaseen ja näytti heille kauniimmassa kuin tähtien valossa taivaallisen Isän, joka on itse rakkaus ja mielellään kuulee vanhurskaan rukouksen, kun se on totinen. Hänen henkensä — rauhan ja lohdutuksen henki — laskei

alas rukoilevien sydämiin, niin että he vahvistettuina lähtivät kotiin ja levollisina jaksoivat ajatella tietämätöntä tulevaisuutta.

Wäberin venettä ei sen koommin nähty, ja hänen sekä hänen apulaisensa perikato huomattiin varmaksi. Leski sai pienen raha-avun kalastaja-kassasta, kuitenkin sillä ehdolla, että hän käyttäisi sen omaksi hyödyksensä eikä tuon vieraan lapsen elakkeeksi. Tästä vielä enemmän lannistunut vaimo alkoi luopua koko luvatusista avun saannista, päästäksensä tuosta vaikeasta ehdosta; mutta Liddy esti tämän alttiiksi antavan rakkauden osoituksen. Hän oli kuullut erään Englantilaisen upsierin, joka pian oli saava eron palveluksestaan ja lähtevä kotiin Englantiin, etsivän nuorta tyttöä pienen lapsensa hoitajaksi. Äkkiä päätti hän ruveta tähän palvelukseen sen kautta päästääksensä kasvatus-äitinsä kaikesta huolesta. Erinomaisen suloiselta tuntui hänestä se ajatus, että hän kenties kerran säästetyllä palkallansa saattaisi maksaa suuren velkansa kasvatus-äidillensä. Ennenkuin hän tarjousi upsierin palvelukseen, antoi hän tiedon tästä aikomuksestaan eräälle miehelle, jota hän kunnioitti ja rakasti niinkuin isäänsä — kunnian-arvoiselle papille. Tämä oli nähtävästi hämmästyksissään, kun Liddy ilmoitti hänelle aikomuksensa. Äänetönnä katseli hän tuota pientä puhujaa. Hänen silmissään kiilti kyynel, ja liikutettuna vastasi hän vihdoin:

"Armas tyttäreni! Aikomuksesi on semmoinen, kuin sen Jumalan käskyn mukaan tuleekin olla. Käytä itsesi vastakin näin, että sinun kävisi hyvin ja että sinä kauan eläisit maan päällä. Sillä lapsen kiitollinen rakkaus on Jumalan silmissä hyvä ja otollinen. Mutta, tyttäreni, ei ole siinä kyllä, että tahdot ruveta palvelukseen; ensin sinun pitää tarkoin tutkia itseäsi, voitko myös tehtäväsi kunnollisesti *täyttää*. Lapsentytön virka ei ole vähäpätöinen, vaan se on mitä tärkeimpiä, vaikka useimmat pitävät sen palvelustyön arvoa ylempänä, joka ruokaa keittää ja huoneita siivoaa. Mutta se on väärin; siliä lapsentytölle me uskomme, mitä meillä on kalliinta ja rakkahinta, meidän omat lapsemme, jotka meidän Vapahtajammekin asetti opetuslapsillensa esikuvaksi. — Huolimattomuutensa ja ilkeytensä kautta voipi lapsentyttö saattaa holhottavansa ennen-aikaiseen kuolemaan taikka hengellisen turmeluksen tielle. Oletko ajatellut sen edesvastauksen suuruutta, minkä otat päällesi? Mene siis ja tutki itseäsi Jumalan edessä, oletko tuohon tärkeään virkaan sopiva. Anna minulle vastaus huomen-aamuna taikka jo tänä iltana. Koettele myös itseäsi, tuleeko sinulla olemaan kylliksi rohkeutta suoraan tunnustaa vikasi, jos hoidettavasi lapsi sinun syystäsi joutuu johonkin vahinkoon. Moni lapsi olisi voinut pelastua tuskallisesta kuolemasta, jos heidän hoitajansa ajoissa olisivat tunnustaneet oikean syyn heidän kitumiseensa."

Liddy noudatti herra pastorin viisasta neuvoa ja tarkan itsensä tutkimisen jälkeen pysyi hän yhä lujana päätöksessään. Iloksensa sai hän myös edeltäkäsien kolmen kuukauden palkan palveluksestaan. — Kun hän kävi papin luona jäähyväisiä sanomassa, antoi tämä hänelle vielä monta hyvää opetusta. Muun muassa sanoi hän: "Jos tahdot pysyä hurskaana, tulee sinun aina illoin tutkia itseäsi, oletko kuluneen päivän aikana toimittanut jotain hyvää taikka pahaa. Älä myöskään unhoita joka päivä rukoilla Jumalaa. Jos et voi sitä tehdä oikealla ilolla — jos tunnet jonkun salaisen levottomuuden tuntoasi vaivaavan, niin siitä voit päättää, että olet tehnyt jotain pahaa; koeta sitä silloin jälleen palkita. Olet kertonut minulle, että sinulla ennen oli useat palvelijat, jotka käskyjäsi tottelivat. Älä anna muiston tästä harhauttaa itseäsi uudessa ammatissasi. Hän, jota Cherubim ja Seraphim palvelevat peitetyillä kasvoilla, ei tullut maan päälle palveltavaksi, vaan palvelemaan ja antamaan henkensä monien lunastukseksi. Se on minua ilahuttava, jos kerran kuulen sinulle hyvin käyneen. Muista minua uskolliseksi ystäväksesi, jolla todellakin on isän mieli sinua kohtaan. Mene rauhaan, rakas tyttäreni! Herra siunatkoon ja varjelkoon sinua!"

Raskaalta tuntui Liddylle ero niistä hyvistä ihmisistä, joita hän oli saarella tavannut, raskahimmalta ero kasvatus-äidistä. Pastorin neuvosta hän ei kuitenkaan ilmoittanut tälle mitään aikomuksestaan, keventääksensä kumpaisellekin eronhetken katkeruutta, vaan kirjoitti sen sijaan kirjeen hänelle ja pyysi pastoria olemaan hänen lohduttajanansa. Seuraavan päivän aamukoitteessa piti laivan lähteä merelle palveluksesta vapautetun sotaväestön kanssa. Edellisenä iltana he olivat menneet laivaan, mutta Liddy oli ollut kotona yöstä.

Kauan aikaa, ennenkuin lähtevän laivan tykki antoi merkin ankkurin nostamiseen, nousi Liddy jo makuu-sijaltansa. Itkien lankesi hän polvillensa hyväntekijänsä vuoteen viereen, katsellen noita rakastettuja kasvoja, joita hän kenties ei koskaan enää saisi nähdä. Suurella hartaudella rukoili hän onnea Jumalalta kasvatus-äidillensä ja jätti hänet Jumalan armolliseen huostaan. Sitten suuteli hän vienosti vanhan vaimon vaaleita huulia ja lähti kiireesti ulos tuvasta jätettyänsä kirjeen ja rahat, jotka hän oli saanut, vuoteen vieressä olevalle tuolille.

Kirjeeseen oli hän kirjoittanut:

"Armas Äitini!

Äitinipä oletkin, sillä oikea äitini ei olisi voinut tehdä minulle enemmän hyvää, kuin sinä olet tehnyt. Paljon olet kärsinyt minun tähteni; mutta et sittenkään ole minua hyljännyt. Sitä en

eläissäni unhoita ja sentähden olen aina kiitollinen tyttäresi. Minun tähteni et myöskään tahdo ottaa vastaan apurahoja kalastaja-kassasta. Sitä minä en kuitenkaan voi sallia ja olen sentähden ruvennut lapsentytöksi eräälle Englantilaiselle upsierille, joka tänään vartiaväestön kanssa palaa takaisin Englantiin. Suo anteeksi, ett'en ole sinulle siitä mitään puhunut; sen tein vaan senvuoksi, ett'en sinua huolestuttaisi. Tässä oleva raha olkoon pienenä alkuna suuren velkani suorittamiseen; se ei ole varastettua, vaan se on edeltäkättä saatu palkkani. Herra pastori sanoo sinulle enemmän ja on aina sinua lohduttava. Jää Jumalan haltuun ja pidä rakkaassa muistossa

oma *Liddysi*."

Laukaus pamahti laivasta hänen astuessaan ulos tuvasta. — Rouva Donner seiso i Erdmuthen kanssa majansa ovella, jossa he odottivat lähtevää Liddyä, sanoaksensa hänelle jäähyväiset ja onnen toivotukset matkalle. Vielä kerran nuoret ystävykset syleilivät toisiansa ja Liddy riensi veneeseen, joka vei hänet suureen kolmikansi-laivaan. Hän ei saattanut kääntää silmänsä pois saaresta, jossa hän tosin oli nähnyt monta surun päivää, mutta paljon iloakin nauttinut. Vasta laivassa väentungossa ja hälinässä hänen surunsa vähän hälveni ja tuskin tunnin kuluttua oli Helgolanti jo hänen silmäpiiristänsä kadonnut.

SEITSEMÄS LUKU.

Erikäs.

Suurilla herroilla Englannissa on usein tiluksia, joita ei kenenkään Saksalaisen ruhtinaan tarvitsisi hävetä. Peninkulman pitkälle ulottuvat huolellisesti istutetut ja hoidetut puutarhat, joidenka hoito maksaa satoja tuhansia vuosittain. Suuret joukot aljoja metsän eläimiä ja mitä harvinaisimpia lintuja ovat näitä puistoja elähyttämässä, ja kalliimmat veistokuvat kaunistavat viheriöitä, sametinnäköisiä nurmikoita. Kartanoissa, jotka ovat niin laveat, että niissä kyllä saattaisi asua satoja ihmisiä, elää yksi ainoa perhekunta ja sekin vaan kolme kuukautta vuodessa, jonka jälkeen huoneet loppuvuoden ovat autioina ja käyttämättä. Surullisena katselee maamies näitä maallisen suuruuden muistomerkkejä, jotka ovat rakennetut köyhäin alamaisten hiellä, sillä heidän isäntänsä eivät suinkaan ole heille isän sijassa, vaan katsovat paremmaksi tuhлата ylenmääräisiä tulojansa iloissa pääkaupungissa taikka ulkomailla.

Lord Habberton'in maatilat olivat paraimpia maassa. Maakartanoitten ja maitotalojen vuokraajat toivat joka vuosi melkoiset rahasummat päähoviin, joka, eri ajoilla rakennettuna, oli kahdessa osassa, toinen vanhan ritarin-linnan kaltainen, toinen uudempi. Ne olivat erotetut toisistaan suuren pihan ja korkeiden muurien kautta ja olivat ikäänkuin kaksi eri kartanoa. Edellisessä asui vanha synkeämielinen lordi, toisessa hänen poikansa Kaarle, joka oli erikäs, vaikka vielä nuori ijältänsä. Muutamana kauniina poutapäivänä, jommoisia sameassa Englannissa ei ole monta, käveli kaksi palvelijaa pitkin linnan puutarhan puhtaita käytäviä. Vaatepartensa oli varsin silmään pistävä ja ilmaisi kohta heidän isäntänsä eriskummaisuuutta. Päässä oli suuri leveälierinen hattu taikka luukko mustasta silkistä, joka peitti koko muodon aina leukaan asti. Vartalon ympärillä oli avara, monipoimuinen pitkä mekkopaita mustasta tibetistä, jonka alta tuskin jalatkaan näkyivät. Jalassa heillä oli hirvennahkaiset kengät, joilla oli niin ohuet anturat, että astuntaa tuskin voitiin kuulla. Tässä puvussa milt'ei elämään kyllästyneitten erakkojen kaltaisina kävelivät nautinnon-himoiset palvelijat puutarhassa, jonka uhkeasti rehoittava kasvikunta olisi ihastuttanut ketä hyvänsä paitsi heitä.

"Heikki!" virkkoi toinen heistä, "täällä en suinkaan enää tule kauan pysymään. Ei tätä elämää kestä. Vanhempani määräsivät minun leipojaksi; mutta minä karkasin pois opista, sillä yöllä valvominen ei ollut minulle mieleen. Mutta nyt olen, mies parka, joutunut ojasta allikkoon; sillä täällähän täytyy luopua kaikesta, minkä Jumala on suonut ihmisten iloksi. Täällä ollaan mykkinä kuin kalat, maataan päivällä ja valvotaan yöllä, seura-elämästä ei ole puhettakaan — voisihan vähemmälläkin saada minun pakenemaan maailman ääriin saakka."

"Niinhän toki, Gumprecht," vastasi toinen, "sinä olet oikeassa. Isäntämme en, suoraan sanoen, pöllöpää. Hänellä on taskut täynnä rahoja, kellari täynnä viiniä, talli täynnä kauniimpia hevosia, eikä hän kuitenkaan käytä mitään tästä hyväksensä. Kuules, Gumprecht, minä olen aina toivonut tulevani noin mahtavan rikkaaksi mieheksi. Mutta jos tietäisin tulevani yhtä hupsuksi, kuin isäntäni on, niin toden totta tahtoisin mieluummin kaiken ikäni olla köyhänä kuin kirkon rotta."

"Kumppaniemme tuolia vanhan lordin luona," lausui Gumprecht, "ei ole parempi kuin meidänkään, vaikk'eivät he pukunsa suhteen ole kimröökkin-kauppiaitten näköisiä. Koko tuo suku lienee vähän

omituinen."

"Huomenna on kilpa-ajo Exeterissä," sanoi Heikki; "jos meidän isäntämme olisi niinkuin muut nuoret miehet hänen säädysensä, niin ratsastaisimme hänen kanssaan sinne, panisimme vetoon pari tuhatta puntaa, nauraisimme, riemuelisimme, joisimme sydämmen ilolla, ja nauttisimme sillä lailla elämää, joka kyllä kuitenkin on lyhyt ja täynnänsä orjantappuroita. Jos lähden karkuun, niin lähden jo huomenna, saadakseni olla kilpa-ajoissa."

"Ja minä," lausui Gumprecht, "tahtoisin nyt ruveta kilvan-juoksuun — päästäkseni sänkyyn. Koko yön — u — ah!" hän haukotteli, "on minun täytynyt siivota ja juuri meidän herramme salaisessa huoneessa. Olen tomuttanut kaikki seinät ja nurkat, hivuttanut lattian kiiltäväksi ja toimittanut satoja muita pieniä askareita, jotka kyllä vaativat juoksua ja rientämistä. Enpä juuri olekaan utelias; mutta kuitenkin tahtoisin mielelläni tietää, mitä on tuon suuren mustan peitteen alla jokaisessa kammarissa. Päältäpäin se näyttää sängyltä taikka ruumiin arkulta; mutta siinä on korkea kyttyrä, jota en voi selittää."

"Sen kalun tähden olen minäkin usein päätäni vaivannut," sanoi Heikki, "ja usein on mieleni tehnyt katsoa peitteen alle, vaikka isäntä kovimman rangaistuksen uhalla on sen kieltänyt. Tekisinpä sen sittenkin joskus, kun herra ei ole huoneessa, jos ei kappalainen olisi vakuuttanut, että peitteen alla on pieniä tiukuja, jotka vähimmästäkin liikuttamisesta rupeavat soimaan ja saattavat herran saapuville. Minä ajattelen kuitenkin, ett'ei hän minua syö, vaikka kerran katselen tuota katua, ennenkuin karkaan. Jos luovun palveluksestani haukkumasanoina taikka ilman niitä — jos itse menen pois talosta, taikka jos minä täältä ajetaan — se en minulle yhdentekevä."

"Sinä!" sanoi Gumprecht, "voisipa sinulle tapahtua jotain pahempaakin; ylhäisten herrojen kanssa ei ole hyvä riitaantua. Isännällä kyllä olisi valta piirittää päästökirjan sinun selkääsi, semmoisen, jonka mustansinisiä puustaavia et hopussa saisi pois pyyhityksi."

Heikki nauroi, ja Gumprecht nuhteli häntä tästä. "Oletko unhoittanut," sanoi hän, "että Habberton-house'ssa ei saa nauraa? Yhden ainoan kerran vaan oli James Bill nauranut, ja silloinkin vaan aivan hiljaa, ja tuossa paikassa hän sai eronsa."

"Hyvä!" vastasi Heikki, "minä säästän siis nauruni huomiseksi, jolloin aion lähteä kilpa-ajoon. Mutta tuolta kuuluu vieraan ihmisen kova astunta. Tutkitaanpa tuota harvinaista ilmiötä."

Näillä sanoilla hän käänsi ylöspäin luukon, joka ehti häntä vapaasti näkemästä, ja huomasi Liddyn, joka käyskenteli puutarhassa kahden pienen lapsen kanssa. Liddy hämmästyi kovin nähdessänsä nuo kummallisesti puetut miehet ja tempasi säikähtyneenä molemmat lapset luoksensa. Heikki muuttui kohta juhlallisen näköiseksi ja kysyi vakavalla äänellä: "kuka on antanut sinulle luvan tulla tähän puutarhaan?"

"Säästä kysymyksesi," katkaisi Gumprecht hänen puheensa, "tyttö on tyttö on lastenhoitajana meidän kappalaisella, jonka orpana, luutnantti Schlicks, lapsensa kuoltua heitti tämän hänen huostaansa. Tiedäthän, että meidän kummallinen isäntämme ei kärsi lapsia eikä vaimoja linnassaan, ja että kappalainen perheinsä asuu tuossa pikkuisessa rakennuksessa tuolla. — Lapseni!" sanoi hän sitten kääntyen Liddyn puoleen, "älä ole milläskään, oleskele vaan tässä puutarhassa huviksesi, että se edes jollekin ihmiselle tuottaisi hyötyä ja huvitusta."

"Nuo kasvot ovat liian hienot ja mielekkäät lapsentytölle," sanoi Heikki. "Parempi olisi, jos kappalainen antaisi hänen ja lasten pukeutua semmoiseen pukuun, kuin meilläkin on. Voisipa kerran sattua niin, että herra päivälläkin tulisi puutarhaan taikka ikkunasta huomaisi pienokaiset, ja silloin olisi kappalaiselle paha tarjolla, vaikka hän johonkin määrin on herramme suosiossa."

"Kyllä he niin puetaankin, sen hän minulle sanoi," lausui Gumprecht; "kohta kun tilatut kaaput ja päähineet ovat valmiit."

"Tyttö voisi saada minun pukuni," virkkoi Heikki, "kun hän vaan malttaisi odottaa huomiseksi. Jos tuossa riivatussa puvussa tulisikin kilpa-ajoihin Exeteriin, uskoisivat minun Trappistiksi ja kivittäisivät minun."

"Heikki!" sanoi Gumprecht iloisena, "minulle johtui kelpo keino mieleen, mitenkä sinä huomenna saattaisit olla läsnä palveluksestasi karkaamatta. En mielelläni tahtoisin eritä niin uskollisesta kumppalista, kuin sinä olet, ja jos oikein asiaa mietitään, ei meidän Kaarle herramme likimaillenkään ole niin ilkeä kuin hänen isänsä ja monet muut herrat. Työ ei meitä liioin rasita, emmekä saa haukkumasanoina koskaan, eikä ole palkkakaan halveksittava. Paitsi sitä en minä luovu siitä toivosta, että herramme jälleen tulee täysimieliseksi ja palkitsee meille nykyiset vaivaloiset päivämme. Onpa hän ennen ollut paras mies koko maailmassa.

"No," sanoi Heikki, "mitäpä tuolla pitkällä puheellasi oikeastaan tarkoitat?"

"Sen saat kohta kuulla. Huomenna meillä on päivä-vahti herran luona. Kilpa-ajon tähden kaikki, jotka liikkumaan kykenevät, lähtevät Exeteriin, jopa kappalainenkin rouvineen, lapsineen. Me olemme sitten yksin linnassa ja saatamme tehdä, mikä meitä ikinä haluttaa. Nyt saat kuulla tuumani, jota et suinkaan hylkää. Jos räätäli huomiseksi ei ole valmistanut tuon tytön kaappua, niin sinä puuet hänet vaatteihisi. Jos ne ovat liian pitkät, sopii niitä lyhentää silmäneulan tahi nuppineulan avulla. Kun lupaat työlle pienen lahjan, rupee hän varmaankin mielellään sinun sijaiseksesi kuudeksi taikka kahdeksaksi tunniksi, sillä aikaa kuin sinä olet Exeterissä. Vaimon uteliaisuuskin ja halu laskea vähän leikkiä saa hänen varmaankin siihen suostumaan. Eikä hänellä ole siinä mitään vaaraa. Jos niin sattuisikin, ett'ei herra koko päivänä nukkuisi yhtään, olen minä saapuvilla, jos hän jotain haluaisi. Siinäkin kummallisessa tapauksessa, että hän sinuakin tarvitsisi, ei ole mitään pelättävää. Eipä hän näe muuta kuin jalkojamme, usein ei niitäkään; sentähden ei nuoren sijaisesi pienuus eikä äänensäkkään tule saattamaan sinun pientä petostasi ilmi."

"Sinun esityksesi on oivallinen!" huudahti Heikki iloissaan. "Minua ihastuttaa sekä toivo päästä Exeteriin, että varsinkin tämä sukkela vaihto."

"Minulla on siis sinun suostumuksesi?" lausui Gumprecht. "Nyt minä valmistelen tyttöä hänen huomeiseen tehtävänsä. Mikä sinun nimesi on, armas lapseni?"

"Liddy Wäber," vastasi tämä.

"Kaunis nimi!" muistutti Heikki, "jota ainoastaan niin kummallinen herra kuin meidän saattaa pitää rumana. Älä anna hänen sitä kuulla, ellet heti tahdo menettää hänen suosiotansa."

"Mistä olet kotoisin?" tutkisteli Gumprecht vielä.

"Tänne tulin Helgolannin saaresta."

"Hs!" kuiskutti Heikki. "Helgolanti on meren keskellä ikään kuin jauhokokkare kattilassa, ja kaikki, mitä on meressä, mitä sieltä tulee taikka siihen menee, sitä meidän isäntämme ei voi kärsiä. Hän on siinä suhteessa niinkuin Juutalaiset, jotka arvelevat, ett'ei vedestä ole mitään hyötyä. Sentähden hän kuivautti järven täältä puistosta, sentähden hän hakkautti maahan nuo kauniit lehmukset ja poppelit linnan edustalta, sillä niiden suhina tuulessa muistutti hänelle meren aaltojen loiskinata; sentähden hän ikäänkuin vesikauhuinen pakenee kaikkea vettä, eikä voi lähteä pois tästä kirotusta linnasta, sillä onpa kaikkialla lammikoita, oja, järviä, puroja ja virtoja, joita hän kammoo."

"Ei suinkaan tuo herra raukka juokaan muuta kun olutta taikka viiniä?" kysyi Liddy sääliväisesti.

"Eipä niinkään," vastasi Heikki. "Siinäpä juuri kumma onkin. Hän ei juo muuta kuin vettä, joka kuitenkin on värjätty kaikellisilla sekoituksilla, esm. kirsimarjan ja vatun liemellä, viinillä, teellä y.m. ja tätä juodaan läpikuultamattomista astioista, ett'ei näkyisi mitään nestettä."

"Kuuleppas Liddy!" sanoi Gumprecht, "sinun täytyy olla vähän avuksi tälle kelpo pojalle, siten että huomenna muutamaksi tunniksi rupeet hänen virkaansa. Se ei ole sinulle vahingoksi."

"Mutta," sanoi Liddy, "sitä minä en tohdi. Voin kyllä hoitaa lapsia, mutta en ymmärrä toimittaa miespalvelijan virkaa."

"Olkoon se meidän huolenamme," vastasi Gumprecht. "Sinulla ei ole vähintäkään vaaraa, ja linnassa saat nähdä kaikellaisia kauniita kaluja, jotka varmaan sinua huvittavat."

Liddy, joka jo oli oppinut käyttämään itseänsä taitavasti ihmisten seuroissa, suostui viimeinkin sykkivällä sydämmellä, kuitenkin sillä ehdolla, ett'ei hänen herrasväellensä olisi mitään sitä vastaan. Sinä iltana, joka oli erittäin kaunis, antoi kappalaisen rouva hänelle luvan, kun lapset olivat ruvenneet makuulle, vielä hetkisen kävellä puistossa, kuitenkin sillä käskyllä, että hän huolellisesti karttaisi jokaista, jonka kasvot olivat peitossa, ja olisi aivan puhumatta.

Huoletonna käveli Liddy avaran puiston lehtokujia. Ihastuksella hengitti hän sisäänsä oivallisten kukkien tuoksua, ihaeli tähtitaivasta ja kuun kultaista sarvea, ja ajatteli mennyttä aikaa hiljaisella alakuloisuudella. Neljännes vuotta oli kulunut siitä, kun hän oli jättänyt Helgolannin saaren. Lyhyt oli hänen palvelus-aikansa Englantilaisen upsierin, kappalaisen orpanan, luona, jonka pieni lapsi, vaikka huolellisesti hoideltuna, kuitenkin pian kuoli. Kaksi kirjettä oli hän jo kirjoittanut kasvatus-äidillensä ja herra pastorille, ja kerran saanut vastauksenkin. Nyt hän saattoi iloisena katsoa ylös taivaallisen Isänsä puoleen ja Häntä rukoilla, sillä hänen sydämmensä oli pysynyt puhtaana. Hän oli myöskin mielihyvissään huomisesta toimestansa; sillä hän toivoi siitä saavansa pienen palkan, jonka hän aikoi tarkasti säästää kasvatus-äidillensä.

Mieli täynnä näitä iloisia mietteitä, oli hän milt'ei joutumaisillaan erikkään syliin, kun tämä kepeällä

astunnalla tuli kävellen tien mutkassa. Peljästyneenä jäi tyttö seisomaan eikä muistanutkaan mennä piiloon. Vaan herra kävi sivuitse häntä huomaamatta. Uteliaana katseli Liddy häntä. Hän oli vaatetettu aivan niinkuin hänen palvelijansakin, sillä eroituksella vaan, että kirjoitus-taulu riippui nauhalta hänen olallansa. Pää oli alas painuneena ja kasvoja ei voinut nähdä. Ikään kuin kummitus hiipi tuo musta haamu puiston läpitse. Hänen ilmestymisensä oli Liddyssä herättänyt kauhun, joka ajoi hänet kotiin, ja saattoi häntä katumaan annettua lupaustansa.

"Kuinka onneton tuo herra raukka on!" ajatteli tyttö vuoteellansa. "Mitäpä rikkaus ja korkea arvo häntä hyödyttävät? Varma on, ett'ei rikkaus yksin tee onnelliseksi. Mikäpä häntä surettanee? Eikö häntä voisi auttaa?"

Näin miettien Liddy nukkui.

KAHDEKSAS LUKU.

Liddyä kohtaavat kummalliset tapaukset.

Leveä luukko heitettynä valkeiden kiharoiden yli ja mekkopaita tavallisten vaatteiden päällä lähti Liddy seuraavana aamuna Gumprechtin seurassa tyhjäan, autioon linnaan. Väristen hän astui ylös leveitä portaita, jotka veivät suurelle portille. Sen oikealla ja vasemmalla puolella näkivät he kaksi isoa kuvapatsasta, joista toinen, painaen sormensa huuliansa vastaan, näkyi vaativan äänettömyyttä, vaan toinen vakavasti loi silmänsä maahan. Useampia kuvapatsaita seisoivat vielä muurin komeroissa korkeiden rappusien eri osastoilla, joissa tulijoiden askeleet kajahtelivat. He olivat kivettyneiden jättiläisten kaltaisia, ja Liddyn mielestä melkein peloittavia. Raskaan, mahonkipuisen oven kautta, astuivat he avaraan esisaliin, jonka seinät olivat täynnä kuvatauluja leveissä kullatuissa kehissä. Nuo monet maalatut kasvot katsoivat kaikki suoraan sisään-astuviin ja niiden silmät näyttivät milt'ei tunkevan heidän lävitsensä. Kylmä väristys kulki pitkin Liddyn ruumista. Sivu-oven kautta tultiin pitkään huone-riviin, joka oli kaunistettu maisema-kuvauksilla, kuvaelmilla historiasta ja oivallisilla aseilla.

"Laiskurit!" mutisi Gumprecht itseksensä, "heillä on ollut semmoinen kiire kilpa-ajoon, ett'eivät edes ole malttaneet sulkea ikkunan luukkuja kiini."

Varsin konstikkaiden tuluksien avulla sytytti Gumprecht kaksi vahakynttilää ja rupesi sitten panemaan kiinni luukkuja, jotka eivät pienimmästäkään saumasta laskeneet päivän valoa sisään.

"Mitenkä?" sanoi Liddy ihmeissään, "keskellä päiväkö täällä ikkunan-luukut suljetaan ja kynttilöitä poltetaan?"

"Yö ei ole kenenkään ystävä," vastasi Gumprecht, "eikä minun herranikaan. Hänestä on tullut valon-arka yölintu; hän nousee vasta, kun aurinko on levolle mennyt." Sitte hän rupesi opettamaan Liddyille, mitä tämän oli tarpeellinen tietää.

"Tuossa," sanoi hän, "on vettä, tässä on kirsikkamarjan-, mansikan, ja vatun-lientä; tässä pullossa on madeiraa, tässä portviiniä ja tuossa sampanjaa. Täällä on teekone väkiviinalamppuineen ja tuolla on leipäkori."

Hetken aikaa vielä jatkettuansa opetustaan ja muistutettuansa tyttöä vähintäkin sadasta eri asiasta lopetti hän viimeinkin näillä sanoilla: "jos vastoin meidän luuloamme kello kutsuisi meitä sisään, niin sinä asetut vasemmalle puolelleni etkä liiku yhtään, paitsi jos hän ojentaa sinulle kirjoitus-taulun, jolloin minä olen sinulle avullinen. Mutta älä puhu sanaakaan, vaikka mitä tapahtuisi."

Näistä muistutuksista joutui Liddy semmoiseen tuskaan, että Gumprecht katsoi tarpeelliseksi rohkaista hänen mieltänsä juottamalla hänelle lasillisen väkevää viintä. Tämä onnistuikin niin hyvin, että tyttö tuli aivan puheliaaksi ja rupesi tyystin tarkastelemaan kaikkia esineitä huoneessa. Hän oli iloisimmallaan, kun äkki-arvaamatta hopeakellon kilinä kuului ja saattoi hänen uudelleen edelliseen tuskallisuuteen.

Gumprechtkaan ei kokonaan voinut salata hämmästyttään; kuitenkin hän viittaamalla kehoitti Liddyä pysymään rohkeana, ennenkuin hän aukasi erikkään huoneen ovea.

Kaappuun puettuna, pää luukon peitossa, istui tämä kirjoituspöydän ääressä. Ikään kuin komennon jälkeen marssi Gumprecht vapisevan kumppaninsa kanssa esiin ja asettui kahden askeleen päähän

herrastansa. Kasvojansa kääntämättä ojensi tämä hänelle kirjoitus-taulun, jonka jälkeen Gumprecht meni ulos, iskien silmää Liddyille. Kuten jälestäpäin tuli selville, oli erikäs pyytänyt erään kirjan kirjastostaan. Liddy oli pelosta menehtymäisillään, kun hän havaitsi olevansa yksin tuon peloittavan miehen kanssa. Sekunti toisensa perästä kului eikä Gumprecht tullut takaisin. Viimein hän uskalsi vähän luoda silmänsä erikkääsen, joka, pää käden nojassa, istui liikkumatta kirjoituspöydän ääressä. Hänen kasvoistansa ei Liddy voinut nähdä muuta kuin vähän osan isosta mustasta parrasta. Mutta pian hän jälleen painoi päänsä alaspäin; sillä mies nousi seisolle ja seuraavassa silmänräpäyksessä työnnettiin tuo peloittava kirjoitus-taulu tytön silmien eteen. Hämmästyksestä oli hän pudottaa taulun vapisevasta kädestään, nähtyänsä siinä kirjoitettuna käsky-sanat: "soitantoa!" Tuskansa oli ääretön. Mihinkä kummaan hänen oli rupeaminen tämän selittämättömän sanan johdosta? Pitäisikö hänen itse soittaman vai hankkiman soittoniekkvoja paikalle? Ja mistä ne saataisiin? Epätoivon alaisena katseli hän taulua, joka yhä oli hänen kädessään. Kauhastava minuutti kului tällä tavalla. Sitten taulu rajusti nykäistiin hänen käsistään ja lisäksi pantiin sanat: "soitantoa! pian! torvilla ja rummuilla!"

Nyt oli Liddy pahemmassa kuin pulassa. Kyynelsilmin vaikeroitsi hän: "minä en osaa soittaa, kaikkein vähimmin torvilla ja rummuilla." Tämä lyhyt puhe vaikutti erikkääsen melkein voimakkaammin kuin soitanto sana Liddyyn. Hän nykäsi luukon pois kasvoiltaan, näytti valjut, laihtuneet, kiharapartaiset kasvonsa ja rikkoi jo vuosikausia ankarasti noudatetun äänettömyytensä, kummastuneena huudahtaen: "kuka sinä olet? kenen lapsia olet?"

Liddy ei uskaltanut katsoa kysyjään vastatessaan: "minä olen Li— Wäber ja kap— ja tämän linnan kappalaisen luona."

"Sinä änkytät pelosta, poika! puhu vapaasti ja pelkäämättä. Äänesi soipi viehättävästi, ja herättää minussa onnellisempien aikojen muistoja. Minkätähden sinä olet täällä?"

"Minun piti oleman sijaisena, kun hän on lähtenyt Exeteriin."

Gumprechtin pikainen takaisin tulo teki erikkään jälleen mykäksi. Luukko heitettiin taas kasvojen yli. Otettuansa anotun kirjan palvelijalta ojensi herra hänelle kirjoitus-taulun, jossa olivat Liddyille käsittämättömät sanat.

Gumprecht tajusi asian paremmin kuin tyttö. Hän lähenei erästä kauniisti kiillostettua kaappia, veti erään vieterin ylös, ja kohta kaikui täydellisen soittokunnan viehättävät säveleet. Soitanto alkoi huilujen, oboijien, klarinettien ja torvien suloisilla akkordeilla, joihin sittemmin vaskitorvien, pasuunien ja rumpujen majesteetilliset äänet sekaantuivat. Kun Liddy nyt, ihastuneena nauttien ensikerran kuultujen säveleiden suloisuudesta, unhoitti koko maailman, käveli erikäs pitkin askelin edes takaisin huoneessa ja näkyi kiinnittäneen ajatuksensa aivan toisiin esineisiin kuin soitantoon.

Soitannon tauottua sai Gumprecht taulun kautta käskyn viedä kirja takaisin kirjastoon ja sen sijaan hakea toinen. Hänen mentyänsä kääntyi erikäs Liddyn puoleen, käskien hänen nostaa luukon kasvoiltaan. Kun tämä oli noudattanut hänen käskyänsä, katseli hän erinomaisella mieltymyksellä tytön punehtuvia kasvoja.

"Poikani," sanoi hän huoaten, "Jumala on suonut sinulle kauniit kasvot. Älä salli paheen milloinkaan turmella niiden puhtautta." Vielä kerran hän terävästi tutkien katsoi tyttöön ja sanoi sitten äkkiä: "tahdotko ruveta minun palvelukseeni?"

Tämä kysymys tuli niin arvaamatta, ett'ei tyttö tiennyt, mikä olisi sopivin vastaus siihen; "jos herra kappalainen siihen suostuu eikä Heikki raukkaa minun tähteni luovuteta palveluksesta," lausui hän viimeinkin vitkalleen.

Erikäs laski itse tytön luukon alas, kuullessansa pois lähetetyn palvelijan lähenevän, ja ojensi hämmästyneelle miehelle taulun siihen kirjoitetuilla sanoilla: "poika Wäber on otettu minun palvelukseeni ja se ilmoitetaan kappalaiselle."

Viittaamalla lähetti hän sitten pois molemmat palvelijat, jotka vetäytyivät esi-huoneeseen. Liddyn yksinkertainen kertomus siitä, mikä oli tapahtunut, saattoi Gumprechtin sangen suureen kummastukseen, joka tarttui muihinkin palvelijoihin heidän palattuansa niiden joukkoon, ja Liddy kohosi tämän kautta johonkin arvoon linnassa. Tytöllä oli nyt kyllin tilaisuutta oppia tuntemaan uuden herransa oikkuja ja kummallisia omituisuuksia. Häntä erikäs suvaitsikin luonansa paremmin kuin muita. Kabinetissa hän myös näki tuon salaisen peitteen niiden esineiden päällä, jotka olivat herättäneet uteliaisuuden eivätkä olleet hänenkään mielikuvitukseensa vaikuttamatta. Kun nyt hänen palvelusvuoronsa vaan tuli joka kolmas päivä, niin häneltä vielä liikenä aikaa kappalaisen lapsille, jotka suurella rakkaudella olivat häneen kiintyneet. Sillä lailla oli kulunut neljätoista päivää, jona aikana hän oli jotenkin perehtynyt uusiin toimiinsa. Tarkan huomaavaisuutensa ja terävän järkensä avulla arvasi

hän usein herransa tahdon, ennenkuin tämä oli sitä kirjoittanutkaan, jota herra kyllä huomasi ja josta hänen suosionsa nuorta palvelijaa kohtaan yhä eneni. Harvoin hän laiminlöi tilaisuutta vaihtaa muutamia sanoja Liddyn kanssa ja katsella hänen muotoansa.

Muutaman helteisen päivän perästä oli iltapuoleen uhkaavia ukkosen pilviä kokoontunut taivaan rannalle. Tuuli ajoi ne yhä lähemmäksi, ja raju-ilma puhkesi juuri linnan ylitse. Jo aikaa ennen oli erikäs kovin levottomana liikkeellä. Hänen käskystään olivat kaikki palvelijat kokoontuneet linnan huoneisiin, joidenka ikkunan-luukut olivat suljetut. Ne hohtivat sytytettyjen vahakynttiläin valossa ja kaikuivat Kaarle herran nopeista askeleista.

Kohta kun tuuli ulkona alkoi yksitoikkoista suhinaansa, Gumprecht, herransa käskyä odottamatta, veti ylös kaikkiin huoneisiin sijoitettujen pelikellojen vieterit, ja muurit kaikuivat jälleen sointuvista säveleistä. Mutta kun ukkonen majesteettillisella jyrinällensä voitti torvienkin ja rumpujen äänen ja mahtavilla pamahuksillaan täristytti linnan muureja, rupesivat palvelijat aivan kummallisella tavalla kohtelemaan nähtävästi taintunutta herraansa. Tukittuansa hänen korvansa pumpulilla ja käärittyänsä hänen päänsä monenkertaisesti huiveihin, veivät he hänet sohvalle, jonka syvimpään nurkkaan hän kätki päänsä, joka nyt peitettiin useilla villavaipoilla ja pienillä polstareilla. Sitten tarttui kuusi palvelijaa yhtä moneen rumpuun ja he rupesivat niitä pählyttämään niin rajusti, että koko huone tärisi ja Liddy pelkäsi korvansa halkeavan. Samassa pojat iloisesti irmastelivat ja paukuttivat rumpujansa kuten hullut ainakin. Kun heidän kätensä väsyivät, tuli toisia miehiä heidän sijaansa ja näin he vuorotellen jatkoivat tuota melua, niin kauan kuin ukkonen ylisi ja sade tulvaili alas.

Tämä kummallinen leikki ei vielä ollut loppunut, kun aivan odottamaton vieras ilmestyi. Vanha herra, yöpuvussa, ja suuri joukko kaluunoilla koristettuja palvelijoita hänen jälessään, astui suuttuneen tavalla aukinaisesta ovesta huoneeseen, missä mainittua melskettä yhä kesti. Se vihainen katsanto, joka seurasi hänen kätensä viittausta, teki pikaisen lopun rummuttamisesta. Koko tuo musta joukko, joista useimmat olivat vetäneet luukkonsa pois kasvoilta, asettihe nöyrään asentoon ja olivat tässä tilassa melkein kiinni saatujen pahantekijöiden näköiset.

Äkinäinen äänettömyys saattoi peitossa olevan erillään uskomaan, että raju-ilma jo oli kulkenut ohitse. Hän pudisti sentähden korkealle ladotun taakan pois päästänsä, joka vaatteisin käärittynä oli näöltänsä kuin pagodin pää. Hän oli kaiketi ollut tukehtumaisillaan, näytti aivan hiestyneeltä ja oli pörröisellä parrallaan pikemmin hirviön kuin sivistyneen, korkeampiin seuroihin kuuluvan ihmisen kaltainen. Erikäs raukka! Raju-ilman kauhistuksista onnellisesti pelastuneena oli hän nyt joutuva toisenlaisten kauhujen uhriksi.

Vanha herra, joka juuri oli itse lordi Habberton, iski vihaisen, halveksivan silmäyksen kurjan näköiseen poikaansa. Vihdoin lausui hän: "Onko tämä poikani, hyvin kasvatettu viidenneljäntä-vuotias mies, vai lapsellinen mielipuoliko, joka muuttaa harmaapäisen isänsä viimeiset vuodet surupäiviksi. Voi, että minun täytyy elävin silmin nähdä, kuinka poikani joutuu ihmisten ja omain palvelijainsa narriksi! Vilkaheppas kerta tähän peiliin, että oppisit tuntemaan omaa kurjuuttasi! Tämä on jo kolmas vuosi, kun olen kärsinyt hullutuksiasi. Mutta kerran taivaallinenkin kärsivällisyys loppuu. Tämän kerran minä vielä sinua pyydän ja rukoulen: tule jälleen järjelliseksi ihmiseksi ja hyväksi pojaksi. Rohkaise mielesi, särje ne alakuloisuuden kahleet, jotka vievät sinulta järjen viimeisenkin jäännöksen. Ota itsellesi lempivä vaimo omasta säädystäsi, ja kaunistakoon hilpeät lapset sinun elämäsi iltapuolta. Tahdotko totella minua, suotko minulle myöntävän vastauksen?"

Erikäs, joka palvelijoiden avulla oli päässyt vaatteista ja korvissa olevista pumpulitukoista, ei vastannut sanaakaan, vaan jäi seisomaan liikkumatta, pää painuneena vasten rintaa.

"Noh!" huusi lordi kiivaasti, "tahdotko myöntyä minun tahtooni, vai etkä tahdo? Vastaa!"

Poika loi häneen surullisen silmäyksen ja tarttui sitte tauluunsa, kirjoitti siihen muutaman sanan ja antoi sen isällensä.

Vihoissaan vanhus heitti sen lattiaan.

"Puhetta minä sinulta vaadin enkä kirjoitusta", huusi hän. "Onko isäsi sinun silmissäsi vähemmän-arvoinen kuin tuo lapsi, joka mielestäsi yksin ansaitsee kuulla sinun puhuvan? Puhu! tahdotko minua totella, vai etkö tahdo?"

Kaarle herra laski ristissä olevat kätensä kuin uupuneena alas ja sanoi surullisella äänellä: "minä en voi."

Nämä kolme sanaa kiihoittivat vanhuksen vihan korkeimmalleen; hän olisi varmaankin lyönyt poikaansa, jos hän ei olisi hävennyt noita monia läsnä-olijoita.

Kauan katseli hän ankarasti onnetonta poikaansa ja kääntyi sitten nähtävästi aivan levollisena

ympärillä seisovien puoleen.

"Vallan väärin tekisin," lausui hän, "jos kauemmin tuhlaisin varojani mokoman ihmisen hullutuksiin. Kukaties puute vaikuttaa sen, minkä velvollisuuden tunto ei ole saanut aikaan. Te kaikki," sanoi hän kaapunkantajille, "olette tästä hetkestä vapaat palveluksestanne. Palkkanne maksetaan heti kohta. Tästälähin olkoon Kaarle herra itsensä ja kummallisen mielenlaatunsa nojassa. Mielipuolena pysyköön hän nyt tämän linnan ja tämän puutarhan rajojen sisäpuolella, joiden ulkopuolelle hän tätä ennen itsepintaisuudessaan ei ole tahtonut mennä. Ikään kuin kerjäläiselle annan minä hänelle jokapäiväisen leivän omasta pöydästäni, mutta en rahtuakaan enempää. Nyt korjatkaa luunne pois täältä!"

Koko palvelija-joukko pötki tiehensä, paitsi Liddy, joka oli kätkeynyt tuolin taakse, ja erikäs jäi yksin tähän loistavaan huoneeseen.

Vähän aikaa seiso i hän äänetönnä miettien, meni sitten makuukammariinsa ja lukitsi oven jälkeensä.

Kun huone jäi tyhjäksi, tuli Liddy ulos piilopaikastaan, sammutti melkein loppuun palaneet kynttilät, avasi yhden ikkunan luukut, siirsi sohvan eteen pienen renkun, laskeutui siihen istumaan ja nojasi päänsä sohvaan.

Ennen pitkää makasi hän jo makeata unta tässä oudossa asemassa ja hurjimman melun perästä seurasi nyt äänetön hiljaisuus.

YHDEKSÄS LUKU.

Liddy rupee parantajaksi.

Liddyn uni oli pitkä ja makea. Se olisi kestänyt vieläkin kauemmin, jos hän ei olisi herännyt siihen, että hänen päähänsä hiljaa koskettiin. Avattuansa uniset silmänsä näki hän entisen isäntänsä, erillään, seisovan hänen vieressään. Toisessa kädessä tämä piti palavan kynttilän, toisella hän silitti Liddyn vaaleita kiharoita, joilta tuo ruma luukko oli liukunut alas. Katsahtaessaan ylös huomasi Liddy, että ikkunan luukut, jotka hän oli aukaissut, jälleen olivat suljetut, niin että kammari oli pilkko pimeä. Erikkään kasvoista päättäen oli hänellä varmaankin sangen paljon kärsimistä, kuitenkin näytti hänen muotonsa enemmän surumieliseltä kuin kammoittavalta. Vähän värähtelevällä äänellä puhutteli hän tyttöä: "lapsi, mitä tässä vielä teet? etkö ole kuullut, että minä olen kerjäläinen, jolta ei enää ole mitään saatavana?"

"Juuri sentähden, hyvä herra, olen minä jäänyt tänne," vastasi Liddy.
"Minun luullakseni nyt tarvitsette minun apuani enemmän kuin ennen."

Erikkään kasvot ikäänkuin vetäytyivät itkuun. Äkkiä hän kääntyi pois, oli hetken aikaa ääneti ja sanoi sitten hiljaisella äänellä: "Lapsi, pakene pois onnettoman läheisyydestä, ett'ei hänen surunsa tarttuisi sinuunkin ja sinua turmelisi."

"Sitä minä en pelkää!" vastasi Liddy rohkeasti. "Pikemmin minä toivon voivani auttaa teitä siitä, jos sallitte minun jäädä tänne ja lupaatte seurata minun neuvoani."

"Parantaako?" lausui erikäs katkerasti. "Yksi vaan saattaa minua parantaa — se on kuolema!"

"Tahi laupias Jumala," virkkoi Liddy luottamuksella; "sillä Hän on kuolemaa väkevämpi."

Näiden sanain totuus saattoi erikkään vaikenemaan, ja Liddy jatkoi rohkeammin: "Eiköhän, hyvä herra, se ollutkaan paras, että vanha herra särki taulun ja ett'ette voi hankkia toista itsellenne? Tästälähin teidän *täytyy* aina puhua minun kanssani. Onpahan kuitenkin puhe kallis Jumalan lahja, josta ei voi kyllin kiittää. Mitähän linnut ja muut eläimet siitä antaisivatkaan, jos voisivat toisiansa puhutella? Ja tuon ruman luukon heitämme pois päästänne, varsinkin sisällä huoneissa, joissa ei ole tapana pitää mitään päässä. Siihen puettuna olette aivan vanhan nokisen majavan näköinen. Mitä varten olette jälleen sulkeneet ikkunan luukut, jotka minä tahallani aukaisin, ennenkuin panin maata? Tahdotteko ijäisesti elää pimeydessä, joka vaan enentää surumielisyyttänne? Ja lisäksi vielä tämä tukehduttava ilma! Voi, hyvä herra! antakaa minun aukaista ikkuna ja luukku, että raitis ilma pääsisi sisään." — Näin puhuessaan tyttö olikin aukaissut luukun ja ikkunan niin paljon, että kirkas päivän valo saattoi tulvilla sisään.

"Voi! kuinka taivaallinen tuoksu tuolla ulkona on virvoittavan ukkosen-ilman perästä! Haistakaapa, armollinen herra! ja huomatkaa, kuinka virvoittava tuo raitis ilma on, joka ikään kuin uudestaan synnyttää ihmisen. Älkää pahaksenne panko, hyvä herra! mutta minä suutuin teihin viime yönä sentähden, että tukitte korvanne Jumalan äänelle, ukkosen jylinälle, ettekä huolineet katsella leimausta, joka vaan saattaa pahantekijöitä vahingoittaa. Ettekä edes tahtoneet kuulla tuulen suhinaa, joka on Hänen hengähdyksensä, — eikä virvoittavan sateen tulvailemista, josta vaan seuraa hedelmällisyys. Vaikka myrsky kuinka rajusti ympärilläni riehuisi, sanon minä nöyrästi, mutta pelkäämättä: elämäni on sinun kädessäsi, tee minulle, niinkuin sinulle otollinen on. Niin on minua hyvä pappi Hel—" hän keskeytti puheensa, sillä hän ei tahtonut vihatun saaren nimittämällä vaivata herransa korvia. Nyt hän rupesi itseksensä ihmettelemään omaa rohkeuttansa, joka saattoi hänen näin ujostelematta lavertelemaan, mutta vielä enemmän sitä malttavaisuutta, jolla erikäs häntä kuunteli ja salli hänen mielensä mukaan toimitella. Hän oli ikäänkuin kaikista siteistä vapautettuna, kun hän erikkäässä ei enää nähnyt ylhäistä ja rikasta käskijää, vaan hylätyn, apua tarvitsevan raukan, jota hän päätti uskollisesti palvella.

Kun tyttö aukaisi yhä useampia luukkuja ja ikkunoita, vetäytyi erikäs takaisin salaiseen kabinettiinsa. Liddy kuuli hänen salpaavan oven, eikä hän ollut herraansa oikein tyytyväinen, vaikka hänen täytyi tunnustaa, että tämä jo oli myöntänyt sangen paljon. Hän kokosi jälle jääneet kynttilän pätkät, jotka hän pani hyvään talteen, ja korjasi pois, mitä vielä rauhattoman yön perästä oli esillä. Hän piti itseänsä ikään kuin koko linnan emäntänä, kun hän sai siinä näin aivan oman mielensä mukaan hallita ja vallita, ja tästä oli hän aivan hyvillensä. Hän puhdisti ja pyyhki tomut pois ja tepasteli väsymättömällä toimeliaisuudella toisesta huoneesta toiseen. Äkkiä hän pelästy i son kellon kimeästä helinästä. Kun hänellä nyt oli kaikki toimet — portinvartian, linnanvoudin, ruuan-keittäjän, kellarin hoitajan, kamaripalvelijan j.n.e. — niin hän riensi alas rappusia odottamatonta vierasta vastaan-ottamaan. Mutta hän ei nähnyt ketään, havaitsi kuitenkin tarkemmin tutkittuansa todenmukaisen syyn kellon soimiseen. Vetonuoran alla oli vasu, joka sisälsi vadillisen jokapäiväistä ruokaa ja usealle ihmiselle riittävän leivän. Tämä löytö oli hänelle varsin tervetullut, sillä hän oli jo jotensakin nälissään. Hän piti itsensä oikeutettuna käyttämään osan ruo'asta itsellensä, mutta tyytyi kuitenkin vaan leipäpalaseen, ja joi sitten lasillisen kristallikirkasta vettä. Se maittoi hänelle hyvin ja hän toivoi herrallensa yhtä hyvää ruokahalua. Kärsivällisesti odotti Liddy muutamia tunteja hänen ilmautumistansa, vaan juoksi sitten entisen herrasväkensä luo, jonka lapsia hän lupasi joka päivä käydä tervehtimässä, josko vaan muutamaksi hetkeksikin. Kappalainen, joka todellakin tarkoitti hyvää Kaarle herralle ja vaan pakosta oli hänestä luopunut, vahvisti Liddyä hänen päätöksessään pysyä uskollisena. Hilpeästi Liddy sitten hyppeli linnaan takaisin, jossa hän tapasi Kaarle herran kirjoituspulpettinsa äärestä. Liddy pani pahaksensa, ett'ei herra ollut huomaavinaan hänen sisääntuloansa, ja vielä enemmän hän oli pahoillaan siitä, että tämä ystävällisesti lausuttuun kysymykseen: "tahtooko armollinen herra syödä?" vastasi vaan vähäisellä pään nyökkäyksellä. Sitä paitsi hänellä oli tuo illettävä luukko päässään, jonka Liddy olisi tahtonut nähdä meren syvyyteen upotetuksi. Jotenkin alakuloisena tästä havainnostaan meni hän noutamaan väkiviinalampun päällä lämmitettyä ruokaa. Hän valmisti pöydän niin hyvin, kuin suinkin taisi, ja kun vielä oli jällellä muutamia jäännöksiä entisestä ylellisyydestä, ei ateria ollutkaan pelkkää kuivaa leipää ja kasvaksia. Olipa tyttö vielä löytänyt muutamia vajaita viini-putellia ja asetti nekin pöydälle. Tämä laiha muona ei näkynyt erittäin huvittavan erikästä. Mykkänä kuin kala, kiittämättä Jumalaa hänen antamista lahjoistaan istahtui hän pöytään, kaiveli kahvelilla höyryävässä vadissa, nieli palasen tavattomasta ruoasta ja sysäsi sen sitten inholla pois, jonka jälle hän särpi muutamia jäännöksiä entisestä ateriastaan ja joi lasillisen vettä, puoleksi sekoitettuna viinillä. Sitten hän viittasi tyttöä ottamaan ruoan pois pöydältä. Tämä teki sen huoaten. Viimein hän rohkaisi mielensä ja sanoi: "minä soisin, herrani, että olisitte tehneet työtä niinkuin minä, silloin tämä hyvä ruoka maistuisi teille niin hyvältä kuin kuiva leipä minulle. Työ on Jumalan kallis lahja, josta on monellinen hyöty."

Erikäs ei virkkanut tähän sanaakaan. Myöhemmin, yön tultua, sanoi hän käskäväisesti: "kynttilä!"

Liddy tutkisteli kynttilävarastoansa, otti muutamia pätkiä, joiden hän arveli riittävän koko yöksi, ja pani yhden niistä sytytettyinä kynttiläjalkaan. "Paljon kynttilöitä!" käski herra.

"Unhoitattepa, armollinen herra," vastasi Liddy, "ett'ei meillä nyt enää ole jäljellä kuin aivan vähän kynttilöitä, joita meidän täytyy varsin säästämällä käyttää, ell'ette tahdo ennen pitkää ruveta elämään pilkko pimeässä."

Erikäs käveli nureissaan edes takaisin huoneessansa, milloin istahtaen sohvallensa, milloin kirjoituspöytänsä ääreen, jossa hän vuorotellen luki ja kirjoitti. Vihdoin käski hän Liddyn näyttää häntä alas puistoon. Liddy totteli ja jäi, kun herra oli lähtenyt ulos linnasta, kynttilä kädessä porstuaan odottamaan. Mutta kun herra ei ensinkään palannut, pani hän isomman kynttilän-pätkän jalkaan, laski sen rappusille ja meni takaisin huoneeseen, jossa hän samoin kuin eilenkin pani sohvalle maata.

Sikeimmässä unessa hän tuns i itseänsä puisteltavan ja kuuli, vielä puoleksi unelmissaan, erikkään käskävän, "soitantoa!" Hänen oli sangen vaikea tointua unestaan sen verran, että hän jaksoi vetää

pelikellojen vieterit, jotka heti rupesivat helisemään. Mutta niiden ääni ei Liddystä nyt ollut niin sulaista kuin ennen; hän olisi mieluummin nukkunut. Kun soitanto oli loppunut, sanoi hän: "Armollinen herra! eikö mielenne tekisi mennä makuulle? sitä varten yö on tehty ja kirkas, suloinen päivä valvomiseen. Te käytätte Jumalan järjestyksen aivan väärin."

Erikäs katsahti suuttuneena tokinaiseen puhujaan ja pysyi lujana päätöksessään olla koko yön valveilla ja rasittaa nuorta palvelijaansa moninaisilla toimituksilla.

Sillä lailla kului monta päivää ja yötä, joina Liddy tuskin sai olla rauhassa pari tuntiakaan. Yhä enenevä hermottomuus rupesi häntä raukaisuttamaan ja hänen verevät poskensa nähtävästi vaalenivat. Hän ei enää juoksennellut, vaan hiipi hiljaa huoneissa ja puiston läpi. Aina heikommaksi kävi hänen toivonsa saada erikästä parantumaan. Viimein ei tämäkään voinut olla huomaamatta tuota silminnähtävää muutosta Liddyssä.

"Mikä sinua vaivaa, poikani?" kysyi hän tavattomalla sääliäisyydellä.
"Sinä näytät kovin kärsivältä ja uupuneelta."

"Kummastuttaako tuo teitä, armollinen herra?" vastasi tyttö. "Päivällä teidän nukkuessanne pitää minun olla valveilla, ja yöllä taas valmiina teitä palvelemaan. Kauan en voi kestää enää ja paitsi sitä kaikki kynttilät jo ovat lopussa. Teidän täytyy nyt istua pimeässä."

Tämä vaikutti. Kaarle herra käyskenteli puistossa sydän-yöhön asti, kunnes rupesi väsymään, meni sitten levolle ja käski Liddyn tehdä samoin. Tästälähin hän mukauntui päiväjärjestyksen. Nyt ei muu auttanut, täytyi aukaista ikkunan luukut ensimmältään aivan vähän, että tarpeellinen määrä päivänvaloa pääsi sisään. Vähitellen veti Liddy ne yhä enemmän auki, kunnes erikäs oppi sietämään täydellistä päivän valoa. Synkkämielisyytensä ei kuitenkaan ottanut poistuaksensa, vaan näkyi päin vastoin, kuten Liddy huomasi, päivä päivältä enenevän hänen pitkällisistä käynneistensä salaisessa kabinetissaan. Jospahan tyttö olisi tietänyt, mikä salaisuus siinä oli peitossa!

"Mitä sinä luet?" kysyi eräänä aamuna erikäs, havaittuansa Liddyn istuvan kirjastossa lukemassa erästä paksua kirjaa.

Tyttö näytti sormellaan erästä raamatun lausetta ja sanoi: "tässä on kirjoitettuna: murhe on tappanut monta ihmistä, eikä kelpaa mihinkään."

"Kuka sitä sanoo?" kysyi erikäs innolla.

"Eräs mies, Jesus Sirach, joka eli ennen Kristuksen syntymää," vastasi Liddy. "Se, mikä oli totuus enemmän kuin tuhat takaperin, se on totuus vielä tänäkin päivänä. Murhe ei kelpaa mihinkään. Älkää katselko minua niin synkeästi; vaikka vielä olen lapsi, puhun minä kuitenkin omasta kokemuksestani. Minulla ainakin olisi syytä alakuloisuuteen. Sillä monta surullista seikkaa on minulle tapahtunut lyhyellä elämäni ajalla. Olen ollut hengen hädässä, olen kadottanut rakkaat vanhempani, olen nähnyt paljon vaivaa ja puutetta, ja minun täytyy nyt palvella sen sijaan, että minulla ennen oli palvelijoita. Mutta kuitenkin olisin tyytyväinen, jos vaan voisin lievittää teidän surumielisyyttänne. Sillä sellainen alakuloisuus, sanoo minun raamattuni, tuottaa kuoleman. Murheellanne te vaan turmelette terveytenne ja elämänne. Ja joka omaa itseänsä vahingoittaa, sitä voipi syystä sanoa pahantekijäksi. Näettehän, minä olen pannut kaikki raamatun lauseet merkkiin, jotka teihin sopivat, eikä teidän pidä suuttuman minuun; sillä ne eivät ole minun sanani, vaan Jumalan sanoja. Kauan aikaa olen jo hartaasti halunnut saada puhua teille totuuden, ja kun nyt kerran olen päässyt alkuun, täytyy minun puhua suuni puhtaaksi. Raamattu sanoo: joka ei tahdo työtä tehdä, ei hänen pidä syömänkään. Ymmärrättekö nyt, miksikä ruoka ei maita teille? Sentähden, ett'ette tahdo tehdä työtä. Se on teille aivan ansaittu rangaistus siitä. Ja joka saattaa tehdä jotain hyvää eikä sitä tee, hänelle se on synti. Se on synti, ett'ette noudata isänne tahtoa siinä, mitä hän teiltä vaatii; synti sekin on, että vaivaatte minua yöt päivät itsepintaisuudellanne. Se on synti, että aivan aikasin noustessanne sanotte: hyvää huomenta, lepo-aikaa; se on synti, että teette ruumiinne vanhaksi ennen aikojaan. Olettehan vasta kuudennella neljättä! Rumalla parrallanne ja uuttuneilla kasvoillanne te näytätte kuudenkymmenen vuoden vanhalta ukolta."

Erikäs kuunteli tätä puhetta kummastuksissaan, suu auki. Kun Liddy viimein hengästyneenä taukosi puhumasta, sanoi erikäs puoleksi Liddyille, puoleksi itselleen: "Lapsihan tuo vaan on!" — Sitten hän kiireesti lähti salaiseen kabinettiinsa, ikään kuin peläten nuhdesaarnan jatkamista. Tämä ei kuitenkaan ollut ilman hyviä vaikutuksia. Se näytti alussa siinä, että Kaarle herra kohteli Liddyä paljon säästäväisemmin ja itse toimitti monta tehtävää, joita hän ennen oli vaatinut palvelijoiltaan. Hän rupesi myös pitemmältä puhumaan Liddyn kanssa, ja tiedusteli hänen taitoansa tavallisissa tieteissä, joita jokaisen ihmisen, joka ei tahdo pysyä aivan sivistymättömänä, tulee omistaa itsellensä. Hän huomasi, että Liddy tiesi enemmän, kuin hän oli luullutkaan, ja alensi itsensä melkein joka päivä antamaan hänelle opetusta vielä puuttuvissa opinhaaroissa. Kun tuli luonnontieteen ja erittäinkin kasviopin vuoro, osasi Liddy taitavasti toimittaa niin, että erikäs sovitti opetuksensa eläviin kasveihin,

jonkatähden hänen usein päivälläkin täytyi käydä puistossa tiedonhaluisen oppilaansa kanssa.

Tämän johdosta sai Liddy tilaisuutta vieläkin tehdä toisenkin yrityksen nuoren herransa parantamiseksi.

"Olipa vahinko", sanoi tyttö eräänä päivänä, "että käytävät näin metsistyvät, kun ei kukaan hoida puutarhaa ja minä vielä olen liian pieni kelvatakseni puutarhuriksi. Onpa vahinko, että nämät päärynät, persikat, pähkinät, omenat ja muut hedelmät puussa mätänevät ja näivettyvät, taikka putoovat mäsäksi maahan. Kun nyt puutarha kerran on jätetty teidän haltuunne, voisin minä viedä ne hedelmät, joita ette jaksata syödä, kaupaksi ja niillä saada monta killinkiä. Silloin minä voisin hankkia kaiken, mitä teiltä nyt puuttuu, niinkuin kynttilöitä, sokeria, teetä j.n.e. eikä teidän tarvitsisi sitä keltäkään kerjätä."

Erikäs huomasi tämän aivan oikeaksi. Ennen pitkää oli Liddyillä ilo nähdä herransa istuvan puussa hedelmiä ottamassa — nähdä, kuinka hän kitki ruohon käytäviltä, hakkasi pois vesoja, käänsi kukkapenkit ja ryhtyi muihinkin töihin. Työn halu heräsi ja hänen surumielisyytensä yhä lieventyi, ruoka rupesi maittamaan, tulipa unikin, ja hän alkoi uudelleen voimistua ja käydä pulskeaksi. Liddy ei kuitenkaan vielä saanut häntä ottamaan ruiskukannua, ammentamaan siihen vettä ja kastamaan kukkia. Hän kammosi vettä yhtä paljon kuin ennenkin ja karttoi sen läheisyyttä, vaikk'ei hän sitä nähnytäkään. Liddy huomasi tämän selvästi eräänä päivänä, kun erikäs hänen kanssansa oli kulkenut tavattoman kauas siihen puiston osastoon, joka oli lähinnä vanhaa linnaa. Kun he olivat tulleet erään sangen korkean ja pääsemättömän pensas-aidan luo, jonka takana vähän matkan päässä vielä korkeampi muuri kohosi, vaaleni erikäs ja sanaakaan hiiskumatta kääntyi hän kiireesti takaperin. Liddy kysyi, minkätähden hän teki niin, vaan ei saanut mitään vastausta. Uteliaisuus ajoi hänet kappalaisen luo ja siellä hän sai tietää, että pensas-aidan ja muurin takana oli se suuri järvi, joka oli vanhan ja uuden puiston rajana, ja että molemmat, sekä pensas-aita että muuri, olivat laitettut, erikkään hartaasta pyynnöstä, estämään vihattua järveä näkymästä.

Myrskyt ja raju-ilmat tuottivat erikkäälle aina suuren levottomuuden; mutta Liddyn esimerkki oli kuitenkin vaikuttanut häneen niin paljon, että hän oli päässyt kaikesta lapsellisesta pelosta.

Erikkään mielenmuutos, jos kohta askel askeleltakin tapahtuva, ei saattanut kauan pysyä salassa hänen isältänsä. Se tapahtui kappalaisen sekä Liddynkin kautta, joka tuon tuostakin tuli vanhaan linnaan pyytämään herrallensa kaikellaista, jota välttämättömästi tarvitsi. Vanha herra piti tyttöä hänen ainoan, rakastetun poikansa parantajana ja kohteli häntä sen mukaan. Sitä enemmän hän rupesi pitämään Liddystä, jota enemmän hän oppi tuntemaan tämän viehättäviä ominaisuuksia. Mutta tässäkin kävi toteen sananlasku, ett'ei ole niin hyvää, ett'ei pahaa rinnalla. Jota hilpeämmäksi erikäs muuttui ja jota ystävällisempi hänen isänsä oli, sitä enemmän rupesi lordin mahtava suosittu, hänen hovimestarinsa, osoittamaan silmännähtävää nurjuutta, jopa vihaakin Liddyille ja hänen toimellensa. Voudin synkkä katsanto ja uhkaavaiset silmäykset ja sanat saattoivat tytön kammoksumaan käyntiä vanhassa linnassa, ja hän tuli vaan ani harvoin tuon ilkeän miehen näkyviin. Mutta hän huomasi myöskin mielipahaksensa, että tämä ikäänkuin saaliinhimoinen peto väijyen hiiviskeli ympäri heidän-puolisessa puistossa. Hänen siellä olonsa herätti tytössä salaisen kauhun, jonka syytä tämä ei voinut itsellensä selittää, vaan jonka tähden hän iltasilla harvemmin kuin ennen käveli puistossa.

KYMMENES LUKU.

Hauskoja vieraita.

Syksy alkoi kellastuttaa puiden ja pensaiden lehtiä ja irroittaa niitä emistänsä, oksista. Päivät kävivät lyhyemmiksi, illat pitemmiksi ja kolkommiksi. Muutaman viikon kuluttua puisto jo kukaties olisi parasta koreuttansa vailla. Vaikk'ei erikäs vielä ollut täydellisesti entisellään, oli hän kuitenkin paranemaan päin. Kolmen asian suhteen hän vielä oli eriskummainen: hän ei luopunut vanhasta puvustaan eikä parrastaan ja kammosi vettä niinkuin Liddyn tullessakin. Sitä paitsi hän joka päivä oleskeli vähintään yhden tunnin salaisessa kabinetissaan, jossa tuo tunnettu peite oli, — Liddyn mielestä se oli ikäänkuin kielletty puu paratiisissa. Liddy piti vielä luukkoansa ja salasi erikkäältä oikean sukupuolensa ja ristimänimensä. Hän oli tehnyt itselleen sen lupauksen, ett'ei hän näitä ilmoittaisi, ennenkuin erikäs luopuisi tuosta ilettävästä parrasta ja luukosta. Auringon virvoittava, lempeä paiste muutamana kirkkaana iltana houkutteli tyttöä alas puistoon siksi ajaksi, kun hänen herransa oli salaisessa kabinetissa. Sattumalta hän tuli sen pensas-aidan luokse, jonka läheisyydestä herra tuonain niin äkkiä oli palannut takaisin. Mieltäväisenä nosti hän sinisilmänsä ja pyhkien pitkät kiharansa pois otsalta

katseli hän sitä viheriätä kasvi-muuria, jolla ei ollut mitään lomaa eikä aukkoa. Yhtäkkiä häntä säikäytti erilleen taivutettujen oksien raskaus, aivan hänen lähellensä. Peläten jonkun pedon taikka lordin peloittavan hovimestarin tulevan hänelle pahaa tekemään, kääntyi hän jo pikaisimpaan pakoon; mutta samassa kuuli hän rukoelevan äänen pensas-aidasta päin, josta nyt käsi ja kädessä vanha hattu joutui näkyviin. Kerjäläinen, köyhä raukkahan se siis vaan olikin, joka tuli häneltä almua anomaan. Mutta mitenkä se oli päässyt pensas-aidan taakse, joka kappalaisen kertomuksen mukaan oli ympäröitynä muurilla, ja minkätähden hän siellä oli? Ja mitä Liddy nyt voisi antaa tälle miehelle, kun hänellä ei ollut äyriäkään rahaa? Tytön tätä hiljaa itsekseen miettiessä rupesi kerjäläinen toisella äänellä kyselemään asioita, jotka eivät ensinkään kuuluneet hänen ensimmäiseen pyyntöönsä. Hän tahtoi tietää, kenenkä tämä hovi oli, palveliko sen omistaja kuninkaallisessa laivastossa, oliko tässä kunnassa rauhantuomaria ja muita sellaisia asioita.

Jota kauemmin Liddy kuunteli tätä jotenkin vieraalta soivaa Englannin-kielistä puhetta, sitä tutummalta se hänestä kuului. Saadaksensa selkoa siitä, kuka puhuja oikeastaan oli, täytyi hänen ajatella kauas, kauas takaisinpäin; se kaikui ikään kuin haudan tuolta puolen toisesta maailmasta. Hänen päätänsä pyörrytti — mutta samassa epätietoisuuden verho poistui ja huuto: "Vilho, oi Herra Jumala, onkohan tuo mahdollista?" pääsi kalliilla äidinkielellä hänen vapisevilta huuliltaan.

Pensas-aidan risukosta, joka teki veriset naarmut hänen poskeensa, tunkihe eräs huonoihin vaatteisin puettu mies tuimasti esille. Kun hän nousi pystyyn ja äänetönnä katsoi Liddyä silmiin, tunsu tämä henkensä pelastajan, kuolleeksi uskotun, kaivatun Vilhon. Kun he nyt ilosta itkien toisiansa syleilivät, keikahti toinenkin henkilö pensastosta näkyviin, astui onnellisten viereen ja halusi ottaa osaa jälleen näkemisen iloon. Se oli kalastaja Donner, jonka vanha kostonhimoisen Wäber oli myönyt, samoin kuin Vilhonkin, Englantilaisen sotalaivaston palvelukseen. Sattumus, taikka oikeammin Jumala, oli johtanut asiat niin, että nämä molemmat onnettomat joutuivat samaan laivaan, josta he sittemmin yhdessä pääsivät pakenemaan. Tätä nykyä he kuleksivat ympäri maata pyrkien johonkin kaukaiseen satamaan, josta toivoivat pääsevänsä rakastettuun Helgolantiinsa takaisin. Donner pyyhkäsi kaksi isoa kyyneltä silmistään kuullessansa, että hänen vaimonsa oli pysynyt uskollisena ja rehellisesti elättänyt sekä itseänsä että lastansa. Mutta ankaran koston uhkasi hän vanhalle Wäberille ja ainoastaan Liddyn kertomus, miten Jumala jo oli tälle kaikki kostanut, saattoi hänen mielensä rauhoittumaan.

Nyt ruvettiin vakaisesti neuvottelemaan, mitä olisi tehtävä. Tarkoin mietittyänsä päättivät ystävämme, että Liddy antaisi erikäälle tiedon asiasta, kuitenkin ilmoittamatta pakolaisten olopaikkaa, ennenkuin hän oli tiedustellut isäntänsä mielipidettä heistä.

Hän lupasi myöskin toimittaa heille ruokaa, ja oli vaan huolissaan siitä, missä he saisivat seinän suojaan tämän kylmän yön ajaksi. Miehet nauroivat Liddyn hädälle ja kehuivat kyllä viettäneensä kolkkompiakin öitä taivas-alla, eivätkä liioin olleetkaan yösijan puutteessa.

"Voi!" sanoi Liddy, "kunpa vaan tietäisin, ett'ei tuo vanhan herran ilkeä hovimestari olisi meitä väijymässä, voisin aivan helposti viedä teidät linnaan, jossa on huoneita yltäkyllin. Tämä sopii monestakin syystä. Minä tietäisin, että te olisitte turvassa, ja voisin myös kohta antaa teille tiedon siitä, mitä herrani teistä päättää."

"Hovimestari kaiketi on lurjus?" murahti Donner, "sillä niinpä useimmat ovat, jotka toisia väijyivät. Kun en saata täyttää kostoani vanhalle Wäberille, tahtoisin siirtää sitä toiseen konnaan ja antaa hänen maistaa merimiehen nyrkkiä, jotka usein ovat maksaneet velkansa kipeästi koskevalla rahalla."

"Eipä hänestä paljon hyvää puhuta," vastasi Liddy, "vaikk'en sitä sen vuoksi mainitse, että tekisitte hänelle pahaa, sillä sen on Jumala viidennessä käskyssä kovasti kieltänyt. Mutta semmoinen huhu käy, että hänen tekisi mieli periä vanhaa herraa, ja sentähden hän vihaa minun herrani, erikstä, jonka hän pitää loukkauskivenä. Puhutaan myöskin, että hän koettaa kartuttaa ja kostuttaa eripuraisuutta isän ja pojan välillä sekä kaikin keinoin estää nuoren herran naimista."

"Jos yhdessäkään noissa huhuissa on perää," lausui Donner, "hän ansaitse saada aika tavalla selkäänsä. Tulkoonpa vaan minun silmäini eteen! Kourani, jotka eivät pitkään aikaan ole vetäneet purjeen nuoraa eivätkä solmua sitoneet, haluavat kerran taas saada jotakin tehtävää. Mutta mistä tuon kunnan miehen tuntee, jos se kerran meidän näkyviimme joutuu?"

"Teitä varoittaakseni, vaan ei saattaakseni teidän tappelun-himoiset kouranne hänen kimppuunsa, ilmoitan teille, että hovimestarin helposti tuntee hänen kiharaisesta tukastaan ja kesakkoisesta, pöhöttyneestä naamastaan. Hänen hartioillansa olisi tarpeeksi leveyttä kahdelle miehelle, mutta kaulasta ei ole paljon tietoa."

"Kuule tyttö!" sanoi matruusi naurahtaen, "kelpaisitpa, luulen ma, poliisivirkaan. Sinun kirjoittamasi ilmoitus minun halvasta persoonastani kyllä minut ilmi antaisi. Vaan näythän, nuori liittolaisemme, seisovan ikäänkuin kuumilla hiilillä. Menkäämme takaisin omaan mökkiimme."

Luvattuaan tulla pian takaisin erkani Liddy ystävästään ja riensi linnaan, jossa hän nyt hartaasti odotti herraansa.

Donner ja Vilho pujahtivat takaisin pensas-aidan läpi ja hiipivät sitten pitkin muuria oppiaksensa paremmin tuntemaan, kuinka turvallinen heidän nykyinen olopaikkansa oikeastaan oli. Kun ei muurista näkynyt tulevan loppua ollenkaan, virkkoi Donner: "mäyrät, ketut, kaniinit, jopa kaikki nelijalkaiset maan alla asujat pitävät aina luolissansa enemmän kuin yhden aukon avoimena, jonka kautta hätätilassa pääsevät pakoon. Sopiiko meidän olla heitä typerämmät? Vilho, pidäppäs varalta, ett'ei vieraita aluksia pääse meidän kulkureitillemme, sill'aikaa kuin minä kiipeen ylös mastonkoppiin keksimään uusia maita. Olisipa häpeä, jos tällä lyhyellä lupa-ajallamme olisin unhoittanut kapuamisen, niin ett'en pääsisi tämän muurin päälle, joka ei suinkaan ole erin korkea!"

Onnellisesti voitettuaan kaikki esteet riippui Donner molemmista käsivarsistaan muurin päällä ja kurkisti kuroitetulla kaulalla varovasti sen yli. Sitte hän jälleen rupesi kipuamaan alas ja puhui kuuntelevalle Vilholle: "tuolla on kaikellaista, jota meidän sopii käyttää hyväksemme. Ensiksikin erään tornin rauniot tiheässä petäjikössä, ja toiseksi iso järvi, jonka rannassa ikäänkuin meitä varten vene on ankkurissa. Torni on oleva meidän kajuuttimme, joka suojelee meitä pahoilta ilmoilta, ja pursi on pelastuskeinona vainoojien kynsistä. En mistäkään hinnasta enää tahtoisi saada kunnian olla sinitakkina Brittiläisen majesteetin laivastossa. Mutta kun hädän ja vaaran aikana tie muurin *ylitse* saattaisi viivyttää meitä, niin on kukaties paras, että koetamme raivata tien sen *läpitse*. Tällä rautakangella, joka on jäänyt minulle muistiksi merimies-elämästäimme, voimme kaivaa melkoisen läven tähän kiviseen laivankylkeen." — "Eiköhän olisi parempi," väitti Vilho, "että kaivaisimme reiän siihen paikkaan muurissa, joka on vastapäätä pensas-aidan aukkoa, niin voimme hädän tullessa pikemmin pelastua?"

"Poikani," vastasi Donner, "sinä olet vielä nuorukainen, muuten olisi kokemus sinulle parempaa opettanut. Paina siis mieleesi se sääntö, että paetessa ei pidä koskaan kulkea suoraan, eikä koskaan kaivaa salareikää vastapäätä toista, ellei tahdo huoventaa takaa-ajoa vihollisille. Vaikka nyt vainoojat näkisivät meidän pujahtavan pensas-aidan aukosta ulos, olisivat he kuitenkin epätiedossa, olemmeko juosseet pitkin muuria oikealle vai vasemmalle, ja kuluttaisivat sillä lailla aikaa, joka sinun ehdoituksesi mukaan ei suinkaan tapahtuisi."

Vilho suostui kumppalinsa tuumaan ja molemmat kävivät kiivaasti työhön käsiksi. — "Kuten näet," sanoi Donner, "on muuri tehty tasaisista kivistä. Kun vaan ensin olemme tehneet pienenkin aukon, tulee työ käymään vallan helposti. Viimeistä kiverrosta tuolla puolen muuria emme huoli ottaa pois, ennenkuin lähemme yökortteriimme."

Pian oli muuriin tehty reikä, jonka jälkeen he menivät takaisin pensas-aidan aukolle Liddyä vartomaan. Tämä tulikin pian. Hän toi heille ruokaa, mutta myöskin sen ikävän sanoman, että hänen herransa yhä aikaili kabinetissaan, jonkatähden Liddy ei saanut häntä puhutella. Hän pyysi ystävänsä sydän-yön aikana tulemaan linnaan, jossa hän toivoi voivansa antaa heille tarkempia tietoja. Sitten hän juoksi takaisin linnaan.

"Mennäänhän nyt ankkuriin tuohon torniimme," virkkoi Donner "saadaksemme rauhassa nauttia näitä makeita. Onpa jo kyllin pimeä, niin ett'ei helposti voi huomata meidän läpikäytäväämme; tekisipä mieleni pari tuntia venyä rippu-matossani, sillä minua vähän nukuttaa."

Perille tultuansa Donner aivan tarkasti tutkisteli raunioita, ja vakuutti sitten, että kohta rappujen alla oli paras ja turvallisin piilopaikka. "Siihen on yhdistetty," sanoi hän, "kaikki etenkin meille suotuisat edut. Se on pimeä, salainen, ja siihen päästäksensä täytyy ensin kiivetä miehen korkuiselle muurilla, jonka tähden sitä hätätilassa voisi puolustaa vähäistä vihollis-joukkoa vastaan. Sitä paitsi saattaa muurin aukosta katsella seutua."

Pakolaiset sijoittivat itsensä heti kolkkaan. Tyydyttyään vatsansa vaatimukset menivät he kohta levolle. Donner makasi ennen pitkää sikeässä unessa; mutta Vilho taisteli unta vastaan, joka ei ollut hänelle vaikeatakaan mielenliikutuksessaan Liddyn tapaamisesta.

Vastoin mainiota kokemustansa olisi Donner kovalla kornaamisellaan joutunut itsensä-pettäjäksi, jos kokematon Vilho olisi hänen esimerkkiänsä seurannut eikä pysynyt valppaampana kuin hän. Toin tuskin oli Vilho tehokkaimmalla herätys-keinolla — nenään nipistämisellä, — saanut kumppalinsa valveille, niin eräs henkilö, jonka lähenevät askeleet suurta hälinää nostamatta kuuluivat pimeässä, jo oli saapunut torniin. Täysin heränneenä ei Donner liikkunut paikaltaan, vaan kaappasi sivullansa olevan raskaan rautakangen ja tarttui lujasti siihen. He kuuluivat nyt sisääntulijan varovasti aukaisevan ja jälleen sulkevan erään oven. Kohta sen jälkeen kuuluivat he hälinän aivan likeltä, mutta vähän syvemmältä. Kynttilän valo tunki aukosta, jota he tähän saakka eivät olleet huomanneet, se kun vei pilkko pimeään tornin loukkoon. Tähän loukkoon käänsi Donner nyt tarkimman huomionsa. Varovasti lähenei hän aukkoa, joka oli niin iso, että hänen päänsä mahtui siitä läpi, ja katseli alaspäin pieneen ympyriäiseen

holviin, jota lattialla seisova kirkas lyhty valaisi. Hän näki siellä tikapuut, joiden päät ulottuivat melkein holvin lakeen asti, vähän pahoja seinuksella ja vielä miehen, jonka kihara tukka heti saattoi Donnerin arvelemaan häntä vanhan lordin ilkeäksi hovimestariksi.

Korista, minkä hän oli tuonut mukanaan, nosti mies nyt kannen pois, veti taskustaan paperikäärön ja ripoitti osan sen sisällöstä pieneen, höyryävään ruokavatiin. Loput hän pudisti korissa olevaan viinipulloon, ja tämän tehtyä hän pyyhkäsi pois suuret hikiherneet otsastaan.

"Minä en voi tätä välttää," sanoi hän tylästi itsekseen, "minun täytyy näin tehdä — pakko vaatii. Ja tämä keino onkin paras. Enhän minä rupee käsin häneen — en näe hänen kuoleman kamppaustaan, en kuule hänen vaikeroimistansa — mutta pääsen kuitenkin hänestä erilleni. Ensi yönä otan hänen ruumiinsa, vien sen vähän matkaa järvelle ja upotan sen pohjaan kivillä. Niin on, ei kannata viivytellä! Jokainen katsoo omaa etuansa. Sovinto äijän ja pojan välillä tulee yhä varmemmaksi. Kohta kun Kaarle herra tulee täysjärkiseksi, herää myös isän rakkaus poikaansa uudelleen. Silloin voisi tulla puheeksi asioita, jotka saattaisivat minun menettämään virkani, omaisuuteni, jopa päänikin. Tällä keinoin pääsen myöskin näistä vaivaloisista jokapäiväisistä käynneistäni täällä. Mutta entäs jos saisin tuon nuoren herran ystäväkseni, entäs jos suurta palkintoa vastaan — vaan sehän on mahdotonta! ei hän eikä tämä milloinkaan antaisi minulle anteeksi — molemmat ovat liian paljon kärsineet — sentähden on paras tukkia sen suu, jonka sanat voisivat tuottaa minulle turmiota."

Nain itsekseen höpötettyänsä sysäsi hän jalallaan pois pahnat, joiden alta neliskulmainen kiviliuska, jossa oli rautarengas, tuli näkyviin. Sen hän kiskaisi ylös ja lykkäsi sen syrjään, laski sitten tikapuut pimeään aukkoon ja astui alas ruokakorineen ja lyhtyineen.

Sen mukaan kuin kynttilän valo syvyydessä yhä enemmän hämmentyi, teki Donner rivakan liikunnon, ikään kuin olisi hän ollut aikeissa lähteä pois piilopaikastaan. Samassa hän kuitenkin asettihe entiseen vakoilevaan asemaansa, ja hiljainen, mutta vakava "ei!" pujahti hänen huuliltaan.

Ei aikaakaan, niin hovimestari jälleen tuli ylös aukosta, asetti tikapuut ja kiviliuskan paikoilleensa, levitti pahnat kiven peitoksi, laski lyhdyn seiniviereen, jossa Donnerin terävä silmä havaitsi tulukset, puhalsi kynttilän sammuksiin ja sulki oven jälkeensä. Kun askeleet jo aikoja olivat lakanneet kuulumasta, hengähti Donner syvään.

"Ohoh!" mutisi hän; "olisinpä vallan mielelläni paiskannut kankeni tuon konnan päähän. Oikein käteni syhyivät. No! toivonpa kuitenkin, että tuo kiharatukkainen salamurhaaja kerran joutuu hirsipuuhun, vaikkapa minun itse täytyisi kietoa hamppuinen paula hänen lyhyen kaulansa ympäri. Hyi! miten kevytmielisesti hän menetteli ihmis-hengen kanssa, ikään kuin vaan olisi käsissään kapeljo taikka rausku! — Mutta kummallista on, että jokainen pahantekijä aina koettaa peittää pahaa tekoansa! Jos hän ei taida muita pettää, koettaa hän kumminkin sitä oman itsensä edessä puolustaa, ikäänkuin hän sillä tavoin saisi sisällisen tuomarinsa, omantunnon, ääntä vaikenemaan. Mutta älkäämme enempää viivytelkö, vaan rientäkäämme pelastamaan kuolemasta tuota kurjaa olentoa, joka, murhaajan puheesta päättäen, päälle päätteeksi on vaimo."

He lähtivät pois kolkasta, jolloin Donner, heiluttaen kankea kädessään, sanoi: "minä ajattelen, tämä rauta on tukeva kyllä, että sitä voi käyttää tiirikkana holvin ovea vastaan, josko meidän selkämmekin täytyisi antaa siihen vähän painoa."

Muutaman minuutin päästä väkivaltaisesti murrettu ovi lensi auki; vielä vähemmässä ajassa sytytti Donner kynttilän, vieritti kivilevyn syrjään, laski tikapuut syvyyteen ja astui itse niitä myöten alas loukkoon, jonka aukolle Vilho jäi kanki kädessä vartioimaan.

YHDESTOISTA LUKU.

Solmu liestyy ja aukenee.

Vartovalle Vilholle rupesi aika jo käymään pitkäksi, kun Donneria ei ensinkään kuulunut takaisin. Mutta vihdoinkin hän pääsi tuskastaan, kun kynttilän valo ja Donnerin lohduttava ääni ilmoittivat hänelle tämän onnellista palaamista.

"Saatte olla iloissanne," kuuli hän Donnerin sanovan, "ett'eivät nälkä eikä jano ole saattaneet teitä maistamaan tuon konnan myrkkyä. Kaikkien tarpeiden puutteessa kun olemme, emme edes olisi voinet

antaa puuöljy-ryyppyäkään myrkyntavastineeksi. Näitä tikapuita teidän vielä täytyy kiivetä ylös päästäksenne raittiisen ulko-ilmaan, jossa ette niin isoon aikaan ole saaneet käydä. Onneton vaimo! Me kuitenkin vietimme vankeutemme surullisen ajan enemmän laivan kannen päällä kuin sen alla. Mutta teidän on täytynyt madon lailla asua maan alla. Malttakaapas, minä autan teitä — noin, rohkeutta vaan! älkää peljätkö mitään, vaikka niinkin hullusti kävisi, että vankivartianne tulisi takaisin. Kyllä me tuon lahonneen laivan pian upoksiin purjehtisimme."

Donnerin näin puhuessa näki Vilho erään vaimon horjuen astuvan ylös tikapuita myöten. Hänen vaatteensa tulivat vallan homeelle. Hän näkyi olevan sangen heikko ja kivuloinen, jonkatähden Vilho tarjosi hänelle käsivartensa tueksi, kun he olivat astuneet ylös holvin lattialle, — ja tätä tarjomusta ei hyljätty.

"Tämä on se onneton olento," selitti Donner kumppanillensa, "jonka tuo kunnan hovimestari vuoden verran on pitänyt täällä ikään kuin sisään muurattuna ja jonka hän äsken aikoi murhata. Hän on vainon-alainen ja sentähden meidän kumppalimme. Siis emme saa jättää häntä pulaan."

"Christoph," sanoi Vilho, "sill'aikaa kuin minä odotin sinun takaisin tuloasi, kuulin minä linnan kellon ilmoittavan sydän-yötä. Olispa siis aika lähteä linnaan, niinkuin Liddylle lupasimme."

"Liddy!" huudahti vaimo vavahtaen, "Jumalan nimeen! kuka on tuo Liddy?"

"Hän on," virkkoi Donner, "palvelija lord Hopp — Hopp — mikä nyt onkaan tuon pahuksen nimi? Hoppan, Hoppdik —"

"Habberton!" oikaisi vanki vapisten.

"Niin, niin, siltäpä se melkein kaikui. Ne on helkkarin vaikeat, nuo englantilaiset nimet. Vanha koulumestari jo sitä valitti. Kun kirjoitetaan *härkä*, niin luetaan *aasi*, sanoi hän. Siitä minä kiitän Saksalaiset nimet."

"Liddy on vaan hänen palvelijansa," lausui vaimo surumielin. "Mutta," lisäsi hän vilkkaasti, "minun Kaarleni, nuori herra, elää toki vielä."

"Niin on!" myönsi Donner. "Mutta hänpä kuuluu viettävän aivan kummallista elämää, Liddyn kertomuksen mukaan. Oletteko koskaan kuulleet erikkäästä puhuttavan? Semmoista vimmattua väkeä kuuluu vaan löytyvän Englantilaisten seassa. He kääntävät kaikki nurin narin, kuten vakuutetaan. Useat sanotaan rupeevan erikkääksi pelkästä turhamaisuudesta, siten saavuttaaksensa suurempaa mainetta."

"Mihin," sanoi vaimo, "aiotte minua viedä? Viekää minut, minä rukoilen, nuoren herran luo! Totta — minä en tiedä — pääni on sangen heikko."

"Kyllä minä sen uskon," sanoi Donner sääliväisesti. "Eihän se olekaan kumma. Me saatamme teidät ensin Liddyn luokse, joka tulee määräämään, annammeko itsemme ilmi erikkäälle, vai emmekö."

Vaimo oli melkein tainnuksissa eikä vastannut mitään, ja miehet kuljettivat häntä enemmän kantamalla kuin taluttamalla.

"Se ei mitään tee," sanoi hyvänsävyinen Donner, kun vaimo oli pahoillaan siitä, että hän tuotti heille niin paljon vaivaa. "Ette paina läheskään niin paljon kuin tynnyrillinen laivankorppuja. Eipä olisi hätää, jos emme ikänämme olisi tarvinneet kantaa raskaampia taakkoja! — Vilho, osaammekohan linnaan asti ilman kompassitta tämän puiston pimeitä kulkureittiä? Kun tuo konnamainen hovimestari tuskin enää tarvitsee lyhtyänsä tämän onnettoman olennon tähden, lienee paras, että purjehdimme linnaan hänen kynttilänsä valossa."

"Kunhan emme vaan sillä yllyttäisi kavaltajaa käymään meidän kimppuihimme," arveli Vilho.

"En minä kavaltajaa pelkää!" virkkoi Donner. "Hänen tulee päin vastoin peljätä minua. Rautakankeni saattaa yhtä hyvin tutkia kavaltajan suun, kuin se äsken sai suljetun oven aukenemaan."

Siihen heidän puheensa loppui. Viipymättä puiston käytävät kuljettiin; jo näkyivät linnan mustat muurit jotenkin etäältä, kun eräs mies pysähdytti pakolaisemme sanoen: "Seis! kutka olette? Mitäs teillä täällä on tekemistä?"

Hovimestarin ääni oli Donnerille entiseltään kylmiksi tuttu, niin ett'ei hänen kauan tarvinnut olla epä tiedossa, kuka ankara kysyjä oli. Paremmaksi varmuudeksi hän vielä nosti lyhdyn niin korkealle, että sen säteet kirkkaasti valaisivat tuon konnan inhoittavia kasvoja. Mutta tämän kautta huomasi hovimestari myös miesten seurassa sen ihmisen, jonka siellä oloa hän pelkäsi enemmän kuin mitään muuta maan päällä. Toinnuttuansa ensi hetken pelästyksestä huusi hän kimeällä äänellä: "hei! Wilkens! Kennedy! joutukaa tänne!" ja koetti saada vapisevan, puolikuolleen vaimon haltuunsa.

Donner löi lyhdyn pirstoiksi hovimestarin päähän ja sanoi levollisesti kumppanillensa: "Vilho! ohjaa sinä kauppalaivamme tuohon satamaan; minä sill'aikaa suljen tien tältä merirosvolta."

Vilho totteli ja kuuli mennessään, lyhyen kahakan perästä, valitushuudon, jota seurasi täydellinen hiljaisuus. Kun sitten Donner saavutti pakolaiset linnan rappusilla, virkkoi hän hymyillen; "aivan kuoliaaksi en minä sitä miestä moukuttanut, mutta haavalääkäri kuitenkin tarvitsee muutamia kuukausia paikataksensa hänen lapaluitaan." Kun he olivat päässeet linnan pihaan, tuli Liddy juosten heitä vastaan. "Jumalan kiitos, että olette täällä," kuiskasi hän. "Minä pelkäsin, ett'ette osaisi tänne linnaan. Minulla ei ole enää pienintäkään kynttilän pätkeä, jota olisin voinut asettaa ikkunaan teille merkiksi. Herrani on polttanut viimeiset tänä iltana. Voi, enpä vieläkään ole saanut puhutella häntä. Kohta, kun avasin suuni puhuakseni, käski hän minun olla vaiti. Hän oli hajamielinen ja näkyi tuumailevan tärkeitä asioita. Nytkin vielä hän pitkin askelin astuu edes takaisin kamarissaan. Ennenkuin hän on mennyt makuulle, en tohdi viedä teitä ylös, vaikka kaikissa huoneissa on pilkko pimeä. Odottakaa nyt täällä, kunnes tulen teitä noutamaan."

"Mikä harmi on tuommoisesta erikkäästä!" sanoi Donner närkästyneenä. "Jos ei herrasi olisi sellainen, niin pian saisimme laivapaperimme kuntoon. Pimeässä et liene huomannut, että joukkomme on lisääntynyt yhdellä vaimolla — onneton vainottu olento, joka on avun tarpeessa vielä enemmän kuin me. Tuossa hän on uupuneena kyyryllänsä kovilla rappusilla. Kuuleppas, mitä hänellä on sinulle sanottavaa. Hyvä rouva!" huusi hän ääneensä vaimolle, "sanokaa tälle palvelevalle hengelle, kenen puoleen te aiotte kääntyä."

Pelosta ja uupumuksesta melkein pyörryksiin joutunut vaimo ei näkynyt käsittäneen selvästi lausuttua kehoitusta.

"Voi tuota ääntä!" mutisi hän itsekseen. "Olisiko hän vaan hänen palvelijansa?"

Mutta Liddy sanoi kiireesti: "kauemmin en tohdi täällä viipyä, mutta toivon kuitenkin pian pääseväni takaisin." Hän juoksi ylös rappusia.

"Tuuli ei vielä ole myötäinen," virkkoi Donner. "Täytyy sentähden luovia, vaikka se on kyllä ikävää."

Sitte ei kukaan heistä sanonut sanaakaan noin neljännekseen tuntiin. Silloin äkkiä leimahti ulkoa kirkas valo, joka valaisi linnan pihan, ikään kuin olisi ollut päivän aika. "Meille tulee valkeus," sanoi Donner jälleen, kun useat kimeät, uhkaavat äänet lähenivät, "mutta meille se ei kuitenkaan näy olevan iloista. Mitä on tekeillä? onko herra hovimestari rusennetun olkaluunsa tähden ruvennut veisaamaan Jeremiaan valitus-virsiä ja sillä lailla nostattanut linnan-väen jaloillensa, meitä siitä kurittamaan? Jospahan olisin lyönyt hänen pääkallonsa murskaksi! Sääliväisyys ei ollut tässä paikallansa. Nyt meidän täytyy koettaa iskeä kiinni erikkääsen, maksakoon mitä tahansa, siis eteenpäin!"

Hän tarttui vapisevaan vaimoon ja kantoi hänen ylös rappusia erikkään kammariin, jonka ovet hän tarkasti sulki ja salpasi.

"Vihollinen ryntää eteenpäin!" huusi Donner Liddyille, joka pelästyneenä juoksi heitä vastaan. "Herätä isäntäsi meille avuksi, jos luulet hänellä olevan kuntoa siihen. Toimita meille piilopaikka niin hyvä, kuin voit, muutoin syntyy tulisin tappelu. Voittoa ei suoda heille huokeaan hintaan, ja ennenkuin antaun, ruhjoo kankenä vielä monen pääkallon murskaksi."

"Pelastakaa minut!" vaikeroitsi vaimo kuoleman tuskissa. "Missä on minun puolisoni? Viekää minut hänen luoksensa. Jumalan tähden, älkää antako minun enää joutua vainoojani kynsiin. Voi, mihinkä minä pakenen tuon hirveän edestä?"

Liddy oli ikäänkuin pyörryksissä. Milloin hän juoksi herransa makuukammariin, kahden vaiheella, pitäisikö hänen kolkuttaa ovea, milloin taas takaisin ystäviensä luo, joiden tila tuli yhä tukalammaksi; sillä jo kuultiin murretun oven jyskinä ja yhä lähemmäksi tunki vainoojien melske.

Vanki oli mennä tainnoksiin. Hänen surkea tilansa herätti syvää säälimystä uljaassa Donnerissa. "Auta ensin tuota onnetonta raukkaa," sanoi hän Liddyille, "kyllä me itseämme autamme."

"Ei hätä lakia lue!" sanoi Liddy nyt vakavasti. "Se pakoittaa minua tekemään jotain, jota tähän asti en ole uskaltanut." Hän tarttui vaimon käteen ja pujahti hänen kanssaan herran salaiseen kabinettiin.

"Kappalainen on valehdellut minulle," sanoi hän palatessaan, "eipä helissytäkään, kun minä tartuin peitteesen. Minä toivon, ett'ei kukaan häntä sieltä etsi. Ja minun herrassani on kaiketi myöskin suuri muutos tapahtunut, koska hän on pannut pois luukkonsa. Nyt keksin hyvän keinon! Donner," huusi tyttö hilpeästi, "kas tässä, heittäkää tämä musta vaippa vaatteittenne ylle, ja sinä Vilho otat minun vaippani." Hän riisui pikaisesti pois kaappunsa. "Sillä on pituutta kyllin."

"Pitääkö meidän tässä ruveta leikin-tekoon," mutisi Donner äreästi, "kun vihollinen panee kaikki kanuunansa paukkumaan laivaamme vastaan kerta toisensa perästä." Hän totteli kuitenkin viipymättä. "Ja mitäpä tämä valepuku hyödyttää?" kysyi hän vielä, Vilhon avulla nostaessaan huoneen kaikki raskaammat kalut oven eteen, jota vihollinen jo rautakangillaan paukkautti.

"Te olette olevinanne meidän herramme palvelijat," vastasi Liddy, "ja täytyyhän teidän kaikella muotoa peittää merimies-vaatteitanne."

Hirveällä ryskeellä paukahti lukko auki. Mutta tuo suuri huonekalu-läjä esti ryntääjiä pääsemästä eteenpäin, ja he olivat vihan vimmassa.

"Jos ei tällainen jyske saa erikstä hereille, niin hän makaa todellisessa kuoleman unessa. Takaisin, jos mielitte henkeänne säilyttää." kiljaisi hän vihollisille, jotka jo kävivät liikkuvaan linnoitukseen käsin kiinni. "Keitä te olette, jotka rohkenette väkisin tunkea meidän herramme huoneisiin? Rosvojoukko kai olette, kun semmoista menoa pidätte."

"Ja kuka sinä hävytön olet?" kaikui vastaus, ja yhä levenevästä ovenraosta tulivat vanhan lordin vihaiset kasvot näkyviin; "väistytkös pois heti paikalla!"

"Varo harmaita hiuksiasi, vanhus!" ilkkui Donner, "ett'ei ne joudu liian likiseen tuttavuuteen minun kanken kanssa."

Tästä häpäisevästä kohtelusta hurjistuneena huusi vanha lordi raivosta vapisevalla äänellä: "Tiedätkös lurjus, kuka minä olen? Minä olen lordi Habberton ja minä aion kurittaa sinua hävittömydestäsi."

"Ja minä taas olen poikanne uskollinen palvelija, joka en koskaan salli, että hänen kotirauhansa rikotaan; sillä kenen ruokaa minä syön, sen virttäkin viritän," vastasi Donner.

"Hän valehtelee!" huusi raukea ääni joukosta. "Minä tunnen tuon konnan hänen kielestensä. Hän on se, joka löi minut raajarikoksi."

"Aha!" naurahti Donner, "sinä olet siis se kettu, jonka pesän minä hävitin. Raajarikoksiko sinut löin? Aivan niin! häpeäksesi se tapahtui! ja häpeätä sinä olet saava, kunnes roikut ansaitussa hirsipuussa. No, ettekö pakene! Vilho, auta minua napsauttamaan tuota näsäkästä miestä hyppysille."

Hänen puheensa keskeytyi, kun erikäs ilman parratta ja leuka käärittynä veriseen liinaan, astui huoneeseen, ilmoittaen hämmästyksensä odottamattomasta metelistä, ääneensä huutaen: "haa! — mitä tämä on? mitä tällainen hälinä? ja keitä te olette?"

"Kyllä teille sitten kaikki selitetään," vastasi Donner. "Mutta auttakaa minua ensin tekemään kunniallista sovintoa isänne kanssa. Muuten tässä pian syntyy verinen kahakka, sen minä vakuutan."

"Isäni!" sanoi erikäs vakavalla, mutta lempeällä äänellä, "minä pyydän teitä selittämään syytä teidän myöhäiseen ja väkivaltaiseen käyntiinne täällä. Jos jotain vääryyttä on tapahtunut, olen minä ensimmäisenä sitä rankaisemassa."

"Syyn sinulle kyllä sanon," vastasi lordi, aivan iloissaan poikansa muuttuneesta käytöksestä. "Tiedä siis, että uskollinen palvelijani Joel täällä puistossa joutui salamurhaajan käsiin ja lyötiin niin, että hän oli hengen vaarassa. Rosvo on joukkoinensa vetäynyt tänne linnaan ja äärettömällä julkeudella ottanut tämän piilopaikaksensa. Se on sama hävytön ihminen, joka täällä on pitänyt niin isoa ääntä."

"Antakaa nyt minullekin suun vuoroa", sanoi Donner. "Tuo mainio uskollinen Joel on niin sanoakseni elävältä haudannut erään naisen ja aikoi tänäpäpä tappaa häntä hiirenmyrkyllä. Sitten oli hänen aikomuksensa upottaa hänet järveen ja siten salata ilkityötänsä. Mutta me olemme sen konnantyön estäneet ja pelastaneet naisen, ja kun tuo hyvä Joel tahtoi meitä siitä estää, pehmitimme vaan vähäisen hänen hartioitansa. Mutta liekö hän sillä jo sovittanut pahantekonsa, se on toinen asia. Siinä on koko kertomus."

"Missä nainen on? Kuka hän on?" kysyivät isä ja poika yht'aikaa.

"Teitä, hyvä herra, hän sanoi Kaarleksensa," vastasi Donner, "kerran myöskin puolisoiksensa —"

"Hän valehtelee," väitti Joel, "se vaimo on mielipuoli, petturi."

"Ole vaiti, siksi että sinulta kysytään," ärjäsi Donner. "Te löydätte vaimon," lisäsi hän levollisemmin, "tuosta huoneesta, johon Liddy on hänet kätkenyt."

"Liddy?" kysyi erikäs, uudelleen hämmästyen, "ken on tuo Liddy?"

"Miten?" huudahti Donner ihmeissään, "ettekö tunne palvelijaanne taikka palvelustyttöänne Liddyä? Siitä teitä oikeaksi erikkääksi huomaa."

"Pyhä Jumala! olisiko nuori Wäber, minun palvelijani, tyttö?" sanoi erikäs säikähtyneenä. "Hänen kasvonsa! hänen äänensä! ja minun mieltymykseni —"

"Onko tuo pienoinen narrannut teitäkin?" arveli Donner. "Kyllä minä sen hänestä uskon, koska hän vaaran uhatessakaan ei ollut sitä halua vailla. Mustan kaapun alta ette havainneet naispukua, ha ha!"

"Minä annan teille rahaa niin paljon, kuin jaksatte kantaa," sanoi Joel salaa lordin kahdelle palvelijalle, jotka kannattivat hänen voimatonta ruumistaan, "jos löydätte naisen ja korjaatte hänen täältä pois. Heittäkää hänet ulos ikkunasta, ett'ei kukaan häntä täällä näe."

"Mutta missähän Liddy Wäber on?" tutkisteli erikäs uteliaasti.

Donner oli kysymykseen vastaamatta vihoissaan huudahtaan: "Siirtykää takaisin, te konnat. Pitääkö minun lukeman teille sotalakia? Aiotteko pujahtaa linnoitukseen, vaikka sovintoa par'aikaa hierotaan? Siirtykää taikka kankeni kolahtaa teidän niskaanne."

Palvelijat, jotka Joelin käskystä aikoivat tunkeuda erikkään salaiseen kabinettiin, vetäytyivät hämmästyneinä takaisin.

Nyt vasta Donner vastasi: "Liddy? Haa! Hän on todellakin pötkinyt pakoon. Hän ajattelee: kaukana tästä ollaan hyvässä turvassa. Sellainen on naisen luonto!"

"Mennäänpä tähän huoneesen etsimään kadonneita," virkkoi lordi.

Mutta hänen poikansa sanoi: "tämä huone on minun pyhä paikkani, johon palvelija-joukko ei saa astua sisään, eikä silmäyksillään saastuttaa sen salaisuuksia. Menkäämme yksin sinne."

Näin sanoen otti hän eräältä palvelijalta kynttiläjalan; lordi seurasi hänen esimerkkiänsä, toiset jäivät uteliaina seisomaan salaisen huoneen ovelle. Hovimestari ei näkynyt olevan tästä mielissään.

"Saattakaa minut kotiin," pyysi hän läsnä olevia, "minä voin sangen huonosti." Mutta ei kukaan hievahtanut paikaltaan.

Sill'aikaa olivat isä ja poika menneet kabinettiin, jossa, paitsi jo mainittua peitettä, ei ollut huonekaluja ensinkään. Eikä siellä näkynyt ketään ihmistä. Ennenkuin hätäinen lordi ennätti käydä kiinni peitteesen, oli hänen poikansa jo tarttunut nauhaan, jolla peite vedettiin ylös ja käärittiin kokoon.

Avonainen kiviarkku, jossa vaimon ruumis lepäsi, joutui sen alta näkyviin. Noin kolmen askeleen päässä siitä oli tynnyri, ja sen ylä-aukosta eräs lapsi, jonka kasvojen juonteet osottivat kuolevan tuskaa, ojensi ylös kätensä pyytäen apua. Kaikki tämä oli valmistettu kuultavan valkeasta alabasterista ja teki tässä mustaksi maalatussa huoneessa ihmeellisen vaikutuksen. Kynttilän valossa näkyi noissa ruumiissa olevan henki; ja niissä oli sen kautta jotain todellakin aaveen-tapaista.

"Isäni!" lausui erikäs liikutetulla äänellä, "tässä näette suruni ja alakuloisuuteni kalliit esineet. He eläisivät vieläkin ja tekisivät minut onnellisimmaksi ihmiseksi, jos ette — — —"

Mielenliikutus ei sallinut hänen puhua enempää. Vanha lordi kalpeni. Hän oli kokonaan masentunut.

"Ymmärrättekö nyt," virkkoi poika uudestaan, "minkätähden vesi, vaimot ja lapset, ukkosen leimauksen valo, korkeitten puitten suhina ja sateen rapina oli minusta niin hirveätä? Mutta suuren synnin olen tehnyt siinä kohden, että murheeni tähden unhoitin ihmis-arvoni, laiminlöin velvollisuuteni isääni ja isänmaatani kohtaan ja rupesin tyhjäntoimittajaksi. Eräs lapsi — olkoon se sanottu omaksi häpeäkseeni — on saanut minun paremmille tuumille. Voi! jospa se olisi minun Liddyni!"

Tällä hetkellä tuli Liddyn pää näkyviin tynnyrin takaa, missä hän oli piiloitellut. Erikäs oli kääntänyt silmänsä kattoon päin; verinen liina oli valunut alas hänen poskiltaan, jotka olivat parratonna, vaan merkittynä pienellä partaveitsen haavalla; neljän kynttilän täysi valo valaisi hänen kasvonsa, jotka eivät enää näyttäneet peloittavilta. Silloin kuului tynnyrin takaa: "Isä!" ja toistamiseen ilohuuto: "Isä!" Tyttö itkien ja riemuillen, vaipui erikkään syliin. Kolisten putosi kynttiläjalka tämän kädestä. Innokkaasti syleillen löydettyä tytärtänsä sanoi hän puoleksi tukehtuneella äänellä: "Herrani ja Jumalani, suuren surun olet minulta poistanut. Tämä ilo antakoon minulle voimaa kantamaan toista murhettani."

Ja ilosta itkien suuteli hän kuolleeksi uskotun lapsensa heleämpunaisia huulia. Mutta taas liikkui jotakin kivi-arkun pimeässä varjossa. Hiljainen huokaus kuului ensin ja sitten matala ääni lausui: "Kaarleni, missä olet? pelasta minua! oi, pelasta minua!" Ja kaksi valkoista kättä tarttui kiinni arkun

reunaan, jonka takana onneton vaimo tähän asti oli maannut tainnoksissa ja nyt hän niitten nojalla nousi pystyyn. Hänen kasvonsa olivat yhtä valkoiset kuin alabasteri, aivan yhdennäköiset kuin arkussa olevan ruumiin, ja hän katsoa tuijotti isää ja tytärtä, jotka toisiansa syleilivät.

"Voi minua! kuolleet nousevat ylös," huusi vanha lordi kauhulla peittäen kasvonsa.

Mutta Liddy, joka havaitsi kuolleista nousseen ennen kuin hänen isänsä, ei ensinnä tahtonut uskoa omia silmiänsä; sitten hän isän syylistä riensi äidin syliin. Ja hänen ilohuutonsa: "äiti! oma äitini!" sekaantuivat erikään sydämmellisiin huudahduksiin. "Eliisani! Sinäkö se todella olet, armas Eliisani?"

Lukija kuvatkoon itsellensä tätä autuaallisen yhtymisen iloa!

KAHDESTOISTA LUKU.

Selityksiä.

Liddy ja hänen äitinsä olivat lopettaneet kertomuksen surullisista kohtaloistaan. Sen jälkeen erikäs loi nuhtelevan, milt'ei vihaisen silmäyksen ikään kuin kysyen isäänsä, joka tähän oli ollut äänetön kuuntelija vaan.

Tämä lausui nyt lempeällä äänellä: "älä tuomitse minua, Kaarle, ennenkun olet minua kuunnellut. Sanoma siitä, että olit nainut köyhän Saksalais-tytön porvari-suvusta, jonka tapauksen sinä osasit minulta salata kymmenen vuotta, saattoi minut kovin suuttumaan. Vihani ensimmäisessä raivossa uhkasin minä saada sen liiton rikotuksi, joka niin kovasti loukkasi ylpeyttäni. Siitä sinä estit minua sillä, että vaimoinesi pakenit aikoen laivalla purjehtia Hamhuriin. Minä riensin sinun jälkeesi toisessa laivassa, joka saavutti sinun laivasi juuri, kun se oli joutunut haaksirikkoon lähellä Helgolantia. Me saimme teidät molemmat aaltojen vallasta ja syleillen piditte vielä kiinni toisistanne. Tainnuksissa olitte, mutta vielä teissä oli henki. Käyttäen tätä seikkaa hyväkseni päätin minä eroittaa teidät toisistanne ja luuloitella kumpaistakin, että toinen oli kuollut. En uskonut sillä tekeväni syntiä; sillä molemmat olisitte ilman minun avuttani olleetkin kuoleman omat. Häpeäkseni minä tunnustan, että, kun en voinut löytää mitään jälkeä teidän lapsestanne, minä en ollut siitä yhtään pahoillani enkä ruvennut sitä sen enempää tiedustelemaan. Kun en ollut kyllin luja voidakseni säälimättä nähdä niin hellän ja suloisen olennon surua, kuin sinun vaimosi on, annoin minä hänet Joelin haltuun, ja nyt huomaan, että hän on ollut julma ja kavala. Kun tämä heittiö näki, että sinun murheesi, joka oli muuttumaisillaan täydelliseksi synkkämielisyudeksi, oli murtanut minun ylpeyteni ja tehnyt minun taipuvaiseksi jälleen yhdistämään teitä, hämmästytti ja huolestutti hän minua ilmoittamalla vaimosi kuolleeksi. Nähtävästi tuo ilkiö toivoi sillä petoksella voittavansa joitakuuta etuja. Näet tästä, ett'ei minun vikani ole niin suuri, kuin miltä se näyttää."

"Minun luullakseni," sanoi erikäs, "olemme molemmat hairahtuneet, minä siten, että vastoin tahtoanne rupesin avioliittoon, ja te siten, että aioitte väkivaltaisesti purkaa sitä, vaikka se jo oli pyhitetty kymmenenvuotisen yhdessä elämisen ja viattoman lapsen syntymisen kautta. Isäni, mikä on nyt aikomuksenne? Rupeetteko vieläkin liittoamme vastustamaan vai suotteko sille isän siunausta?"

"Kysymyksesi minua surettaa," vastasi vanha lordi. "Katsele näitä valkeita hiuksia, jotka ennen aikojaan ovat käyneet harmaiksi murheesta, — lue ne yöt, joina minä onnettomana ja katuvaisena olen vuoteellani venynyt sinun tähtesi, — ne päivät, jotka ovat ilottomina kuluneet sinun omituisuutesi tähden, kuinka hartaasti sydämmeni halajaa rakkautta, niin sinä et enää kysy tuolla tapaa. Minä kadun entistä kovuuttani ja siunaan tätä hetkeä, joka on teidät jälleen yhdistänyt; minä tervehdin vaimoasi rakkaaksi tyttärekseni ja tätä tyttöstä rakkaaksi lapsen lapsekseni. Tulkaa kaikki isänne syliin!"

Vanhus itki ääneen, kun hänen lapsensa häntä syleilivät — ja näin tavatonta asiata kummastellen kaikki palvelijat kutsumatta astuivat sisään avonaisesta ovesta. Myös Heikki, Gumprecht, kappalainen ja kaikki erikään palveluksesta eroitetut miehet olivat niitten joukossa.

Vanha lordi ei ensinkään suuttunut tästä hätäisestä uteliaisuudesta, vaan käytti tilaisuuden esitelläkseen miniänsä ja lapsen-lapsensa palvelijoille ja kehoittaakseen näitä uskollisuuteen ja kuuliaisuuteen heitä kohtaan.

Vilho näytti olevan aivan hämmästyksissään siitä, että Liddy näin äkkiä oli kohonnut rikkaaksi ja suurisukuiseksi perilliseksi. Mutta Donner kääntyi vanhan lordin puoleen sanoen: "katsokaa, vanha

herra, onpa tuo teidän kiitetty Joelinne aika roisto, ha! ha! Koiran voitto ensimmäinen, miehen voitto viimeinen. Mutta kun nyt asia on niin hyvin päätynyt, annatte kaiketi meille luvan lähteä matkoihimme ja nousta laivaan, joka viepi meidät rakkaasen Helgolantiimme. Olisittekohan niin hyvä, että siihen lainaisitte meille pari puntaa? kyllä se maksetaan takaisin kiitollisuudella palattuamme kotiin, vaikka minun täytyisi panttauttaa koko mökkini sen tähden."

"Olkaa huoletta," vastasi onnellinen erikäs; "te ja kaikki, jotka olette armasta Eliisaani ja Liddyäni auttaneet taikka jollakin tavalla olleet heille hyödyksi, tulette runsaasti palkituiksi — te itse sekä uljas Vilho, rouva Wäber ja teidän vaimonne ja tyttärenne ja kai kirkkoherrakin. Minä lähtisin itse teidän kanssanne lausumaan kiitoksiani, jos en pelkäisi mertä, joka ryösti minulta, mitä minulla oli kalliinta. Mutta luultavasti joku teistä suostuu tulemaan Englantiin ottamaan osaa meidän onneemme."

"Sitä minä epäilen, paitsi mitä Vilhoon ja hänen tätiinsä tulee," vastasi Donner. "Helgolantilaisen mielestä ei mikään vedä vertoja hänen saarellensa ja Pohjanmerelle, jossa hän on oma herransa."

"No," sanoi Liddyn isä, "tulkoon siis ainakin lapsemme kallis hoitaja meille kunnioitettavaksi ja pidettäväksi oikeana äitinämme. Mutta Vilhon täytyy oppia uljaaksi merimieheksi, ja kerran tahdon nähdä häntä komean laivan kapteenina. Kaikki ne ajat, jotka häneltä liikenevät, viettäköön hän meillä ja pitäköön meidän perhettämme omanansa."

Vilho ilmoitti ilonsa tästä ystävällisestä puheesta suosiollisella murinalla ja kumarsi jotenkin kömpelösti, niin että hänen jalkansa rakensi liiankin likeistä tuttavuutta hänen takanansa olevan miehen kanssa.

"Tapahtukoon siis," sanoi vanha lordi, "kullekin ansionsa mukaan — mutta" — otsansa rypistyi uhkaavaisesti — "missä on tuo kunnoton hovimestari, missä on Joel?"

Tämä oli päässyt pakoon, vaikka hän olikin heikko ja raihnas. Kun palvelijajoukko pani liikkeelle nopeat jalkansa häntä etsiäksensä, kuului lähimmäisestä huoneesta ikkunan kilinä ja sitten raskas putoaminen linnapihan litteille kiville. Minkä Joel oli määrännyt Liddyn äidille, siihen hän nyt itse joutui — kuolemaan ikkunan kautta.

"Työ palkan perii," mutisi Donner itsekseen, kun kaikki seisoivat kauhistuksissa ehdollisen syntisen kauheasta lopusta. "Jumala olkoon hänelle armollinen!"

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK TYTTÖ HELGOLANNISTA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in

your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project

Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following

which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.